

2.11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 20 แสดงองค์การเอกชนที่ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกลำดับที่ 1

ชื่อองค์การ	จำนวนผู้เลือก	ค่าเฉลี่ย
1.หอการค้า	4	2.24
2.สมาคมทนายความ	3	2.00
3.ชมรมข้าราชการบำนาญ	2	2.03
4.ประชาคมเมืองคนดี	1	2.59
5. อื่นๆ	5	
รวม	15	

องค์การเอกชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกลำดับที่ 1 มากที่สุดคือ หอการค้าจังหวัดสุราษฎร์ธานี ค่าเฉลี่ย 2.24 อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ลำดับรองลงมาคือ สมาคมทนายความและชมรมข้าราชการบำนาญ ค่าเฉลี่ย 2.00 และ 2.03 ตามลำดับ

2.12 จังหวัดตรัง

ตารางที่ 21 องค์การเอกชนที่ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกลำดับที่ 1

ชื่อองค์การ	จำนวนผู้เลือก	ค่าเฉลี่ย
1.สมาคมหยาดฝน	5	2.28
2.ชมรมวิทยุสมัครเล่นตรัง	2	2.18
3.กลุ่มครูเพื่อสังคม	2	1.94
4.สมาชิชาประชาชนจังหวัดตรัง	1	2.18
รวม	10	

องค์การเอกชนที่ผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดตรังเลือกลำดับที่ 1 มากที่สุดคือ สมาคมหยาดฝน ค่าเฉลี่ย 2.28 ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ลำดับรองลงมาคือ ชมรมวิทยุสมัครเล่นตรัง และกลุ่มครูเพื่อสังคม ค่าเฉลี่ย 2.18 และ 1.94 ตามลำดับซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

2.13 จังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 22 องค์การเอกชนที่ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกลำดับที่ 1

ชื่อองค์การ	จำนวนผู้เลือก	ค่าเฉลี่ย
1.คณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานี	5	2.19
2.สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย	2	2.38
3.หอการค้าจังหวัดปัตตานี	2	1.80

4.สมาคมผู้บริหารโรงเรียนเอกชนศาสนาอิสลาม	1	2.71
5.อื่นๆ	4	
รวม	14	

องค์การเอกชนในจังหวัดปัตตานีที่ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกลำดับที่ 1 คือ คณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานี ค่าเฉลี่ย 2.19 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย มีผู้ทรงคุณวุฒิเลือกเพียง 2 คน แต่มีค่าเฉลี่ย 2.38 ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

สรุปและอภิปรายผลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อภาพรวมของแต่ละจังหวัด และศักยภาพขององค์การเอกชนในจังหวัด สรุปได้ว่า การรวมกลุ่มของประชาชนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาอิทธิพลในแต่ละจังหวัดพบว่า จังหวัดที่ผู้มอิทธิพลมีอำนาจมากและค่อนข้างมาก ได้แก่ เชียงใหม่ นครสวรรค์ ชลบุรี เชียงราย พิษณุโลก อุดรธานี หนองบัวลำภู และปัตตานี ส่วนศักยภาพขององค์การเอกชนที่จะสามารถเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด พบว่า องค์การเอกชนที่ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกเป็นอันดับที่ 1 ได้แก่ องค์การเอกชนด้านส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ มี 4 จังหวัดที่องค์การเอกชนด้านพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ถูกเลือกเป็นอันดับ 1 ได้แก่ เชียงราย ขอนแก่น สุรินทร์ และตรัง โดยที่สุราษฎร์ธานีและปัตตานีเลือกหอการค้าจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามจังหวัดตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ใน 6 จังหวัดเหล่านี้ องค์การเอกชนด้านอื่นๆอาจมีบทบาทและได้รับการยอมรับจากผู้ทรงคุณวุฒิ มากกว่าองค์การเอกชนด้านประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามภาพรวมศักยภาพขององค์การเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างสูง มีเพียง 3 จังหวัดคือ อุดรธานี สุรินทร์ และปัตตานี ที่อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว น่าจะมีส่วนช่วยเสริมความมั่นใจให้กับคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ว่า แม้จังหวัดที่มีองค์การเอกชนน้อย และโดยภาพรวมองค์การเอกชนเอกชนไม่ค่อยจะมีบทบาทมากนักก็ตาม แต่ก็ยังมีองค์การเอกชนในจังหวัดนั้นที่มีความสนใจและมีศักยภาพสูงพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเลือกตั้งได้ ประเด็นสำคัญ คือ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด (กกต.จว.) จะต้องมีการศึกษาสำรวจว่ามีองค์การเอกชนใดบ้างที่มีความสนใจ และมีศักยภาพที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งในลักษณะต่างๆได้

5.2.3 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Session)

การสนทนากลุ่มได้จัดให้มีขึ้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2541 ณ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยคัดเลือกผู้นำองค์การเอกชนที่ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดว่า เป็นองค์การที่มีศักยภาพสูงที่สุดในจังหวัด จำนวน 11 คน ร่วมกับกรรมการการเลือกตั้ง (ดร.โคทม อารียา) และผู้วิจัย รวมทั้งสิ้น 14 คน สนทนาใน 5 ประเด็น ซึ่งผลการสนทนากลุ่มสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งที่องค์การเอกชนสนใจและอยากเข้าร่วม คือ การรณรงค์เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งสามารถทำได้โดย

- 1.1 จัดพิมพ์และเผยแพร่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้ง และพรรคการเมือง แจกทั่วประเทศ

- 1.2 เผยแพร่คู่มือ หรือแผ่นพับต่อประชาชน ควบคู่ไปกับการชี้แจง หรืออธิบาย ความหมายของคำที่ยังเข้าใจยาก เช่น การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List) การตัดสิทธิถ้าไม่ไปเลือกตั้ง การเลือกตั้งนอกเขตภูมิลำเนา ฯลฯ โดยมีเงื่อนไขว่า คณะกรรมการเลือกตั้งควรเป็นผู้จัดทำคู่มือเอง เพื่อให้องค์การเอกชนมีข้อมูลที่ตรงกันในการนำไปรณรงค์เผยแพร่

- 1.3 จัดการอบรมอาสาสมัครในเครือข่ายขององค์การเอกชนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อที่จะได้นำไปเผยแพร่ต่ออย่างถูกต้อง

สำหรับการตรวจสอบการเลือกตั้ง องค์การเอกชนยังไม่มีความแน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่ เพราะไม่แน่ใจในคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดเกรงจะเกิดความขัดแย้ง จึงควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานติดตามจากส่วนกลางให้ช่วยดูแลภาคต่างๆ จะทำให้องค์การเอกชนมีความมั่นใจมากขึ้น

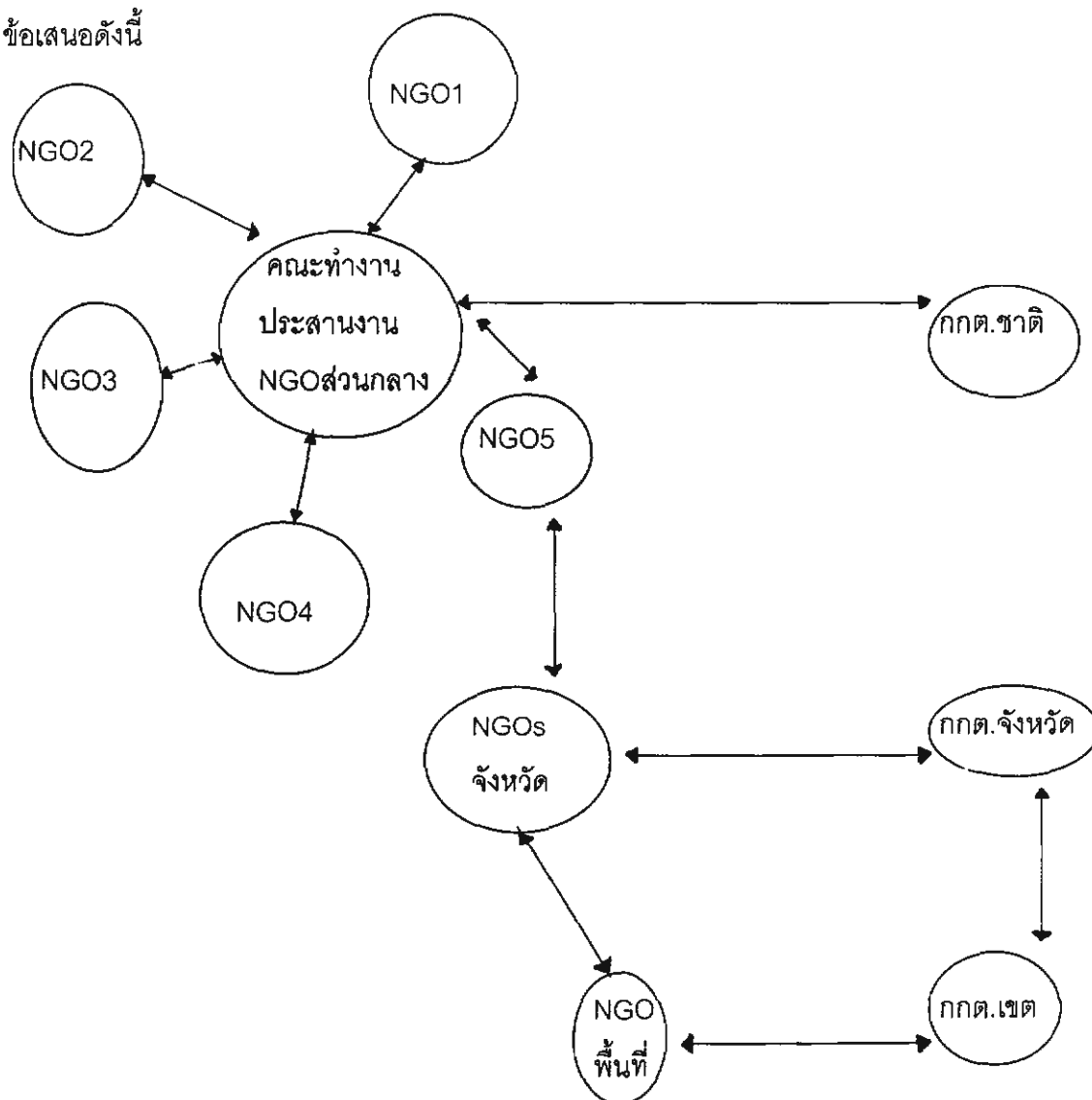
2. การระดมให้องค์การเอกชนระดับจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วม ควรเป็นบทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ซึ่งควรมีการจัดทำทำเนียบขององค์การเอกชนในระดับจังหวัดที่มีศักยภาพและสนใจการเลือกตั้ง มีการจำแนกองค์การเอกชนเป็นประเภทต่างๆ เพื่อให้เป็นข้อมูลในการระดมให้เข้ามามีส่วนร่วม ส่วนวิธีการควรมีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อระดมการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในระดับจังหวัด ประกอบด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด อดีตองค์กรกลางจังหวัด อดีตสสร. ฝ่ายวิจัยและสนับสนุนข้อมูล และให้มีการเชิญองค์การเอกชนมาประชุมเพื่อขอความร่วมมือต่อไป

3. โครงสร้างและระบบการประสานงานระหว่างองค์การเอกชนด้วยกันเอง อาจจัดได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1 การประสานงานโดยใช้พื้นที่เป็นเกณฑ์ องค์การเอกชนอาจรวมตัวกันตั้งแต่ จังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ เพื่อการหนุนช่วยซึ่งกันและกัน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

3.2 การประสานงานโดยใช้เครือข่ายหลักเป็นเกณฑ์ ซึ่งจะทำได้โดยคณะกรรมการเลือกตั้งต้องค้นหาองค์การที่มีศักยภาพให้ได้ และให้องค์การนั้นทำหน้าที่จัดระบบ และโครงสร้างการประสานงานกับองค์การเอกชนต่างๆขึ้น

สำหรับโครงสร้างการประสานงานระหว่างองค์การเอกชนกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีข้อเสนอดังนี้

↔ การสื่อสาร 2 ทาง (เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน)

4. ระเบียบการรับรององค์การเอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศ ควรเปิดกติกาให้กว้าง ประชาสัมพันธ์ให้องค์การเอกชนรู้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่อย่างชัดเจนว่า ถ้าได้รับการรับรองแล้ว จะได้รับสิทธิแตกต่างจากการไม่ได้รับการรับรองอย่างไร

โดยหลักการ คณะกรรมการการเลือกตั้งควรให้การรับรององค์การเอกชนที่ทำประโยชน์เพื่อสาธารณชน มีความเป็นกลางทางการเมือง เมื่อรับรองแล้ว ต้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะ องค์การเอกชนที่ประสงค์จะตรวจสอบการเลือกตั้ง ควรกำหนดให้บุคลากรขององค์การเอกชนเหล่านี้ ที่จะมาทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ได้รับสิทธิการคุ้มครอง และได้รับสวัสดิการเทียบเท่าราชการ สำหรับองค์การเอกชนที่ประสงค์จะขอรับการรับรอง ควรเสนอโครงการและแผนงานมาด้วย

5. เพื่อให้องค์การเอกชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องให้การสนับสนุนข้อมูล และงบประมาณบางส่วน รวมทั้งการผลักดันให้มีการแก้ไขระเบียบ หรือข้อบังคับขององค์การเอกชนที่ระบุว่า “ห้ามเกี่ยวข้องกับการเมือง” ซึ่งเป็นระเบียบเก่าที่เป็นอุปสรรค และไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

5.3 ข้อมูลกรณีศึกษา 3 จังหวัด

กรณีศึกษา 3 จังหวัดนี้ คัดเลือกจังหวัด 3 จังหวัดโดยแยกเป็นจังหวัดที่มีองค์การเอกชนจำนวนมากหรือมีบทบาททางการเมืองมากได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดที่มีองค์การเอกชนจำนวนปานกลางหรือมีบทบาททางการเมืองปานกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดที่มีองค์การเอกชนจำนวนน้อยหรือมีบทบาททางการเมืองน้อย ซึ่งได้แก่ จังหวัดชลบุรี

วิธีการศึกษากระทำได้โดยการสัมภาษณ์บุคลากรขององค์การเอกชนในท้องถิ่นและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่เกื้อหนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองขององค์การเอกชนในท้องถิ่น เช่น การมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในประเด็นท้องถิ่นและประเด็นระดับชาติ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น ปัญหาอิทธิพลในท้องถิ่น ปัญหาขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ตลอดจนลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองขององค์การเอกชนที่ผ่านมา เช่น การร่วมงานกับองค์กรกลางการเลือกตั้ง การรณรงค์เรื่องรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นต้น

ผลการศึกษาสามารถนำเสนอเป็นรายจังหวัด ได้ดังนี้

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอุบลราชธานี

1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัด

1.1 ที่ตั้งอาณาเขตและพื้นที่

จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 630 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 16,110.75 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,069 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.16 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดยโสธร และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	ติดต่อ	ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และจังหวัดศรีสะเกษ
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดยโสธร

1.3 การปกครองและประชากร

จังหวัดอุบลราชธานี แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 18 อำเภอ 7 กิ่งอำเภอ 219

ตำบล 2,324 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอและกิ่งอำเภอ ดังนี้

อำเภอเมืองอุบลราชธานี	อำเภอกุดข้าวปุ้น
อำเภอเขมราฐ	อำเภอเขื่องใน
อำเภอโขงเจียม	อำเภอเดชอุดม
อำเภอตระการพืชผล	อำเภอตาลสุม
อำเภอนาจะหลวย	อำเภอน้ำยืน
อำเภอนูนทุริก	อำเภอพิบูลมังสาหาร
อำเภอโพธิ์ไทร	อำเภอม่วงสามสิบ
อำเภอวารินชำราบ	อำเภอศรีเมืองใหม่
อำเภอสำโรง	อำเภอสิรินธร
กิ่งอำเภอดอนมดแดง	กิ่งอำเภอทุ่งศรีอุดม
กิ่งอำเภอนาเยีย	กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก
กิ่งอำเภอนาตาล	กิ่งอำเภอลำดวน
กิ่งอำเภอน้ำขุ่น	

การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง
- เทศบาล 3 แห่ง คือ เทศบาลเมืองอุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ และเทศบาล

ตำบลพิบูลมังสาหาร

- สุขาภิบาล 20 แห่ง
- องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 30 แห่ง

จากสถิติของปกครองจังหวัดอุบลราชธานีในเดือนธันวาคม 2538 จังหวัดอุบลราชธานีมีประชากรทั้งสิ้น 1,696,795 คน เป็นชาย 850,915 คน และหญิง 845,880 คน ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลคิดเป็นร้อยละ 9.10 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 90.90 อาศัยอยู่ในเขตชนบท ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 108.2 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 5.2 โดยประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนในเขตเทศบาลเท่ากับ 4.5 และประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนนอกเขตเทศบาลเท่ากับ 5.3 จำนวนครัวเรือนเฉลี่ยต่อหมู่บ้านเท่ากับ 127.8 และจำนวนประชากรเฉลี่ยต่อหมู่บ้านเท่ากับ 675.9

ข้อมูล อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2539

ลำดับ ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่	จำนวนตำบล			หมู่ บ้าน	จำนวน เทศบาล	จำนวน สุขา ภิบาล	ระยะทาง ห่างจาก จังหวัด (ก.ม)
			ใน เขต เทศ บาล	นอก เขต เทศ บาล	อปต.				
1	เมืองอุบลราชธานี	406,385	1	11	7	129	1	1	-
2	รินคำราบ	584,000	1	15	-	169	1	1	2
3	เดชอุดม	1,416,00	-	16	1	195	-	3	45
4	พิบูลมังสาหาร	0	1	13	-	141	1	1	45
5	เขมราฐ	1,279,94	-	9	3	107	-	1	104
6	เขื่องใน	7	-	18	-	174	-	1	39
7	ตระการพืชผล	522,161	-	23	-	227	-	1	46
8	ม่วงสามสิบ	772,81	-	14	-	154	-	1	34
9	น้ำยืน	1,306.00	-	7	-	78	-	1	110
10	บุณฑริก	0	-	8	8	86	-	1	86
11	ศรีเมืองใหม่	917.537	-	11	-	107	-	1	83
12	โขงเจียม	845,000	-	5	-	47	-	1	99
13	กุดข้าวปุ้น	1,402,00	-	5	2	67	-	1	76
14	นาจะหลวย	0	-	6	1	62	-	1	100
15	ตาลชุม	1,310,00	-	6	-	57	-	1	32
16	โพธิ์ไทร	0	-	6	-	64	-	1	99
17	ลำโรง	901,800	-	9	-	104	-	-	28
18	สิรินธร	320,000	-	6	1	66	-	4	56
19	กิ่ง อ.ทุ่งศรีอุดม	632,000	-	5	-	46	-	-	75
20	กิ่ง อ.นาเยีย	505,150	-	3	-	27	-	4	35
21	กิ่ง อ.ดอนมดแดง	301,000	-	4	4	41	-	-	35
22	กิ่ง อ.เหล่าเสือโก้ก	416,000	-	4	2	43	-	-	27
23	กิ่ง อ.นาตาล	370,012	-	4	-	52	-	-	93
24	กิ่ง อ.สว่างวีระวงศ์	307.000	-	4	1	44	-	-	23
25	กิ่ง อ.น้ำขุ่น	229.000	-	4	-	37	-	-	90
		235.000							

		284.000							
		194.839							
		270.000							
		386.500							
	รวม	16,110,650	3	216	30	2,324	3	20	-

ที่มาของข้อมูล : ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี (ฝ่ายปกครอง)

ข้อมูลเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2539

การขยายตัวของชุมชน

พิจารณาจาก อัตราการเกิด การตาย และการอพยพย้ายเข้าและย้ายออกของประชากรในแต่ละพื้นที่ จากสถิติ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2537 พบว่า จังหวัดอุบลราชธานี มีอัตราการเกิดจำนวน 34,094 คน อัตราการตาย 9,870 คน มีจำนวนคนอพยพย้ายเข้ามาในจังหวัดมากกว่าย้ายออก กล่าวคือ จำนวนคนย้ายเข้า 57,409 คน จำนวนคนย้ายออก 56,757 คน อำเภอที่มีอัตราการเกิดมากที่สุด คือ อำเภวารินชำราบ 8,840 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอเดชอุดมและอำเภอบึงนาราง ตามลำดับ สำหรับอำเภอที่มีจำนวนประชากรย้ายเข้ามากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมือง รองลงมาได้แก่ อำเภวารินชำราบ และอำเภอเดชอุดม ตามลำดับ

1.4 สภาพเศรษฐกิจ

1.4.1 สภาพเศรษฐกิจโดยรวม

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ มีมูลค่าประมาณ 2,108 พันล้านบาท มีสัดส่วนเป็นของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล คิดเป็นร้อยละ 52.11 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งหมด รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 11.44 ซึ่งมีสัดส่วนสูงกว่าภูมิภาคอื่น มีที่ดินจำนวน 105.5 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 32.9 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ และมีจำนวนประชากร ในปี 2535 เป็นจำนวน 20.35 ล้านคนหรือ คิดเป็นร้อยละ 34.71 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ

1.4.2 สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี

จากสถิติของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี 2537 จังหวัดอุบลราชธานี มีมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ (Gpp.) ณ ราคาตลาด 30,673 ล้านบาท มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อบุคคล หรือรายได้เฉลี่ยต่อคนปี (Per Capital GPP) 15,408 บาท และในช่วง 5 ปี (2532-2537) ที่ผ่านมามีการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยร้อยละ 5.39 ต่อปี เมื่อพิจารณาสาขาการผลิตที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดมากที่สุดคือ การค้าส่งและการค้าปลีก ซึ่งมีมูลค่าการผลิตในปี 2537

จำนวน 5,866 ล้านบาท (ร้อยละ 19.11 ของมูลค่าทั้งหมด) รองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรม ซึ่งมีมูลค่า 5,427 (ร้อยละ 17.69) และด้านการบริการจำนวน 4,608 ล้านบาท (ร้อยละ 15.02)

1.4.3 การเกษตรกรรม

กสิกรรม

ภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดมาก เมื่อเทียบรายได้จากภาคเศรษฐกิจอื่น ทั้งนี้เพราะจังหวัดมีสภาพพื้นที่เหมาะกับการทำการเกษตร แต่ในระยะหลังพื้นที่การเกษตรเริ่มลดลง จากการที่ภาคอุตสาหกรรมเริ่มเติบโตเข้ามาแทนที่ เป็นผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้นอย่างรวดเร็วสภาพการถือครองที่ดินจึงเริ่มเปลี่ยนไป อย่างไรก็ตามจังหวัดอุบลราชธานีมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ

ข้าวเหนียว เป็นพืชเศรษฐกิจหลักพื้นที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับหนึ่งของพืชเศรษฐกิจทั้งหมด โดยในปี 2537/38 มีพื้นที่เพาะปลูก 1.84 ล้านไร่ ผลผลิต 0.65 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 357 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 4.3 บาทต่อกิโลกรัม มูลค่าทั้งสิ้น 3,628 ล้านบาท มีการเพาะปลูกทุกอำเภอ ช่วงเวลาการเพาะปลูกเดือนพฤษภาคม ถึง ตุลาคม ช่วงเวลาซื้อขายเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์

มันสำปะหลัง เป็นพืชเศรษฐกิจหลักโดย ในปี 2537/38 มีพื้นที่เพาะปลูก 0.05 ล้านไร่ ผลผลิตรวม 0.11 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 2,101 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 0.64 บาทต่อกิโลกรัม มูลค่าทั้งสิ้น 220.86 ล้านบาท มีการเพาะปลูกมากในอำเภอน้ำยืน อำเภอขามเฒ่า อำเภอวารินชำราบ อำเภอบุญทริก อำเภอพนา ช่วงเวลาเพาะปลูกเดือนเมษายนถึงกันยายน ช่วงเวลาซื้อขายเดือนพฤศจิกายนถึงเมษายน

ปอ เป็นพืชเศรษฐกิจหลัก โดยในปี 2537/38 มีพื้นที่เพาะปลูก 0.08 ล้านไร่ ผลผลิต 0.02 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 276 กิโลกรัมต่อไร่ มูลค่าทั้งสิ้น 214.43 ล้านบาท มีการเพาะปลูกมากในอำเภอเดชอุดม อำเภอน้ำยืน อำเภอวารินชำราบ อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอเมืองในช่วงเวลาเพาะปลูกเดือนเมษายนถึงกันยายน ช่วงเวลาซื้อขาย เดือนตุลาคมถึงมกราคม

ปศุสัตว์

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นป่าโปร่งและทุ่งกว้าง มีพื้นที่กว้างขวางขนาดใหญ่ จึงเหมาะสมแก่การเลี้ยงสัตว์ ทางจังหวัดจึงพยายามส่งเสริมให้แก่เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ โดยสัตว์เลี้ยงที่สำคัญได้แก่ โค กระบือ ซึ่งมีการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะโคและกระบือพันธุ์พื้นเมืองโดยโคมีการเลี้ยงมากที่อำเภอเมือง ส่วนกระบือเลี้ยงมากในอำเภอเดชอุดม การเลี้ยงไม่ค่อยใช้หลักวิชาการมาก เพราะเกษตรกรจะเลี้ยงไว้ใช้งานควบคู่กับการเลี้ยงเป็นอาชีพ ซึ่งวิธีการเลี้ยงก็ปล่อยให้ห่านเล็มหญ้าตามท้องไร่ท้องนา โดยมีฟางข้าวหรือหญ้าเป็นอาหารหลัก พันธุ์ที่เลี้ยงเป็นพันธุ์ไทยตัวเล็ก ส่วนพันธุ์ลูกผสมยังมีการเลี้ยงน้อย การทำฟาร์มขนาดใหญ่มักอยู่

ในอำเภอใหญ่ ๆ ในปัจจุบันได้มีการเร่งรัดส่งเสริมการผสมเทียมให้แก่เกษตรกร ในด้านการเลี้ยงอื่น ได้แก่ แพะและแกะ ไม่ค่อยนิยมเลี้ยง

ประมง

จังหวัดอุบลราชธานี มีสภาพเป็นที่ลุ่มเหมาะสำหรับทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ด้วยเกษตรกรมีรายได้หลักจากการทำกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีเกษตรกรรายใดเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอาชีพอย่างจริงจัง ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดมีสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ตามแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตามประมงจังหวัด ได้พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างสม่ำเสมอในปัจจุบันจึงมีการเพาะเลี้ยงปลากันเกือบทุกอำเภอ ปลาที่นิยมเลี้ยงกันได้แก่ปลาตะเพียน ปลานิล ปลาดุกเทศ ปลายี่สก

1.4.4 การอุตสาหกรรม

โครงสร้างอุตสาหกรรมของจังหวัดอุบลราชธานี

โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2538 มีจำนวนโรงงานที่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน จำนวน 3,678 โรงงาน ปริมาณเงินลงทุนรวม 2,793.5 ล้านบาท มีการจ้างแรงงานประมาณ 13,612 คน

จังหวัดอุบลราชธานี แม้จะมีความสะดวกสบายในด้านการคมนาคมขนส่ง แต่เนื่องจากระยะทางที่ไกลประกอบกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานียังพึ่งพาการเกษตร การพาณิชย์ และการบริการเป็นหลัก ดังนั้น การลงทุนด้านการอุตสาหกรรมของจังหวัดจึงค่อนข้างชบเซา และมีอัตราการเจริญเติบโตที่ช้ามาก จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานีเพิ่มขึ้นไม่มากนักในรอบ 3 ปี ที่ผ่านมาในปี พ.ศ. 2532 ถึงปี พ.ศ. 2534 เพิ่มขึ้นเพียง 371 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 9.90 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด นับว่าเป็นอัตราการเพิ่มที่ต่ำมาก และในจำนวนโรงงานที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นโรงสีข้าวขนาดเล็ก จำนวน 190 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 51.49 ของจำนวนโรงงานที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดของโรงสีข้าวเหล่านี้ไม่ได้มีส่วนทำให้ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานีดีขึ้นมากนัก

ในปี พ.ศ. 2538 จังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 3,678 โรงอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมการเกษตรและอุตสาหกรรมขนาดย่อม ซึ่งแบ่งประเภทอุตสาหกรรมที่สำคัญได้ดังนี้

อุตสาหกรรมการเกษตร เช่น การสีข้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และอุตสาหกรรมการเกษตรที่มีความสำคัญในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่

การสีข้าว มีจำนวน 3,229 โรง หรือร้อยละ 86.61 ของโรงงานทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นโรงสีข้าวขนาดเล็กมีการใช้แรงงานในอุตสาหกรรมประเภทนี้จำนวน 3,642 คน คิดเป็นร้อยละ 47.78 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด เงินลงทุน 256.0 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 27.53 ของเงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด

ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ได้แก่ โรงงานทำมันเส้นและมันอัดเม็ด จำนวน 31 โรง คิดเป็นร้อยละ 0.83 ของโรงงานทั้งหมด มีแรงงานอยู่ในโรงงานประเภทนี้จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 2.97 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด มีเงินลงทุน 22.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.41 ของเงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด

ผลิตภัณฑ์อาหาร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

การแปรรูปเนื้อสัตว์ เช่น การทำกุนเชียง หมูยอ หมูหยอง การทำลูกชิ้น และปลาไก่อรวมทั้งสิ้น 9 โรง คิดเป็นร้อยละ 0.24 ของโรงงานทั้งหมด มีแรงงานในอุตสาหกรรมประเภทนี้จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดมีเงินลงทุน 5.2 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.57 ของเงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด นับว่าการลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทนี้ยังมีแนวโน้มที่จะขยายตัวได้อีกมาก เนื่องจากความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี เช่น สภาพพื้นที่กว้างและสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมในการทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีอยู่เพียงพอตลอดปี จึงทำให้จังหวัดอุบลราชธานี มีศักยภาพในการพัฒนากิจการเกี่ยวกับปศุสัตว์ได้มากขึ้น โดยเฉพาะการเลี้ยงโคเนื้อและโคนมแบบครบวงจร ตลอดจนการแปรรูปเพื่อการส่งออกและบริโภคภายในประเทศ

การแปรรูปพืช จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ในการเพาะปลูกมากมาย ผลผลิตที่ได้จึงจำเป็นต้องมีการแปรรูปเพื่อเก็บรักษาไว้ให้มีคุณภาพสำหรับการบริโภค โรงงาน อุตสาหกรรม ที่มีการแปรรูปเพื่อใช้เป็นอาหารของจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย โรงงานอบพริกแห้ง กระเทียมเปลือกถั่วลิสงป่น ผลิตถั่วลิสงป่น ทำเส้นก๋วยเตี๋ยว พริกอบแห้ง ทำซอสพริก การทำขนมปังปอนด์ และขนมเค้ก มีจำนวน 24 โรง คิดเป็นร้อยละ 0.64 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีแรงงานรวม 140 คน คิดเป็นร้อยละ 1.80 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด มีเงินลงทุน 15.5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.67 ของเงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด

ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ ได้แก่ การเลื่อยไม้ แปรรูปไม้ การทำวงกบบานประตู บานหน้าต่าง การทำเครื่องเรือนจากไม้ และทำลังไม้ มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 37 โรง หรือร้อยละ 0.99 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีการใช้แรงงาน 626 คน คิดเป็นร้อยละ 8.04 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดอุบลราชธานี

อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่มและไอศกรีม

อุตสาหกรรมประเภทนี้จะประกอบไปด้วย โรงงานผลิตน้ำดื่ม น้ำแข็ง สุรา และไอศกรีม มีโรงงานรวม 14 โรง คิดเป็นร้อยละ 0.38 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีแรงงานทั้งหมด 415 คน คิดเป็นร้อยละ 5.34 ของแรงงาน ในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด มีเงินลงทุนทั้งหมดรวม 311.0 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 33.45 ของเงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด เนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งอยู่คือ โรงงานสุรา บริษัทสุราทิพย์ยุครฐ จึงทำให้มีเงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมประเภทนี้มาก

อุตสาหกรรมเครื่องจักร และอุปกรณ์การขนส่ง

เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญของจังหวัด ประกอบด้วย โรงงานซ่อมรถยนต์ เครื่องยนต์ ผลิตอุปกรณ์เครื่องสีข้าว ซ่อมจักรยานยนต์ ทำโครงหลังคารถยนต์ ผลิตรถยนต์เพื่อการเกษตร หล่อพานโกอุปกรณ์ประกอบเครื่องสีข้าว โรงกลึงและต่อตัวถังรถยนต์ เป็นต้น มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 221 โรง หรือร้อยละ 5.93 ของจำนวนโรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดมีแรงงานรวม 262 คน คิดเป็นร้อยละ 16.21 ของจำนวนโรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด มีเงินลงทุน 108.8 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 11.70 ของเงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดของจังหวัด

อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ

ได้แก่ อุตสาหกรรมที่มีการใช้โลหะต่าง ๆ เป็นวัตถุดิบในการผลิตซึ่งจะประกอบไปด้วยโรงงานทำประตูหน้าต่างเหล็กดัด ทำถังดักน้ำ ทำบวรดน้ำและตะเกียงแก๊ส ทำผลิตภัณฑ์โลหะ และเชื่อมโลหะ มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 53 โรง หรือร้อยละ 1.42 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีแรงงานรวม 212 คน คิดเป็นร้อยละ 2.72 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดของจังหวัดอุบลราชธานี

อุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ

นอกจากอุตสาหกรรมที่กล่าวมาแล้ว ยังมีอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ อีกซึ่งได้แก่ โรงงานผลิตเสื้อสำเร็จรูป โรงพิมพ์ ซ่อมเครื่องปรับอากาศ ซ่อมตู้เย็น ทำแหวนพลอย และทองรูปพรรณ ทำกล่องยวบรรจุน้ำปลา บรรจุก๊าซออกซิเจน ทำห้องเย็น ทำดอกไม้ประดิษฐ์ และซักรีดเสื้อผ้า มีโรงงาน 42 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.13 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีแรงงานรวม 440 คน คิดเป็นร้อยละ 5.66 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด มีเงินลงทุนรวม 55 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 5.96 ของเงินลงทุนในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดของจังหวัดอุบลราชธานี

1.4.5 การพาณิชย์

จากข้อมูลสำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานีในปี 2537 มีผู้ประกอบการในรูปบริษัทจำนวน 31 บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด 114 ราย และร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์อีก 888 ราย การประกอบการดังกล่าวจะมีความหนาแน่นอยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอที่มีธุรกิจการค้ารองลงมาคือ อำเภวารินชำราบ

1.4.6 การเงินและการธนาคาร

ในปี 2537 จังหวัดอุบลราชธานี มีสถาบันการเงิน ทั้งสิ้น 35 แห่ง มีเงินฝากทั้งระบบรวม 17,535.9 ล้านบาท และวงเงินให้สินเชื่อรวมทั้งระบบ 18,994.6 ล้านบาท

1.5 สภาพสังคม

1.5.1 การศึกษา

การศึกษาภาคบังคับได้แพร่กระจายไปอย่างทั่วถึง ด้านการศึกษาในระดับมัธยมในขณะนี้ ได้ขยายออกไปสู่ชนบทครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เป้าหมาย ส่วนด้านการศึกษา นอกกระบบโรงเรียน ได้จัดสร้างเสริมการศึกษาผู้ใหญ่แบบต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ตลอดจนการ ฝึกอาชีพให้ กับกลุ่มผู้สนใจทั่วไป และยังส่งเสริมให้มีการศึกษาในพุทธศาสนาด้วย

ในปี 2539 การศึกษาของจังหวัด ซึ่งมีตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงอุดมศึกษาแยกได้ดังนี้ ใน ระดับประถมถึงมัธยมศึกษา มีสถานการศึกษา 1590 แห่ง ในระดับอาชีวศึกษา มี 6 แห่ง ในระดับ อุดมศึกษา (ปริญญาตรี)มี 4 แห่ง ระดับปริญญาโทมี 1 แห่ง (เป็นสาขาจากมหาวิทยาลัยใน กรุงเทพมหานคร) นอกจากนี้ยังมีวิทยาลัยพยาบาล 1 แห่ง และสถาบันการศึกษาของสงฆ์ (วิทยาลัย สงฆ์) 1 แห่ง

ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดอุบลราชธานี นับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดและสำนักสงฆ์ใน พุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัด โดยมีวัดจำนวน 1,287 แห่ง และสำนักสงฆ์จำนวน 439 แห่ง ในปี 2539

ข้อมูลสถานศึกษาและจำนวนครูในจังหวัดอุบลราชธานี

โรงเรียน/สังกัด	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครู	หมายเหตุ
กรมสามัญศึกษา	73	2,785	
-โรงเรียนมัธยมศึกษา	64		
-โรงเรียน สาขา	9		
สังกัด สปจ.	1,090	11,651	
-โรงเรียนประถมศึกษา	657		
-โรงเรียนขยายโอกาส	184		
-โรงเรียนกันดาร	147		
-โรงเรียนเลี้ยงภัย	96		
-โรงเรียน ตชด.	6		
เทศบาล			ครูลูกจ้าง
- โรงเรียนเทศบาล	7	313	29 คน

กรมการศาสนา			
-ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์	1	10	
-โรงเรียนพระปริยัติธรรม	323	1,017	
(แผนกสามัญศึกษา)	298	834	
สช.	25	183	พระภิกษุ
-โรงเรียนเอกชน			112 รูป
อส.			
-วิทยาลัยอาชีวศึกษา	90	834	
-วิทยาลัยเทคนิคอุบล	4	339	
-วิทยาลัยสารพัดช่าง	1	102	
-วิทยาลัยเกษตรกรรม	1	128	
อส.สังกัด สช.	1	44	
-ปอ์สเทคนิคอุบล	1	65	
-เทคโนโลยีอาชีวศึกษา	2	165	
	1	82	
	1	83	
รวม	1,590	17,114	

1.5.2 สาธารณสุข

การดำเนินการด้านสาธารณสุข จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการในรูปแบบผสมผสาน คือมุ่งในด้านการรักษาพยาบาล การสุขภาพสิ่งแวดล้อม การป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพพร้อมกันไปกับการสาธารณสุขมูลฐาน

สถานบริการด้านสาธารณสุข ที่เปิดดำเนินการในจังหวัด มีดังนี้

โรงพยาบาลรัฐบาล	20	แห่ง
สถานีนอนมัย	280	แห่ง
สำนักงานบริการสาธารณสุขชุมชน	10	แห่ง
โรงพยาบาลเอกชน	4	แห่ง
คลินิกแพทย์	70	แห่ง
คลินิกทันตกรรม	13	แห่ง

สถานผดุงครรภ์	138	แห่ง
เทคนิคการแพทย์	1	แห่ง
ร้านขายยาปัจจุบันที่มีเภสัชกร		
เป็นผู้ถือใบอนุญาต	27	แห่ง
ร้านขายยาปัจจุบันเฉพาะยาบรรจสำเร็จ	105	แห่ง
ร้านขายยาแผนโบราณ	71	แห่ง
สถานพยาบาลแผนโบราณ	4	แห่ง
ร้านผลิตยาแผนโบราณ	6	แห่ง

1.5.3 การขนส่งและการคมนาคม

จังหวัดอุบลราชธานีมีการคมนาคมติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ทั้งการรถไฟ รถยนต์ และทางอากาศ ภายในจังหวัดมีถนนเชื่อมระหว่างตัวอำเภอต่าง ๆ สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล ส่วนทางน้ำจะใช้ติดต่อกันเฉพาะในจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ มีเส้นทางรถไฟผ่านห้องที่อำเภอวารินชำราบเป็นระยะทางทั้งสิ้น 27 กิโลเมตร สำหรับการคมนาคมทางอากาศ จังหวัดมีสนามบิน 1 แห่ง ตั้งอยู่ติดกับเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีเที่ยวบินไปและกลับกรุงเทพมหานครทุกวัน โดยใช้เวลาเดินทางประมาณ 50 นาที

การไปรษณีย์โทรเลขมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข เปิดบริการรวม 22 แห่ง ให้บริการด้านสื่อสารไปรษณีย์และโทรคมนาคมในประเทศและต่างประเทศ มีจำนวนไปรษณีย์ภัณฑ์ทั้งสิ้น 6.54 ล้านชิ้น ในปี 2537

โทรศัพท์ในจังหวัดอุบลราชธานี มีชุมสายโทรศัพท์ 17 แห่ง ในปี 2537 จำนวนเลขหมายที่มีผู้เช่า 16,915 เลขหมาย โดยประเภทผู้เช่าส่วนมากเป็นบ้านพักอาศัย 11,047 หมายเลข ธุรกิจต่าง ๆ 4,001 หมายเลข และส่วนราชการ 1,142 หมายเลข

1.6 สภาพการเมือง-การเลือกตั้ง

จังหวัดอุบล ในคราวเลือกตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 มีสมาชิกผู้แทนราษฎรได้จำนวน 11 คน จากเขตเลือกตั้งทั้งหมด 4 เขต คือเขตเลือกตั้งที่ 1, 2, และ 3 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ เขตเลือกตั้งละ 3 คน เขตเลือกตั้งที่ 4 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 2 คน มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 1,056,289 คน มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวน 588,593 คน หรือประมาณร้อยละ 55.68 นับได้ว่ามีผู้มาใช้สิทธิในสัดส่วนที่มากพอควร สภาพการหาเสียงของจังหวัดอุบลนับว่ามี การแข่งขันที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในเขตเลือกตั้งที่ 1 (รวมเขตอำเภอเมือง) และ เขตเลือกตั้งที่ 2 เมื่อดูผลคะแนนเสียง ผู้ได้รับเลือกตั้งในลำดับที่สาม ทั้งคะแนนห่างจากผู้ที่ได้คะแนนลำดับที่สี่ไม่

มากนัก และมีเพียงเขตเลือกตั้งที่หนึ่งเท่านั้นที่พรรคการเมืองสามารถได้รับการเลือกตั้งแบบยกทีม และจากรายงานขององค์การกลางการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานี มีการแจ้งเหตุการณ์ทุจริตของทุกพรรคในทุกเขตเลือกตั้ง จำนวน 216 เรื่อง ในจำนวนนี้ ปัญหาการซื้อขายเสียงเป็นเรื่องที่ได้รับการร้องเรียนมากที่สุด (โดยเฉพาะจากเขตเลือกตั้งที่สอง และจากเขตเลือกตั้งที่หนึ่ง ตามลำดับ) รองลงมาคือการวางตัวไม่เป็นกลางของข้าราชการ และพรรคการเมืองที่ได้รับการร้องเรียนมากที่สุด เป็นพรรคที่ผู้สมัครได้รับการเลือกตั้งจำนวนมากที่สุด ลักษณะเช่นนี้ ทำให้มองได้ว่า ปัจจัยเงินและอิทธิพลบารมี เป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้นำผลการเลือกตั้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. การรวมตัวและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัด

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทั้งการเมืองการปกครองในภาคอีสานจังหวัดหนึ่ง เนื่องจากการที่เป็นจังหวัดใหญ่ มีจำนวนประชากรประมาณ 1.7 ล้านคน มีรายได้เฉลี่ยต่อคนปี 15,408 บาท มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 11 คนจาก 4 เขตเลือกตั้ง (เลือกตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539) มีผู้ไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งประมาณร้อยละ 55 (มากกว่าร้อยละ 50 ในทุกเขตเลือกตั้ง ขณะที่เขตอำเภอเมืองมีผู้มาใช้สิทธิ์เกือบร้อยละ 60) จึงอาจบอกได้ว่าเป็นจังหวัดที่ประชาชนมีการตื่นตัวทางการเมืองสูงจังหวัดหนึ่ง ทั้งนี้ เมื่อย้อนไปในประวัติศาสตร์ทางการเมืองของจังหวัดในช่วงภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีสภาพการตื่นตัวทางการเมืองอย่างสูงแห่งหนึ่งของอีสาน มีผู้แทนราษฎรอีสานในช่วง พ.ศ. 2475 - 2500 ที่มีความแกร่งกล้าทางอุดมการณ์ มีความคิดกว้างไกล เห็นได้จากทัศนคติของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เกี่ยวกับคำว่า “นักการเมือง” จากข้อความในจดหมายที่นายทองอินทร์ เขียนสนับสนุนการหาเสียงของนายจำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม) ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2481 ว่า

“ตำแหน่งผู้แทนราษฎร เป็นตำแหน่งทางการเมือง ชีวิตนักการเมือง เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยการเสี่ยงภัย เต็มไปด้วยการเสียสละ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลักสำคัญ.....และนักการเมืองที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด รู้จักงานในหน้าที่ของผู้แทนราษฎร และปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เป็นบุคคลที่มองเห็นการณ์ไกลมีจิตใจมั่นคง เข้มแข็ง และเด็ดขาด เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถทุก ๆ อย่าง ทุกประเภทของชีวิต และอาชีพของพลเมืองเหมาะสมที่จะเป็นนักการเมืองทุกสมัย”

การหาเสียงในสมัยนั้นไม่ใช่วิธีการซื้อเสียง นอกจากการแจกหมากพลู ขนมบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ต่อมา มีการแจกยาและฉายภาพยนตร์ แจกขนมถั่วตัด ไม้ขีดไฟ ซิঁหึ่งทาปาก เป็นต้น แต่มิได้มีการแจกเป็นล่ำเป็นสันดังเป็นที่กล่าวขวัญอย่างกว้างขวางเช่นในปัจจุบัน สภาพการหาเสียงในสมัยนั้นเป็นไปด้วยความลำบาก โดยเฉพาะการคมนาคม ต้องใช้ช้างม้า หรือเกวียนเป็นพาหนะในการเดินทางเข้าไปตามหมู่บ้าน มีรถยนต์ใช้บ้างแต่น้อยมาก ต้องให้ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงช่วยหา

เสียง ซึ่งส่วนมากจะเป็นเวลากลางคืน เพราะกลางวันชาวบ้านไปทำงานทำไร่ ด้วยการประชุมชาวบ้านที่ศาลากลางบ้าน ที่วัดหรือที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้สมัคร หรือญาติมิตร จะช่วยกันยื่นขึ้นพูดหาเสียง สภาพการหาเสียงในยุคหลังเปลี่ยนไปอย่างมาก โดยที่มีการแจกจ่ายเงินอย่างกว้างขวางจากรายงานขององค์กรกลางจังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 พบว่ามีการแจ้งเหตุทุจริตทุกพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง จำนวนทั้งสิ้น 216 เรื่อง ในจำนวนนี้ 103 กรณีเป็นการแจกเงิน นอกนั้นเป็นเรื่องของการวางตัวไม่เป็นกลางของเจ้าหน้าที่ การแจกของ การจัดเลี้ยง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนพัฒนาจากการถูกจูงใจให้เลือกด้วยการรับรู้ผ่านการหาเสียงโดยนักการเมืองที่ท่องเที่ยวตามหมู่บ้านต่าง ๆ ไปสู่การระดมแจกเงินแจกของในช่วงหลังซึ่งเป็นช่วงที่มีการแข่งขันทางการเมืองสูงขึ้น มีการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อช่วงชิงคะแนนเสียงเพื่อให้ตนได้รับการเลือกตั้งโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรมคุณธรรม ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่นักการเมืองเริ่มเข้าสู่วงจรแห่งอำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริงมากขึ้น ภาพของนักการเมืองของพรรคการเมืองในการปกครองประเทศ ได้รับการยอมรับจากสังคมโดยส่วนรวมมากกว่าเผด็จการทหารดังที่ผ่านมา จึงมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถูกทำให้ผันแปรไปตามกระแสของการแข่งขันด้วยการให้เงินหว่านและการใช้อิทธิพลทุกรูปแบบ การตัดสินใจเลือกผู้สมัครมิได้เป็นไปตามความชอบ ความพึงพอใจในตัวผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่สังกัดของผู้ใช้สิทธิ์แต่อย่างเดียว แต่เป็นอิทธิพลของเงินตราและอิทธิพลบารมีของผู้สมัคร

จากการพูดคุยกับผู้นำของกลุ่ม องค์การเอกชนและแกนนำชาวบ้านหลายคน มีความเห็นคล้อยกันว่าระบบอุปถัมภ์ในชุมชนยังเป็นระบบที่แข็งแกร่งและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการซื้อขายเสียง นักการเมืองที่สามารถพาตัวเองฝ่าวงล้อมการแข่งขันหาเสียงจนได้รับเลือกตั้งเข้ามาได้ ต้องพึ่งพาหัวคะแนนหรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพลที่มักเป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านได้หยิบยืมในยามเจ็บป่วยหรือยามเดือดร้อนมีความจำเป็น เป็นที่มีความคุ้นเคยและมีอิทธิพลชี้นำชาวบ้านมีนักการเมืองหลายคนเติบโตมาจากการเป็นหัวคะแนน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในลักษณะเช่นนี้ เป็นภาพที่ปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปโดยเฉพาะในพื้นที่ที่ประชาชนมีปัญหาความยากจน

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นภาพที่พบเห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงที่มีการเลือกตั้ง ในสถานการณ์ทั่วไป ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอุบลก็ถือว่าอยู่ในระดับที่น่าสนใจเมื่อเปรียบเทียบกับหลายจังหวัด เนื่องจากมีการรวมกลุ่มประชาชนในระดับที่กว้างขวางในภาคประชาชน มีคณะกรรมการชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูชีวิตและชุมชนในลุ่มน้ำมูล (ชชช.) สหกรณ์การเกษตรปากมูล สหกรณ์เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง ชุมชนสหพันธ์สหกรณ์ภาคอีสาน ที่ประชาชนมีการเคลื่อนไหวรวมตัวกันอย่างชัดเจนเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังประสบอยู่ ใน

ส่วนขององค์กรเอกชน มีการรวมตัวที่เข้มแข็งและมีบทบาททางการเมืองในการกระตุ้นและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ในช่วงการเลือกตั้ง มีการรวมกลุ่มกันในรูปคณะกรรมการองค์การกลางการเลือกตั้งจังหวัด มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิใช้เสียงเลือกตั้ง การสอดส่องดูแลการทุจริตในการเลือกตั้ง ปัญหาการซื้อเสียงขายเสียง ในช่วงการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สสร.) มีการรวมตัวกันในรูปแบบของที่ประชุมประชาชนเพื่อรัฐธรรมนูญ (ทปร.) จัดกิจกรรมรณรงค์สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงการร่างรัฐธรรมนูญ มีการรวมกลุ่มในรูปของสมัชชาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ จัดกิจกรรม รณรงค์รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญ ในปัจจุบัน มีการรวมตัวกันในชื่อของศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรประชาชนอุบล ซึ่งเป็นการรวมกันระหว่างองค์กรชาวบ้านและองค์กรเอกชน องค์กรเอกชนที่มีบทบาท ได้แก่ คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนจังหวัดอุบล (การรวมกลุ่มกันขององค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดอุบล) สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (อีสาน) มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต มูลนิธิยุวพุทธพัฒนา มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย มูลนิธิฟื้นฟูชนบท คณะอนุกรรมการสภาพนาถาความจังหวัด ชมรมครูสังคัมศึกษา ชมรมผู้สูงอายุ และหอการค้า หรือองค์กรในสถานบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ที่มีกลุ่มนักศึกษา อาจารย์ที่มีศักยภาพและความสนใจจัดกิจกรรมด้านประชาธิปไตย องค์กรทางศาสนาที่มีแนวโน้มในการเข้ามีส่วนร่วม หรือให้ความสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมทางการเมืองการเลือกตั้ง ได้แก่ ศูนย์สังคัมพัฒนา หรือมูลนิธิ คาทอลิกประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยสงฆ์ (วัดป่าบ้านนาชาติ) ที่มีพระสงฆ์ บุคลากรที่สนใจในการสนับสนุนการเลือกตั้ง เช่น เป็นตัวกลางในการจัดประชุม ให้วิทยากรไปให้ความรู้ประชาธิปไตยแก่ศาสนิกชนหรือกลุ่มชาวบ้านที่หน่วยงานมีกิจกรรมอยู่ด้วย หรือการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ยุวสงฆ์ หรือพระสงฆ์ เป็นต้น องค์กรเอกชนที่ไม่มีบทบาทหรือไม่มีความสนใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการเลือกตั้ง ได้แก่ สมาคมสตรีนักธุรกิจอุบลราชธานี โรตารีไลออน เป็นต้น

3. ประเภท กิจกรรม และบทบาทขององค์กรเอกชนในจังหวัด

องค์กรเอกชนในจังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะการรวมตัวกันที่เป็นองค์กรเดี่ยว และเป็นเครือข่ายที่เป็นที่รวมตัวกันขององค์กรหลายองค์กร โดยสามารถจำแนกตามลักษณะวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ พอสังเขป ดังต่อไปนี้

1. องค์กรที่เป็นที่รวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านที่ประสบปัญหาเดือดร้อนจากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ และปัญหาความยากไร้ เช่น คณะกรรมการชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูชีวิตและชุมชนในลุ่มน้ำมูล (ชชช.) สหกรณ์การเกษตรปากมูล สหกรณ์เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง เป็นต้น

2. องค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เช่น มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต มูลนิธิฟื้นฟูชนบท สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น
3. องค์การทางศาสนา เช่น ศูนย์สังคมพัฒนา หรือ มูลนิธิประชาธิปไตย เป็นต้น
4. องค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ร่วมทางธุรกิจ เช่น หอการค้า โรตารีได้อ่อน เป็นต้น

องค์การเอกชนที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จะมุ่งเฉพาะองค์การเอกชนที่มีศักยภาพ และมีความสนใจในทางการเมืองการเลือกตั้ง ซึ่งรวมองค์การของชาวบ้านด้วย ที่เป็นองค์การเดี่ยว และเป็นองค์การที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย รวม 16 แห่ง มีสมาชิกและเครือข่ายโดยรวมครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดอุบลทั้งหมด ทั้งนี้ จะไม่กล่าวถึงสภาวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งถึงแม้จะเป็นรูปแบบการจัดตั้งขึ้นมาของรัฐเพื่อเป็นเวทีขององค์การเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมในจังหวัด แต่การดำเนินงานยังอยู่ในรูปแบบของราชการที่มีข้าราชการจังหวัด เป็นหลักในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมที่ผ่านมายังมีไม่มากนัก

3.1 คณะกรรมการชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูชีวิตและชุมชนในลุ่มน้ำมูล (ชชช.)

เป็นองค์กรที่รวมตัวกันของชาวบ้านจากอำเภอต่าง ๆ จำนวนประมาณ 8000 คน ที่ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาการประกาศแนวเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ทำกินชาวบ้านในอำเภอตระการพืชผล กุดข้าวปุ้น โขงเจียม พิบูลมังสาหาร และสิรินธร ปัญหาการไม่จ่ายค่าชดเชยและค่าทดแทนแก่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนในอำเภอตาลสุม บุณฑริก เดชอุดม นาจรวาย ปัญหาผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์ เป็นต้น โดยรวมตัวกันในลักษณะเป็นเครือข่ายเคลื่อนไหวเรียกร้องผลักดันให้รัฐเข้ามาแก้ไขปัญหา มีผู้นำของแต่ละปัญหาเป็นแกนกลางในการประสานงาน มีการจัดการประชุมเป็นประจำ ชชช. เป็นองค์กรหลักสำคัญในการขับเคลื่อนของสมาชิกคนจน ในการเรียกร้องแก้ไขปัญหาคอนจนตลอดเวลาที่ผ่านมา

ในส่วนของ การเลือกตั้ง โดยเฉพาะปัญหาการซื้อขายเสียง ชาวบ้านมองว่า การแจกเงินของผู้สมัคร ถือเป็นการอำนวยความสะดวกอย่างหนึ่ง การลงคะแนนเสียงของชาวบ้านให้กับผู้สมัครคนใดนั้น ขึ้นอยู่กับอิทธิพลบารมีของผู้สมัครคนนั้นด้วย การใช้เงินทุ่มซื้อเสียงอย่างเดียว มิได้เป็นหลักประกันว่าผู้สมัครที่ทุ่มเงินจะได้รับเลือกเสมอไป ระบบอุปถัมภ์ในหมู่บ้านจึงยังคงอิทธิพลอยู่ อย่างไรก็ตาม จากการประสบการณ์การเคลื่อนไหวเรียกร้องอย่างต่อเนื่อง

เนื่อง ทำให้ชาวบ้านสามารถจำแนกแยกแยะระหว่างนักการเมืองที่มีความจริงใจพยายามช่วยแก้ไขปัญหากับนักการเมืองที่ไม่แสดงความใส่ใจช่วยแก้ปัญหาให้อย่างจริงจัง นักการเมืองประเภทแรกย่อมได้รับเสียงสนับสนุนอย่างแน่นหนาจากชาวบ้านที่ได้รับความช่วยเหลือ

3.2 สหกรณ์การเกษตรปากมูล

เป็นการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำ เขื่อนปากมูล จากอำเภอพิบูลมังสาหาร สิรินธร และโขงเจียม มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชน มีวัตถุประสงค์ในการสร้างทางเลือกอาชีพใหม่และพัฒนาส่งเสริมอาชีพ สร้างหลักประกันการดำเนินชีวิตให้กับสมาชิก และทำธุรกิจเพื่อหนุนเสริมอาชีพของสมาชิก สหกรณ์การเกษตรปากมูลเป็นองค์กรสมาชิกหนึ่งใน ชชช. ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อมุ่งในการเสริมความเข้มแข็งให้ชาวบ้าน ในรูปแบบสหกรณ์ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพในด้านเกษตร หัตถกรรม การให้สินเชื่อ และจัดหาปุ๋ยราคาถูก แก่สมาชิก การจัดทำสหกรณ์น่าจะเป็นรูปแบบที่เข้ามาช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวบ้านในการจัดการแก้ไขปัญหาเอง เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในระดับต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมอย่างเสมอภาค ในองค์กรด้วยระบบการเลือกตั้ง แต่ก็ยังคงมีปัญหา ว่า ในการเลือกตั้ง ชาวบ้านยังมีค่านิยมในเรื่องการเลือกคนที่มีอิทธิพลและมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามาเป็นผู้นำ ทำให้อาจมองได้ว่าระบบอุปถัมภ์ระบบพึ่งพายังคงอิทธิพลเชิงซ้อนอยู่ในโครงสร้างในกลุ่มองค์กรประชาชนที่อาจเรียกได้ว่าการรวมตัวเคลื่อนไหวค่อนข้างเข้มแข็งกลุ่มหนึ่ง ระบบอุปถัมภ์ดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคต่อการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคตามแนวราบ การสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยระบบสหกรณ์ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ระดับความลึกซึ้งทางการเมืองของสมาชิกโดยทั่วไปแล้ว อาจบอกได้ว่าย่อมมีมากกว่าชาวบ้านโดยทั่วไปที่มีได้ผ่านการรวมกลุ่มต่อสู้เรียกร้อง ชาวบ้านในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรปากมูลมีความเติบโตทางการเมืองในบริบทของตนเอง มีความตระหนักรู้และความเข้าใจแยกแยะได้ระหว่างนักการเมืองดีกับนักการเมืองที่หวังเพียงเข้ามาครอบงำ และโดยที่ความเป็นชนบท ที่ผู้คนมีการคุ้นเคยสัมพันธ์กันมากกว่า การลงคะแนนเสียงจะให้คนที่รู้จักมากกว่าไม่รู้จัก ตรงนี้อาจต่างกับคนเมือง ที่สังคมต่างคนต่างอยู่ ไม่มีลักษณะของชุมชน ไม่มีโอกาสและไม่สนใจที่จะอยากรู้จักผู้สมัคร และใช้วิธีเลือกพรรคการเมืองแทนที่จะลงคะแนนโดยพิจารณาจากคุณสมบัติหรือความพึง

พอใจในตัวผู้สมัครเป็นหลัก ในสายตาของชาวบ้านกลุ่มนี้ พฤติกรรมของนักการเมืองแต่ละคน จึงเป็นปัจจัยสำคัญด้วยที่ชาวบ้านจะตัดสินใจลงคะแนนให้ นอกเหนือไปจากเงินทองข้าวของที่มาแจกจ่าย ดังนั้น หากมีการพัฒนาระดับความสำนึกทางการเมืองอย่างต่อเนื่องเข้มข้น เสริมองค์ความรู้ทางการเมืองควบคู่ไปกับการเสริมความแข็งแรงทางเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ เน้นการสร้างรูปแบบสหกรณ์เพื่อชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ก็อาจมาเป็นปัจจัยสำคัญพัฒนาไปสู่การคานกับปัญหาการซื้อขายเสียงที่อาศัยระบบทุน ระบบอุปถัมภ์ ดังที่เป็นอยู่ กลอุบายในอีกทางหนึ่งในการยกระดับความคิดทางการเมือง เช่นการต่อรองเอาเงินซื้อเสียงมาเป็นกองกลางพัฒนาหมู่บ้าน การต่อรองเปลี่ยนเงินซื้อเสียง แลกคะแนนเสียงกับนโยบายที่ช่วยแก้ไขปัญหาคอนกรีตโดยตรง ตามข้อเรียกร้องของกลุ่ม เช่นราคาส่งผลผลิตทางการเกษตร มั่นล่าปะหลัง การจ่ายเงินค่าชดเชยค่าเสียโอกาสแก่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เป็นต้น

3.3 ชุมนุมนสหพันธ์สหกรณ์ภาคอีสาน (ช.ส.ส.อ.)

ชุมนุมนสหพันธ์สหกรณ์ภาคอีสาน เป็นการรวมตัวกันของสหกรณ์ขนาดเล็กในระดับตำบล หมู่บ้าน ที่จัดตั้งขึ้นตามแนวนโยบายของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ปัจจุบันมีสหกรณ์เครดิตยูเนียนในภาคอีสาน ประมาณ 69 แห่งเข้าร่วม หรือประมาณ 35,000 คน ช.ส.ส.อ. พัฒนาการมาจากกลุ่มผู้เลี้ยงวัว ควาย ทำหน้าที่ฝึกอบรม ในเรื่องสถานการณ์สังคม/ชุมชน การกำหนดทิศทางการรวม การทำกิจกรรมคลังสินค้ารวมและการผลักดันนโยบายรัฐ ช.ส.ส.อ. มีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างครู ผู้นำชุมชน นักพัฒนา

การจัดตั้งชุมนุมนสหกรณ์ ฯ มีแนวคิดจากการมองปัญหาการเอาตัวเอเปรียบที่เกษตรกรอีสานเผชิญอยู่ สาเหตุมาจากการรับรู้ไม่เท่าทัน มีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ ไม่มีกำลังการต่อรอง การเมืองอ่อนแอ การแก้ไขปัญหา คือเกษตรกรต้องรวมตัวกัน การจัดตั้งสหกรณ์เป็นรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยเสริมความเข้มแข็งให้เกษตรกรได้ ภารกิจของชุมนุมน ฯ คือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิก การฝึกอบรม การสร้างเครือข่ายธุรกิจระหว่างสมาชิก การเคลื่อนไหวผลักดันระดับนโยบายรัฐ โดยการดำเนินงานมีลักษณะของการประชุมเจรจาสะท้อนปัญหา เสนอทางเลือก และต่อรองทางการเมืองกับระบบราชการ ให้เอื้ออำนวยประโยชน์แก่การแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน โดยไม่ต้องทำการชุมนุมประท้วง ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดการปัญหาแบบสันติวิธี

การพัฒนา ข.สสอ. จึงเป็นความจำเป็นเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรของตน เพื่อเป็นสถาบันแห่งการศึกษาเรียนรู้ให้กับองค์กรสมาชิก เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจในการสร้างฐานที่มั่นคงทั้งในด้านเงินทุน การผลิต การตลาด และการแปรรูป เป็นสถาบันสำรองโดยการรวมพลังเพื่อปกป้องสิทธิผลประโยชน์ของตน และสังคม

ในการเสริมความเข้มแข็งแก่เกษตรกร ขณะประชุมสหกรณ์ ฯ เป็นองค์กรเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สกยอ.) ซึ่งมีสมาชิกส่วนหนึ่งมาจากชุมนุมสหกรณ์ ฯ ถือเป็นองค์กรเสริมความเข้มแข็งทางการเมือง กิจกรรมร่วมของชุมนุมสหกรณ์ ฯ กับ สกยอ. ที่กำหนดจัดในระหว่างเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม 2541 คือการจัดอบรมสมาชิกร่วม 3000 คน ในพื้นที่อำเภอ เขมรรัฐ นาดาล น้ำยืน และ โพธิ์ไทร โดยมีเนื้อหาในเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในปัจจุบัน ความรู้ในเรื่องรัฐธรรมนูญ สิทธิการรับรู้ข่าวสาร เป็นต้น ในการอบรมจะให้รูปแบบของ AIC และ SWAP ทั้งนี้ อาจสอดแทรกเนื้อหาในเรื่องการเลือกตั้งในหลักสูตรการอบรมได้

3.4 สหกรณ์เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง

สหกรณ์เครดิตยูเนียนลุ่มน้ำโขง เป็นองค์สมาชิกรวมของชุมนุมสหพันธ์สหกรณ์ภาคอีสาน มีสมาชิกใน 3 อำเภอ คืออำเภอโพธิ์ไทร เขมรรัฐ และกิ่งอำเภอนาดาล มีสมาชิกประมาณ 1,100 ครอบครัว สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ครู นักพัฒนา ที่ทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน ช่างราชการ ตำรวจ ครู มีกิจกรรมหลักคือ ธุรกิจกู้เงิน ค้าข้าว ค้าปุย ค้าไม้ ค้าสุรา ด้วยการซื้อสินค้าคุณภาพมาขายให้สมาชิกในราคาถูกไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ปัญหาที่พบคือ ชาวบ้านโดยทั่วไปไม่ค่อยมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ชาวบ้านส่วนหนึ่งยังมีความสัมพันธ์ค้าขายกับพ่อค้า เดิม เนื่องจากสามารถหยิบยืมได้ง่ายเวลาป่วยไข้ หรือต้องการใช้ปุย ยังนิยมพึ่งพิงกับระบบอุปถัมภ์เดิม แทนที่จะมาใช้บริการจากเครดิตยูเนียน

3.5 องค์กรกลางการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานี

องค์กรกลางการเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานี จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของคณะกรรมการองค์กรกลางการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง และรณรงค์ประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ประชาชนมาใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง คณะกรรมการองค์กรกลางการเลือกตั้งและอาสาสมัครในจังหวัดอุบล ซึ่งได้ดำเนินการในเรื่องการเลือกตั้งมานับตั้งแต่ พ.ศ. 2535 มีเครือข่าย

สมาชิกที่กว้างขวางจากทุกสาขาอาชีพ อาทิ แพทย์ พยาบาล นักวิชาการ นักพัฒนา หน่วยงาน สื่อสารมวลชน นักวิทยุ ครู อาจารย์ นักเรียนนักศึกษา แม้ในภายหลังภารกิจในการดูแลการเลือกตั้งสิ้นสุดลงตามวาระ ยังคงมีการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในช่วงการสรรหาสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) มีการรวมตัวกันในรูปแบบของที่ประชุมประชาชนเพื่อรัฐธรรมนูญ (ทปร.) จังหวัดอุบล จัดกิจกรรมรณรงค์สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ในช่วงการร่างรัฐธรรมนูญ มีการรวมกลุ่มในรูปของลัทธิเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ จัดกิจกรรมรณรงค์รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นต่างๆของรัฐธรรมนูญ ในปัจจุบัน มีการรวมตัวกันในชื่อของศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรประชาชนอุบล เพื่อทำหน้าที่รณรงค์ให้ความรู้ประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง โดยมุ่งกลุ่มเป้าหมายที่ประชาชนในชนบท เพื่อเป็นการขยายเครือข่ายไปในระดับอำเภอ ตำบล ต่อไป

3.6 คณะกรรมการประสานงานองค์การเอกชนจังหวัดอุบล (อพช.อุบล)

อพช.อุบล มีสมาชิกเป็นองค์การพัฒนาเอกชนในจังหวัด 18 แห่ง ทำงานในลักษณะเครือข่าย เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล วิเคราะห์สถานการณ์ ประสานกับราชการในนาม อพช. โดยทั่วไป อพช.จะทำงานเป็นตัวเสริมบทบาทของรัฐ ดำเนินการในส่วนที่รัฐไม่สามารถทำได้ และการสร้างความเข้มแข็งในส่วน of people อพช.อุบล สามารถเป็นองค์กรเครือข่ายที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ในอนาคต

3.7 สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.อีสาน)

สสส. มีกิจกรรมหลักสี่ประการ คือ

1. การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ชาวบ้านกรณีที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น ปัญหาสิทธิที่ทำกิน ปัญหาสิทธิในที่อยู่อาศัย ในปีหนึ่งรับเรื่อง 5 คดี
2. การเสริมความเข้มแข็งให้สภาตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีกลุ่มเป้าหมาย ใน 35 พื้นที่ในอีสานล่าง เขต 1 ได้แก่ อุบล ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ มุกดาหาร ร้อยเอ็ด และ เขต 2 ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ มหาสารคาม ชัยภูมิ ใน

จังหวัดอุบลมีพื้นที่ใน 15 อบต. ใน 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพิบูลมังสาหาร สิรินคร เขมราฐ ตระการพืชผล โพธิ์ไทร วารินชำราบ และอำเภอเมือง จัดอบรมโดยเฉลี่ยเดือนละ 3 ครั้งหมุนเวียนกันไปตามอบต.ต่างๆ

3. การเสริมความรู้กฎหมายแก่ชาวบ้าน ให้ความรู้กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้ง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

4. โครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายผ่านทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ทางคลื่นความถี่ 98.5 MHZ ทุกวันระหว่างเวลา 10.00 - 11.00 น. โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้ง ความเคลื่อนไหวทางการเมือง การเมืองของประชาชน คณะกรรมการการเลือกตั้ง ฯลฯ และบางครั้งจะเชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยอุบล สถาบันราชภัฏ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ เป็นต้น มาบรรยายให้ความรู้

สสส. เป็นองค์กรที่เป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวในเรื่องประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญ มานานร่วม 20 ปี เป็นกำลังสำคัญของคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) ในภาคอีสาน ในการรณรงค์ประชาธิปไตยต่อสู้กับ รสช. เป็นหลักของคณะกรรมการองค์กรกลางการเลือกตั้ง นับตั้งแต่องค์กรกลางได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2535 ในการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรกลางการเลือกตั้งจังหวัดในภาคอีสานล่าง ร่วมในการจัดตั้งที่ประชุมประชาชนเพื่อรัฐธรรมนูญ (ทปร.) สมัชชาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญภาคอีสานล่าง และล่าสุดร่วมในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรประชาชนจังหวัดอุบล เพื่อเคลื่อนไหวในเรื่องประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดตั้งเครือข่ายการเลือกตั้งให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัด บทบาทของ สสส. จะเน้นการเป็นตัวกระตุ้น สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ สร้างคน วิทยากร กระจายการรับรู้ให้ออกไปอย่างกว้างขวาง ให้กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ทำหน้าที่เชื่อมความรู้อยู่กับชุมชน ชาวบ้าน

3.8 มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต

เริ่มก่อตั้งมาเมื่อ พ.ศ. 2535 เป็นการรวมกลุ่มของนักวิชาการ ศูนย์วิชาการ โภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล นักธุรกิจ เพื่อทำงานปกป้องรักษาป่าสงวน ฯ ป่าดงนาทาม บริเวณผาแต้ม ติดชายแดนระหว่างเขตอำเภอโขงเจียมและอำเภอสี่

เมืองใหม่ มีกิจกรรมใน 10 หมู่บ้าน มีกลุ่มเป้าหมายหลากหลาย เช่น กลุ่มเยาวชน มีกิจกรรมเยาวชนรักห้องเรียน ห้องสมุด การเดินป่า กลุ่มเป้าหมายผู้ใหญ่ มีกิจกรรมเช่น การจัดสัมมนาป่าชุมชน กฎหมายรัฐธรรมนูญ กลุ่มเป้าหมายพระ เช่นการทอดผ้าป่า การอบรมสัมมนาเรื่องพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น ในเรื่องการเลือกตั้ง สามารถจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ 10 หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง คือเป็นหมู่บ้านปลอดการซื้อขายเสียงได้

3.9 มูลนิธิยุวพุทธิงพัฒนา

มูลนิธิมีกิจกรรมในสองศูนย์ คือศูนย์คุ้มครองสิทธิ์เด็ก ให้คำปรึกษาช่วยเหลือด้านกฎหมาย และศูนย์ผู้นำยุวพุทธิงเพื่อพัฒนาสังคม ที่จัดให้มีการอบรมผู้นำเยาวชนอายุระหว่าง 15-25 ปี ตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ทุกปี ในช่วงเดือนตุลาคม แต่ละปีมีผู้นำเยาวชนเข้ารับการอบรมประมาณรุ่นละ 100 คน เนื้อหาการอบรมเน้นที่ภาวะผู้นำ ประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมพัฒนาสังคม หลังการอบรม เยาวชนจะรวมตัวกันทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ขุดบ่อน้ำ ทำถนน คูคลอง หรือกิจกรรมรณรงค์สารเสพติด ยาบ้า และประชาธิปไตย เป็นต้น ในการอบรมเยาวชนเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง จัดหาอาสาสมัครเลือกตั้ง สามารถดำเนินการได้ ด้วยการประชาสัมพันธ์ไปตามสถานบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีตัวกลางในการประสานงานให้อยู่แล้ว

3.10 มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (มพศ.)

มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย เพิ่งเริ่มเข้ามาดำเนินการในชุมชนจังหวัดอุบล ด้วยการจัดตั้งโครงการพัฒนาชุมชนแออัด จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ที่ชุมชนเทศบาลเมือง มีประชากรประมาณ 200 คน ชุมชนโรงเรียนเทศบาลบุรพา 1 ชุมชนหาดวัดใต้ ชุมชนเกตุแก้ว มีประชากรประมาณ 400 คน ชุมชนลับแล มีประชากรประมาณ 300 คน ชุมชนหาดสวนสุข มีประชากรประมาณ 300 คน แต่ละกลุ่มออมทรัพย์มีสมาชิกเพียง 20 - 30 คน การทำงานของมพศ. เน้นที่การจัดระเบียบชุมชน การสร้างกลุ่ม โครงสร้างชุมชนแออัดในอุบล มีกรรมการชุมชนจำนวน 7-9 คน โดยการจัดตั้งจากเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ มีอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน

(อสม.)ประจำชุมชน อสม.เป็นชาวบ้านที่ได้รับการอบรมจากสาธารณสุขในเทศบาล แต่ละชุมชนจะมีอสม.ประจำโดยเฉลี่ยครบครัว 20 ครัวครัวต่ออาสาสมัคร 1 คน บทบาทของกรรมการชุมชนและอสม.ในแต่ละชุมชนมีความต่างกัน บางชุมชน กรรมการชุมชนจะมีบทบาทมากกว่า บางชุมชนอสม.จะมีบทบาทมากกว่า ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพการเป็นผู้นำของแต่ละคน

ในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง หัวคะแนนจะเป็นกรรมการชุมชน หรืออดีตกรรมการชุมชน กรรมการออมทรัพย์บางคนเป็นหัวคะแนน แต่เป็นหัวคะแนนปลายแถว ในความหมายที่ว่าคอยประสานงานหาความสนับสนุนมาช่วยชาวบ้าน เช่นเวลาชุมชนมีการจัดงาน จะทำหน้าที่คอยหาเงินมาสนับสนุนค่าใช้จ่ายการจัดงานเล็ก ๆ น้อย ๆ (500 บาท) หาน้ำ น้ำแข็งมาบริการชาวบ้าน เป็นต้น อสม.ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ไม่ค่อยยุ่งกับเงินซื้อเสียง ปัญหาการซื้อขายเสียงในการเลือกตั้งที่ผ่านมา สามารถพบเห็นเป็นปกติในชุมชนแออัดโดยทั่วไป ข้อสังเกต คือว่า คนในชุมชนเมืองจะรับเงินเร็วกว่า เรียกร่องที่จะเอาเงินมากกว่า บางครั้งถ้าไม่ให้เกิดมีการต่อว่าต่อขาน ต่างกับในชนบทที่จะวางเฉยมากกว่า ถ้าให้ รับ ไม่ให้ ไม่ทำอะไร การแก้ปัญหาการซื้อขายเสียงในชุมชนเป็นเรื่องยาก ระบบอุปถัมภ์ความยากจนและการรับรู้ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการกำจัดปัญหาการซื้อขายเสียงให้หมดไป ตัวอย่างในชุมชนลับแล มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ ปัญหาใกล้ตัวที่สุด คือปัญหาที่จะถูกทางการรถไฟไฟที่ออกไปจากชุมชน น่าจะเป็นเรื่องเดือดร้อนที่ชาวบ้านจะต้องให้ความสนใจ แต่กลับไม่ได้รับความสนใจ กระตือรือร้นจากชาวบ้าน ดังนั้น ทำให้มองได้ว่า การซื้อขายเสียงย่อมไม่ใช่ประเด็นที่เป็นปัญหาลำหรับชาวบ้านเลยก็ได้

3.11 มูลนิธิฟื้นฟูชนบท

มูลนิธิฟื้นฟูชนบท มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ทำงาน ในภาคเหนือ ได้แก่ พะเยา เชียงราย ลำปาง อุตรดิตถ์ ในอีสาน ได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ในอุบลราชธานี เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2523 โครงการให้ความช่วยเหลือผู้อพยพชาวเขมร ต่อมาทำโครงการพัฒนาชุมชน โครงการพัฒนาสามล้อ ด้วยการให้กู้ยืม ปัจจุบันมีการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ในอีสานมีทั้งหมด 53 กลุ่ม สมาชิกสองพันกว่าครอบครัว เฉพาะในอุบลมี 16 กลุ่ม สมาชิกประมาณกลุ่มละ 20 - 80 คน นอกจากนี้ มีโครงการป้องกันเอดส์ ในโรงเรียน มีสมาชิกร้อยกว่าคน

งานของมูลนิธิฯ จะเน้นงานด้านพัฒนาสังคมเป็นหลัก หากมีงานที่นอกเหนือไปจากขอบข่ายนี้ จะต้องพิจารณาการเข้าร่วมเป็นโครงการ ใดๆ ไป อย่างไรก็ตาม โดยตัวบุคลากรของมูลนิธิฯ มีความสนใจงานทางด้านการเมือง ผู้อำนวยการมูลนิธิฯอุบล ได้รับเลือกเป็นประธาน อพช.อุบล รองเลขาธิการ มูลนิธิฯกรุงเทพมหานครจัดรายการวิทยุรายการเผยแพร่รัฐธรรมนูญในช่วงการร่างรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

3.12 คณะอนุกรรมการสภาพนายความจังหวัด

คณะอนุกรรมการสภาพนายความจังหวัด เป็นองค์กรสาขาของสภาพนายความที่มาจากการเลือกตั้งของทนายความในจังหวัด ที่ผ่านมานุกรกรรมการสภาพนายความมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ทางการเมืองการเลือกตั้ง ค่อนข้างเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ทำการศึกษานี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล เนื่องจากจะมีการเลือกตั้งใหม่ตามวาระ มีข้อสังเกตประการหนึ่งของทนายความโดยทั่วไป คือ มีความสนใจสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง

3.13 ชมรมครูสังคมศึกษา

ชมรมครูสังคมศึกษา มีสมาชิกเป็นครูสอนสังคมศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำอำเภอและตำบล จำนวน 72 แห่งในอุบล ประมาณ 100 กว่าคน ถูกจัดตั้งขึ้นมาในช่วงการรณรงค์รัฐธรรมนูญ โดยมีศึกษานิเทศน์เป็นประธาน ที่ผ่านมาจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์รัฐธรรมนูญ จัดพูดคุยเกี่ยวกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ 3 ฉบับ สามารถจัดอบรมหาอาสาสมัครเลือกตั้งในระดับตำบล หรือจัดอบรมเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้ โดยเฉพาะสมาชิกของชมรมมีศักยภาพเป็นวิทยากรอบรมเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะนักเรียนมัธยมปลาย อายุระหว่าง 15 - 18 ปี มีประมาณ 2000 - 5000 คน ในจังหวัดอุบล

3.14 ชมรมผู้สูงอายุ

หรือที่เรียกว่าศูนย์พัฒนาสุขภาพ วิทยาลัยพยาบาล อุบลราชธานี ให้บริการตรวจสุขภาพแก่สมาชิก 200 กว่าคน ที่เป็นผู้สูงอายุ เกษียณแล้ว เคยมีอาชีพตั้งแต่ครู ตำรวจ ทหาร ข้าราชการในกระทรวงมหาดไทย อายุระหว่าง 60 - 85 ปี ชมรมจะมี

การประชุมพบสมาชิกทุกพุทธแรกของเดือน หลายคนมีความสนใจทางการเมืองสามารถหาวิทยากรไปแลกเปลี่ยนความรู้ได้

3.15 หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี

หอการค้าอุบล เป็นที่รวมกลุ่มของบริษัท ห้างร้าน และนักธุรกิจด้านต่าง ๆ ในจังหวัดอุบล มีวารสารข่าวหอการค้า รายงานข่าวกิจกรรมของหอการค้าและสมาชิกเป็นประจำทุกเดือน ในวารสารข่าว หน้า 3 มีคอลัมน์ "240 วัน แกะรอยร้อยเรื่องการร่างรัฐธรรมนูญไทย" ให้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญ ในเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เจ้าของคอลัมน์ซึ่งเป็นเลขาธิการ หอการค้าอุบล ยินดีรับข้อมูลข่าวสารออกเผยแพรแก่ผู้อ่าน มีรายการวิทยุว่าไรดี ออกอากาศทุกวันทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย (สวท.) คลื่นความถี่ 98.50 ตั้งแต่เวลา 16.00 - 17.00 หอการค้า มีการประชุมสามัญประจำปี ซึ่งสามารถเปิดโอกาสให้มีการนำเสนอเรื่องการเลือกตั้ง เป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งของสมาชิกได้ ในการเลือกตั้งที่ผ่านมา มีคนที่สนใจร่วมในกิจกรรมขององค์กรกลางการเลือกตั้ง แต่องค์กรกลางไม่มีอำนาจทางกฎหมายรองรับ ขาดหลักประกันความปลอดภัย ทำให้คนไม่อยากเข้าร่วม ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถทำความเข้าใจในเรื่องบทบาทภารกิจให้เกิดความชัดเจนแก่คนทั่วไปจะสามารถดึงดูดการมีส่วนร่วมจากผู้คนได้มาก หอการค้ามีนโยบายต้องแยกจากการเมือง ไม่เข้าไปก้าวก่าย หรือสนับสนุนนักการเมืองคนใดคนหนึ่ง

3.16 ศูนย์สังคมพัฒนา หรือมูลนิธิคทาตอลิกประชาพัฒนา

ศูนย์มิชชันจังหวัดอุบล ฯ มีวัดอยู่ในการดูแล 52 วัด ใน 7 จังหวัด ได้แก่ อุบล สุรินทร์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ และยโสธร โดยที่ศูนย์มิชชันอุบล มีที่ทำการอยู่ที่ศูนย์สังคมพัฒนา และในศูนย์สังคมพัฒนาได้มีการจัดตั้งมูลนิธิคทาตอลิกประชาพัฒนา กิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในพื้นที่จ.อุบล กับกลุ่มชาวบ้านประมาณ 100 กว่าคนที่อำเภอเรณูนคร และสี่เมืองใหม่ มีโครงการปฎิ การเลี้ยงสัตว์ จัดกลุ่มข้าว ฯลฯ

งานที่ศูนย์ ฯ ทำมุ่งทำงานพัฒนา แต่ก็พร้อมที่จะช่วยเผยแพร่เนื้อหาประชาธิปไตยให้แก่เครือข่ายชาวบ้านที่ทำงานอยู่ด้วย โดยผ่านเจ้าหน้าที่ของศูนย์ ฯ ประสานงานจัดประชุมชาวบ้านให้ได้ นอกจากนี้ มีศูนย์ประสานงานเยาวชนของมิชชันที่ทำงานประสานงานกับเยาวชนคาทอลิกในหมู่บ้านคาทอลิก 107 หมู่บ้าน ใน 7 จังหวัด สามารถเป็นศูนย์เผยแพร่ข่าวสารประชาธิปไตยหรือการเลือกตั้งได้ด้วย

โดยทั่วไปแล้ว พระสงฆ์ไม่สามารถยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่น่าจะสามารถเป็นสื่อกลางช่วยสนับสนุนงานเลือกตั้งได้ เช่นการเผยแพร่ข่าวสารแก่สัตบุรุษ เฉพาะที่อุบล มีวัดอยู่ 15 แห่ง แต่ละแห่งมีสัตบุรุษระหว่าง 1000 ถึง 3000 คน

4. ศักยภาพและข้อจำกัดขององค์การเอกชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

องค์การเอกชน และองค์การชาวบ้าน ในจังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อการทำงานที่หลากหลาย มีงานทั้งในระดับนโยบายและในพื้นที่ ในเรื่องที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ประเด็นในเรื่องที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ ปัญหาปากท้อง ปัญหาที่ทำกิน ปัญหาความไม่เป็นธรรม ความเดือนร้อนจากการไม่ได้รับค่าชดเชยที่เป็นธรรม ฯลฯ มีประวัติการทำงานที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง มีความเข้มข้นในบางพื้นที่ ในบางวาระโอกาสที่กระแสการเมืองขึ้นสูง แม้ว่าแต่ละองค์การต่างมีภารกิจมีวัตถุประสงค์เฉพาะขององค์การ แต่มีความพร้อมที่จะรวมตัวกันเคลื่อนไหว เมื่อเกิดประเด็นร่วมเฉพาะหน้า ไม่ว่าจะเป็นประเด็น ประชาธิปไตย ประเด็นรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องของการเลือกตั้ง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการต่อสู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จากกลุ่มบุคคล กลุ่มองค์การไม่กี่คน ไม่กี่กลุ่ม มีการเติบโตขยายตัว รวมตัวคนองค์กรในระดับที่กว้างขวางขึ้น สามารถทำให้ประเด็นปัญหาเป็นประเด็นร่วมของทุกฝ่ายในการที่จะร่วมกันผลักดัน ไม่ใช่เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แก่นนำในส่วนขององค์การเอกชน เช่น สสส. องค์กรกลาง อพช.อุบล ในส่วนของชาวบ้าน เช่น ชชช. สหกรณ์เครดิตยูเนียน ในส่วนของนักวิชาการที่เข้าร่วมเช่น จากมหาวิทยาลัยอุบล สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ตัวละครเหล่านี้ ล้วนเป็นผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นอย่างสำคัญในการผลักดันให้การรณรงค์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของจังหวัดอุบล เป็นไปด้วยความเข้มแข็ง เป็นกลไกที่ขาดไม่ได้ในการทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองในหมู่ประชาชนจังหวัดอุบล ล่าสุด คือการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์การประชาชนจังหวัดอุบลที่รวมกลุ่มองค์การเอกชนและองค์การชาวบ้าน ทำงานรณรงค์เคลื่อนไหวในเรื่องประชาธิปไตย สร้างคน สร้างวิทยากร สร้างกระบวนการถ่ายทอดการรับรู้ ให้แผ่กระจายซึ่มลึกลงไปในทุกพื้นที่

ศักยภาพ ความพร้อม ความกระตือรือร้นที่มีอยู่ขององค์การต่าง ๆ นั้นสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน ปัญหายังคงมีอยู่ เมื่อปัจจัยทางด้านทรัพยากรที่จำเป็นต่าง ๆ ยังมีความขาดแคลนอยู่มาก รวมถึงตลอดถึง ข่าวสารข้อมูล การสื่อสาร ที่ยังไม่ทันทั่วถึงและบางครั้งก็มีความเป็นนามธรรม ซับซ้อนยากแก่การทำความเข้าใจ หากจะลองเปรียบเทียบให้ประชาชนจังหวัดอุบล เป็นเสมือนทุ่งนาข้าวที่รอสายน้ำ องค์การต่าง ๆ ในอุบลเปรียบเสมือนคลองหรือท่อส่งน้ำ ซึ่งได้พยายามที่จะต่อท่อเชื่อมเข้าหากันให้ครอบคลุมทั่วพื้นที่องนา ทว่ายังขาดน้ำเชื้อ ที่เมื่อนำมาปล่อยลงให้หลังไหลเผยแพร่ผ่านท่อองค์การไปสู่ท้องนาที่เหือดแห้ง จะชุบชีวิตต้นข้าวประชาธิปไตย ได้อย่างเต็มที่

งดงาม สามารถทนผู้ล่ยมแดดที่แผ่อิทธิพลและการคอรับชั้นซึ่งได้กั้ดกร่อนสังคมชุมชนอยู่ทุกเมื่อ มาแปรเปลี่ยนสร้างรากแก้วให้ชุมชนเติบโตใหญ่อุดมมั่งคั่งด้วยความสุขจิต และยุติธรรม

5. ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนที่สอดคล้องกับสภาพจังหวัด

องค์การเอกชนของจังหวัดอุบล หากจะแบ่งประเภทตามความสนใจในการเคลื่อนไหวทางการเมือง อาจมีระดับความสนใจที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1. องค์การเอกชนที่มีความสนใจ มีความกระตือรือร้น ประสงค์เข้ามีส่วนร่วม เช่น องค์การกลางการเลือกตั้ง สสส. ทปอ. อนุกรรมการสภาพนายความประจำจังหวัด ชมรมครู สังคมศึกษา ชชช. ชุมนุมสหพันธ์สหกรณ์ภาคอีสาน เป็นต้น
2. องค์การเอกชนที่มีความสนใจปานกลาง เนื่องจากลักษณะงานโดยปกติไม่เกี่ยวข้อง กับกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง แต่พร้อมจะเข้าร่วม หากได้รับการติดต่อ หรือเมื่อมีการประสานงานเชิญชวนให้เข้าร่วม เช่นอพช.อุบล ศูนย์สังคมพัฒนา ชมรมผู้สูงอายุ มูลนิธิยุวพุทธพัฒนา หอการค้า เป็นต้น
3. องค์การเอกชนที่ไม่มีความสนใจ หรือมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น โครงการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น ที่ต้องทำงานประสานกับราชการ ไม่อาจร่วมงาน ด้านการเมืองได้ เพราะเกรงว่าจะเกิดความเข้าใจผิดกับราชการ เป็นผลให้เกิดปัญหา ต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่ได้ หรือ โรตารี โลอัน ที่สมาชิกมีความสนใจเฉพาะแต่เรื่อง ที่เกี่ยวข้องับธุรกิจของตนเอง เป็นต้น

การทำงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองการเลือกตั้งในกลุ่มองค์การเอกชนสอง ประเภทแรก สามารถทำได้โดยไม่มีอุปสรรคมากนัก ด้วยการส่งเสริมในเรื่องงบประมาณ ข้อมูล ข่าวสาร และการอบรมพัฒนานุคลากรให้มีความรู้เข้าใจความเข้าใจ และความสามารถในการถ่ายทอด ธารรงค์เผยแพร่แก่กลุ่มเป้าหมายที่ตนเองทำงานอยู่ด้วยได้ต่อไป ให้เกิดเป็นลูกโซ่ความคิดที่ ขยายต่อเนื่องมีปฏิสัมพันธ์แตกฉานออกไปอย่างกว้างขวางและซึมลึกลงไปในชุมชน แต่สำหรับ องค์การเอกชนประเภทที่สามนั้น คงต้องทุ่มเทพทรัพยากรและความพยายามมากเป็นพิเศษ ในอันที่จะแวดวงล้อมความสนใจที่มีอยู่เฉพาะตนของกลุ่มบุคคลดังกล่าว ให้เกิดความเข้าใจเห็นภาพ ความเชื่อมโยงระหว่างผลประโยชน์ของตนที่ดำรงอยู่นั้น มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับปัญหา สังคมการเมืองที่เกิดอยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการคอรับชั้น ในวงราชการและนักการเมือง ความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ความเสื่อมถอยของสังคม ฯลฯ และการเยียวยาแก้ไข จำเป็นต้องอาศัย พลังจากทุกส่วนในสังคมเข้าร่วมในการผลักดัน การจะดำเนินการให้เกิดผลได้ ต้องหาผู้นำที่มีความสามารถ ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากผู้คนในสังคมนั้น มาช่วยชี้แนะปลุกเร้าพลังและ

ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างสิ้นเหลือ ให้ถูกนำมาปรับใช้อย่างมีคุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง และสังคมโดยรวม

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอยุธยา

เกริ่นนำ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือที่เรียกกันสั้นๆว่า “อยุธยา” นั้น เคยเป็นอดีตราชธานีถึง 417 ปี เป็นสัญลักษณ์นครแห่งประวัติศาสตร์ที่ได้หล่อหลอมชาวอยุธยาให้เป็นคนที่มีความภาคภูมิใจในประวัติอันยาวนาน ในอดีตวิถีชีวิตแบบในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ได้หล่อเลี้ยงชีวิตทั้งคนอยุธยา และหล่อเลี้ยงคนในภาคกลางเสมอมา ส่งผลให้เกิด “วัฒนธรรมลุ่มน้ำ” พอใจกับความเรียบง่ายสันโดษ มีวัดเป็นที่พึ่งทางใจ ชาวบ้านจะสมถะตามศีลภาวนา และมีความสุขกับชีวิตที่เรียบง่าย แม้ภายหลังวัฒนธรรมเหล่านี้จะค่อยๆเลือนหายไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากภาคอุตสาหกรรมที่ค่อยๆรุกเข้ามา แต่ลักษณะความเป็นชุมชนของอยุธยาก็ยังดำรงอยู่ ทำให้อยุธยามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างจากจังหวัดอื่น โดยเฉพาะลักษณะการรวมกลุ่มของประชาชน เป็นการรวมกลุ่มที่เน้นที่ความเป็นชุมชนมากกว่าความเป็นปัจเจกชน กิจกรรมขององค์การเอกชนในจังหวัดอยุธยาจึงมีนัยทางการเมืองที่น่าสนใจ โดยเฉพาะหากเราจะนิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบใหม่ ที่นอกเหนือไปจากการไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่หมายรวมถึงการร่วมคิด ร่วมกำหนด และร่วมผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน และเพื่อสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมขึ้นมาในสังคมอยุธยา การศึกษาถึงศักยภาพขององค์การเอกชนเหล่านี้ จะเน้นที่ความเป็นไปได้ของการขยายบทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะขององค์การเอกชนในอยุธยา และเพื่อนำไปประยุกต์กับจังหวัดอื่น ที่มีลักษณะการรวมกลุ่มของประชาชนในลักษณะคล้ายคลึงกัน

1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัด

1.1 ที่ตั้งอาณาเขตและพื้นที่

อยุธยาตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯไปทางทิศเหนือ 72 กิโลเมตร อยุธยามีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 2556.640 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,597,900 ไร่ หรือ 15.46% ของพื้นที่ภาคกลาง มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 11 ของจังหวัดในภาคกลาง มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่นๆดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดอ่างทอง และลพบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม นนทบุรี และปทุมธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

แผนภูมิที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดอยุธยา

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของอยุธยาเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง เรียกว่า ที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา (ที่ราบลุ่มเดลต้า) ซึ่งเป็นที่ราบกว้างใหญ่ตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์จนถึงอำเภอไทย หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ที่ราบกรุงเทพมหานคร อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ย ประมาณ 3.5 เมตร ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำสำคัญ 4 สายคือ เจ้าพระยา ป่าสัก ลพบุรี และแม่น้ำน้อย นอกจากนั้นยังมีลำคลองน้อยใหญ่ 860 สายที่สามารถใช้สัญจรได้

เนื่องจากอยุธยาตั้งอยู่ในบริเวณ ที่ราบลุ่มเดลต้า ลักษณะของดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว ร่องลงไปคือ ดินเหนียวปนดินร่วน ในฤดูฝนจะมีน้ำท่วมขังนาน ความอุดมสมบูรณ์ในดิน จึงมีมากพอสมควร ซึ่งเหมาะแก่การปลูกข้าวมาก จากพื้นที่ดินทั้งหมดจำนวน 1,597,900 ไร่ เป็นที่นาปลูกข้าวถึง 1,370,159 ไร่ แม้ว่าในระยะหลัง พื้นที่การเกษตรจะเริ่มลดลง เนื่องจากการที่ภาคอุตสาหกรรมเริ่มเติบโตและเข้ามาแทนที่ภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นผลให้ที่ดินราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว สภาพการถือครองที่ดินจึงเริ่มเปลี่ยนไป แต่ถึงกระนั้นอาชีพหลักของคนอยุธยาส่วนใหญ่ ยังเป็น การทำนา ทำสวน ทำไร่ และประมงน้ำจืด

1.3 การปกครอง และประชากร

อยุธยาแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 16 อำเภอ ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา ท่าเรือ นครหลวง บางไทร บางบาล บางปะอิน บางปะหัน ผักไห้ ภาชี วังน้อย เสนา ลาดบัวหลวง บางซ้าย อุทัย महाराज และบ้านแพรง มีจำนวนตำบล 209 ตำบล จำนวนหมู่บ้าน 1,465 หมู่บ้าน ส่วนการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาล 3 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา เทศบาลเมืองเสนา และเทศบาลตำบลท่าเรือ สุขาภิบาล 24 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 129 แห่ง

จากสถิติของปกครองจังหวัด เมื่อเดือนตุลาคม ปี 2540 อยุธยามีประชากรทั้งสิ้น 714,656 คน เป็นชาย 348,613 คน และหญิง 366,043 คน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยของอยุธยาเท่ากับ 227 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยอาศัยอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยามากที่สุด จำนวน 32,050 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 129,953 คนหรือ มีความหนาแน่น 1042 คนต่อตารางกิโลเมตร และอยู่ในอำเภอบ้านแพรงน้อยที่สุด จำนวน 2,558 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 9,505 คนหรือ มีความหนาแน่น 129 คนต่อตารางกิโลเมตร

ข้อมูล อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อำเภอ /กิ่ง อำเภอ	อบต. (แห่ง)	พื้นที่ (ตร. กม.)	ห่าง จาก จัง หวั ด	ตั้ง เมื่อ พศ.	จำนวน ตำบล หมู่บ้าน	ประชากร ชาย หญิง	จำนวน (หลัง คา เรือน)	เทศบาล สุขา ภิบาล	รายได้ เทศบาล สุขา ภิบาล
พระนคร ศรี อยุธยา	13	130.5 8	1	2440	21 120	129,953 64,082 65,871	32,050	นครศรี อยุธยา อยุธยา	104,911,41 0 870,2152

ท่าเรือ	8	106.1 9	75	2449	10 84	49,170 23,867 25,303	12,730	ตำบลท่า เรือ ท่าหลวง	28,723,084 16,725,761
นครหลวง	6	198.9 2	20	2446	12 74	33,027 15,884 17,143	8,366	นครหลวง อรัญญิก	11,114,392 3,544,333
บางไทร	9	219.6 8	45	2441	23 136	45,010 21,977 23,033	10,383	บางไทร ราชคัม	6,353,088 4,737,860
บางบาล	4	135.3 1	10	2438	16 111	34,854 16,905 17,949	8,318	บางบาล มหาพ รามณ์	3,718,802 2,671,116
บางปะอิน	17	229.1 0	28	2443	18 148	67,609 32,896 34,713	19,455	บ้านเลน พระอินท ราชา บ้านสร้าง	5,545,025 16,203,703 2,735,664
บางปะหัน	11	121.8 7	13	2458	17 94	38,978 18,675 20,303	9,154	บางปะหัน	3,853,998
ผักไห่	7	189.0 1	29	2483	16 126	45,369 21,904 23,465	10,756	ลาดชะโด ผักไห่	3,211,659 964,303
ภาชี	7	104.5 1	35	2496	8 72	30,473 14,938 15,535	7,265	โคกม่วง	4,068,657
ลาดบัว หลวง	7	199.3 0	65	2590	7 57	36,059 17,807 18,252	8,872	ลาดบัว หลวง	1,906,563
วังน้อย	9	219.2 0	20	2450	10 68	48,025 23,820 24,205	16,352	ลำตาเสา	6,428,532

เสนา	11	205.5 7	20	2438	17 129	63,977 31,311 32,666	16,098	เมืองเสนา หัวเวียง เจ้าเจ็ด	37,080,390 8,751,918 20,085,990
บางซ้าย	5	150.7 6	34	2500	6 53	20,020 9,912 10,108	4,797	บางซ้าย	2,692,264
อุทัย	9	186.8 1	15	2430	11 107	39,073 19,103 19,970	10,703	อุทัย	2,488,183
มหาราช	4	120.1 6	25	2457	12 58	23,554 11,066 12,488	6,032	มหาราช โรงช้าง	1,918,911 2,040,689
บ้านแพรก	2	39.09	53	2502	5 27	9,505 4,466 5,039	2,558	บ้านแพรก	1,939,033

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัด ตูลาคม 2540

ประชากร : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร (31 ธ.ค. 2539)

พื้นที่ จังหวัด อำเภอบาง : สำนักบริหารปกครองท้องที่

รายได้เทศบาล สุขาภิบาล : สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

จำนวน อบต. : กองราชการส่วนตำบล

1.4 สภาพเศรษฐกิจ

1.4.1 สภาพเศรษฐกิจในจังหวัดโดยรวม

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของอยุธยา มีสาขาการผลิตที่สำคัญ 4 สาขา คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าส่งและค้าปลีก และบริการ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในปี 2537 เท่ากับ 53,973,169 ล้านบาท โดยสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่มีบทบาทนำของจังหวัด เพราะมีส่วนสูงถึง 40% ในโครงสร้างการผลิตของจังหวัด และสร้างมูลค่าสูงถึง 32,952,250 ล้านบาท ขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีมูลค่าลดลง เหลือเพียง 2,737,281 ล้านบาท หรือ 5.06% ของสาขาการผลิตทั้งหมด

มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดตามราคาตลาดจำแนกตามสาขาการผลิต

พ.ศ. 2532-2537

(พันบาท)

สาขาการผลิต	2532	2533	2534	2535	2536	2537
มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ในจังหวัด	14,544,441	17,743,481	25,548,366	33,714,722	41,058,004	53,973,169
เกษตรกรรม	2,948,896	2,127,388	2,306,458	2,730,305	2,624,319	2,737,281
กลีกรรม	2,102,541	1,177,385	1,180,291	1,787,012	1,594,512	1,615,846

ปศุสัตว์	406,662	453,749	605,598	368,399	420,289	477,661
ประมง	104,816	136,267	135,349	126,564	125,413	114,319
ป่าไม้	99	-	-	39	1	16
บริการทางเกษตรแปรรูปสินค้าเกษตร	134,982	123,775	129,153	137,470	132,308	145,390
เหมืองแร่และโยหิน	199,796	236,212	256,067	310,461	351,796	384,049
อุตสาหกรรม	273,482	210,073	218,210	209,784	248,533	232,555
อุตสาหกรรมการก่อสร้าง	2,263,799	4,171,656	10,026,665	15,897,248	21,437,953	32,952,250
ไฟฟ้าและประปา	632,514	956,293	994,929	1,123,730	1,146,376	1,460,494
ไฟฟ้าและประปา	732,727	841,293	1,027,204	1,341,156	1,716,152	1,229,325
คมนาคมและขนส่ง	784,591	893,423	1,092,546	1,513,158	1,687,956	1,766,786
ค้าส่งและค้าปลีก	2,871,932	3,509,363	3,952,031	4,462,345	5,016,488	5,692,961
ธนาคาร ประกันภัย อสังหาริมทรัพย์	613,877	826,453	1,075,943	1,245,873	1,243,626	1,571,295
ที่อยู่อาศัย	790,245	843,260	883,704	969,815	1,030,742	1,093,402
การบริหารราชการ	656,232	770,872	876,123	1,067,181	1,338,301	1,222,361
การบริหาร	1,976,146	2,593,407	3,082,553	3,154,127	3,567,558	4,014,459
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคน (บาท)	22,070	25,204	36,085	47,286	57,344	75,067

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (NESDB)

1.4.2 การเกษตรกรรม

อยุธยาเป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งและภูมิประเทศเหมาะสมแก่การทำการเกษตร เนื่องจากตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา ลักษณะของดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวและดินเหนียวปนดินร่วน ทำให้เหมาะกับการปลูกข้าว จากพื้นที่ 1,597,900 ไร่ เป็นที่นาถึง 1,370,159 ไร่ รองลงมาเป็นไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ ไม้ดอกและที่เลี้ยงปศุสัตว์ ซึ่งแยกเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

การเพาะปลูก

อยุธยามีการปลูกข้าวมากที่สุด โดยในปีการเพาะปลูก 2538-39 ใช้พื้นที่ปลูกข้าวนาปีจำนวน 1,065,034 ไร่ ได้ปริมาณผลผลิต 186,331 ตัน ข้าวนาปรังจำนวน 305,121 ไร่ ปริมาณผลผลิต 242,916 ตัน ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น 52,886 ไร่ ปลูกพืชไร่ 33,141 ไร่ และปลูกผักและไม้ดอก 11,024 ไร่

การเลี้ยงสัตว์

อยุธยามีการเลี้ยงสัตว์หลายประเภท ทั้งการเลี้ยงปศุสัตว์ เช่น โค กระบือ ซึ่งใช้พื้นที่ 644 ไร่ โดยเลี้ยง โคเนื้อ 48,518 ตัว โคนม 489 ตัว และกระบือ 6,834 ตัว ส่วนสัตว์ปีกและสัตว์อื่นๆ ได้แก่ ไก่ เป็ด ห่าน สุกร แกะ แพะ ก็ยังมีการเลี้ยงเพื่อขาย โดยเฉพาะการเลี้ยงไก่ซึ่งมีจำนวนมากถึง 3,129,121 ตัว รองลงมาคือ เป็ด 586,234 ตัว และสุกร 48,518 ตัว

การประมง

อยุธยามีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ เจ้าพระยา ป่าสัก ลพบุรี และแม่น้ำน้อย มีคลองใหญ่่น้อยอีกหลายสาย จึงมีการทำประมงน้ำจืดมากแหล่งหนึ่ง รวมทั้งการทำเกษตรแบบผสม

ผสม โดยการเลี้ยงปลา กุ้ง และกบในบ่อต่างๆ กล่าวคือ การเลี้ยงปลา เลี้ยงในบ่อ 7,676 ไร่ เลี้ยงในร่องสวน 376 ไร่ เลี้ยงในนาข้าว 342 ไร่ เลี้ยงแบบผสมผสาน 757 ไร่ ปริมาณสัตว์เลี้ยงที่จับได้ประกอบด้วย ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหมอ ปลาน้ำ ปลาตะเพียน ปลาลิล เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกุ้งก้ามกราม และกุ้งฝอย รวมที่จับได้ประมาณ 6.04 ล้านกิโลกรัมต่อปี

1.4.3 การอุตสาหกรรม

อยุธยาเป็นจังหวัดที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาล โดยอยู่ในเขต 2 ของการส่งเสริมการลงทุน มีการกระจายการผลิต และการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อให้เป็นฐานอุตสาหกรรมสมัยใหม่ โดยผู้ประกอบการจะได้รับสิทธิประโยชน์มากกว่าเดิม ทำให้พื้นที่ในอยุธยาหลายแห่งแปรสภาพจากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นเขตอุตสาหกรรม ที่ดินหลายแห่งมีราคาสูงขึ้น ที่ดินที่เคยใช้เพื่อการเพาะปลูก ได้กลายเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานครมายังอยุธยา ตั้งแต่ ปี 2521 มีผลต่อลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดินในอยุธยา จะเห็นได้ว่าที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาได้กลายเป็นที่ตั้งของโกดังเก็บสินค้าต่างๆ โดยเฉพาะสินค้าการเกษตร เช่น มันสำปะหลัง ต่อมาในปี 2527-2528 มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ขึ้นมามากมาย เช่น โรงงานแปรรูปสินค้าการเกษตร โรงงานนาฬิกา โรงงานผลิตกล้องถ่ายรูป (Cannon) โรงงานรองเท้า (บริษัท รองเท้าแพน) เป็นต้น ในอยุธยามีนิคมอุตสาหกรรมถึง 3 แห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน มีพื้นที่โครงการ 2,000 ไร่ นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค มีพื้นที่โครงการ 2,150 ไร่ และนิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร มีพื้นที่โครงการ 2,000 ไร่ รวมทั้งยังมีเขตอุตสาหกรรมภาคเอกชนอีก 1 แห่ง คือ สวนอุตสาหกรรมโรจนะ มีพื้นที่โครงการ 1,400 ไร่

จากสถิติข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดอยุธยา จนถึงปี 2538 อยุธยามีโรงงานทั้งหมด 595 โรงงาน เงินทุน 44,012.71 ล้านบาท และก่อให้เกิดการจ้างงาน 60,199 คน โดยแยกเป็นโรงงานขนาดใหญ่ (เงินทุนมากกว่า 100 ล้านบาท) จำนวน 78 โรงงาน โรงงานขนาดกลาง (เงินทุนประมาณ 10-100 ล้านบาท) จำนวน 137 โรงงาน และโรงงานขนาดเล็ก (เงินทุนต่ำกว่า 10 ล้านบาท) จำนวน 289 โรงงาน รวมทั้งโรงสีข้าวอีก 91 โรงงาน เมื่อศึกษาในรายละเอียดจะพบว่า มีอุตสาหกรรมบริการมากที่สุดคือ 148 โรงงาน รองลงไปคืออุตสาหกรรมเกษตร 119 โรงงาน นอกจากนี้ ยังมีพวกอุตสาหกรรมหนัก เช่น อุตสาหกรรมโลหะและอโลหะ 36 โรงงาน อุตสาหกรรมสิ่งทอ 20 โรงงาน และอุตสาหกรรมเคมีและพลาสติก จำนวน 18 โรงงาน ในบรรดาโรงงานเหล่านี้ มี 279 โรงงานที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน โดยคิดเป็นเงินลงทุนทั้งสิ้น 67,690.08 ล้านบาท โดยสามารถจ้างแรงงานไทยได้ 88,350 คนและแรงงานต่างประเทศ 1,779 คน

1.4.4 การบริการและการสหกรณ์

ในภาคบริการ มีการค้าปลีกและค้าส่งเป็นธุรกิจหลัก จากข้อมูลเมื่อปี 2535-2538 มีผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจเป็นนิติบุคคล จำนวน 984 คน โดยเอกชนจดทะเบียนพาณิชย์เฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา ปี 2535 - 2538 เป็นจำนวนถึง 496 ราย รองลงมาคือการบริการด้านการเงิน ซึ่งในปี 2538 อยุธยา มีธนาคารพาณิชย์ทั้งสิ้น 56 สาขา จากธนาคารจำนวน 15 ธนาคาร มีสาขาของบริษัทประกันภัยและประกันชีวิตในจังหวัดอยุธยา จำนวน 28 แห่ง โดยส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยาถึง 17 แห่ง

นอกจากนั้นจากข้อมูลปี 2538 อยุธยายังมีสหกรณ์ประเภทต่างๆถึง 52 แห่ง โดยแบ่งเป็นสหกรณ์การเกษตร 26 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ 10 แห่ง สหกรณ์บริการ 8 แห่ง สหกรณ์ร้านค้า 5 แห่ง สหกรณ์นิคม 2 แห่ง และชุมนุมสหกรณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 แห่ง โดยมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 63,681 คน

1.5 สภาพสังคม

อยุธยาได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น “มรดกโลก” โดยคณะกรรมการว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมสหประชาชาติ (UNESCO) ได้มีมติรับอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาไว้ในบัญชีมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนิเซีย ทั้งนี้เป็นผลมาจากลักษณะเฉพาะและเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะในเชิงทางกายภาพ ประวัติศาสตร์ และอารยธรรมโบราณสถานที่ยังหลงเหลือในเขตเมืองเก่าของอยุธยา แต่การศึกษาถึงสังคมอยุธยาจะต้องมองลึกลงไปที่คนอยุธยา โดยเฉพาะผู้คนในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะสามารถพิจารณาได้จากปัจจัยด้าน การศึกษา การสาธารณสุข การคมนาคมขนส่ง การสื่อสารโทรคมนาคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.5.1 การศึกษา

ประชากรในจังหวัดอยุธยา โดยทั่วไปสามารถเรียกได้ว่ามีพื้นฐานการศึกษาที่ดี เนื่องจากมีอัตราการเข้าศึกษาในสัดส่วนที่สูง มีสถานศึกษากระจายอยู่ทั่วไป ข้อมูลในปี 2538 พบว่า มีสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา รวมทั้งสิ้น 500 แห่ง แยกแยะเป็นสัดส่วนต่อประชากรในวัยเรียนได้ดังนี้ ระดับก่อนประถมศึกษา 78.38% ระดับประถมศึกษาสูงสุด 92.20% ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 83.74% ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 47.38% และระดับอุดมศึกษาน้อยที่สุด 17.25%

ส่วนวัดซึ่งเคยมีบทบาทเป็นโรงเรียนของชาวบ้านในสมัยก่อน ก็ยังคงมีบทบาทอยู่บ้าง โดยเฉพาะในด้านการให้การศึกษาทางจิตใจ วัดในอยุธยามีจำนวนถึง 494 วัด มีที่พักรสงฆ์ 13 แห่ง มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม 119 แห่ง และมีวัดร้างถึง 416 แห่ง นอกจากนั้นยังมีมัสยิด 56 แห่ง

สำหรับคนที่นับถือศาสนาอิสลามที่มีอยู่ประมาณ 10% ของคนอยุธยา และโบสถ์คาทอลิก 5 แห่ง สำหรับคนที่นับถือศาสนาคริสต์ที่มีอยู่ประมาณ 2% ของประชากรอยุธยา

1.5.2 การสาธารณสุข

การสาธารณสุขในอยุธยาสามารถพิจารณาได้จากดัชนี 3 ประการคือ จากจำนวนสถานพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชนในจังหวัด จากจำนวนบุคลากรทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข และจาก ดัชนีคุณภาพชีวิตของคนอยุธยา

สถานพยาบาลของรัฐและเอกชน

ในปี 2538 อยุธยามีสถานพยาบาลของรัฐประกอบด้วย โรงพยาบาลทั่วไป 2 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 14 แห่ง สถานีอนามัย 206 แห่ง คลินิกตรวจโรคและหน่วยงานสาธารณสุขอื่นๆ จำนวน 7 แห่ง ส่วนสถานพยาบาลของเอกชน มีโรงพยาบาล 4 แห่ง คลินิกแพทย์ 85 แห่ง สถานผดุงครรภ์ 19 แห่ง สถานแพทย์แผนโบราณ 2 แห่ง และสถานที่จำหน่ายยาต่างๆ 245 แห่ง

ดัชนีคุณภาพชีวิต

ดัชนีคุณภาพชีวิต (Human Development Index: HDI) นั้นใช้เกณฑ์การวัดระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนตามข้อเสนอของ UNDP โดยคำนวณจากปัจจัยยกระดับคุณภาพชีวิต 3 ตัวแปร คือ อายุขัยเฉลี่ย การศึกษา และรายได้ต่อหัว ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ คุณภาพชีวิตระดับต่ำ (HDI=0.000-0.499), ระดับกลาง (HDI=0.500-0.799) และระดับสูง (HDI=0.800-1.000) นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (NESDB) ได้ยังคำนวณดัชนีคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบทจากข้อมูล กชช. 2 ค. บวกกับ จปฐ. 13 ตัวแปร แบ่งเป็น 6 กลุ่มคือ น้ำดื่ม น้ำใช้ สาธารณสุข การศึกษา ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย และการคมนาคม ซึ่งในส่วนของจังหวัดอยุธยามีดัชนีคุณภาพชีวิตระดับสูง คือ HDI=0.8270 เป็นอันดับ 2 ของภาค และอันดับที่ 2 ของประเทศ

1.5.3 การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดอยุธยาจัดได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีโครงข่ายการคมนาคมที่ดีมากจังหวัดหนึ่ง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่ภาคต่างๆของประเทศไทย ซึ่งการคมนาคมขนส่งในจังหวัดอยุธยาสามารถแยกออกเป็น การคมนาคมขนส่งทางบก และทางน้ำ ได้ดังนี้

การคมนาคมขนส่งทางบก

ทางรถยนต์ มีเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1, หมายเลข 32, หมายเลข 309, หมายเลข 340, หมายเลข 347, หมายเลข 3263 เป็นต้น นอกจากนั้น เนื่องจากอยุธยาอยู่ใกล้กรุงเทพฯ และปริมณฑล จึงได้รับอิทธิพลของความเจริญทางด้านโครงข่ายการคมนาคม แม้เข้ามายังตัว

จังหวัดด้วย เช่น โครงการก่อสร้างทางแยกต่างระดับ โครงการระบบทางด่วน (Motor Way) เชื่อมกรุงเทพฯกับปริมณฑลและจังหวัดใกล้เคียง โครงการถนนวงแหวนรอบนอก โครงการสายทางหลวงแผ่นดินเชื่อมต่อกับภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก เป็นต้น

ทางรถไฟ มีขบวนรถไฟ สายเหนือ ผ่านขึ้น-ลง วันละ 18 ขบวน และขบวนรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่านขึ้นลงวันละ 18 ขบวน นอกจากนั้นยังมีรถไฟสปินเตอร์ และขบวนรถสินค้าผ่านขึ้นลงอีกวันละประมาณ 20 ขบวน สถานีรถไฟของอยุธยา มีหลายสถานี เช่น สถานีบางปะอิน สถานีอยุธยา สถานีบ้านภาชี และสถานีท่าเรือ ซึ่งผู้โดยสารจำนวนมากได้ใช้บริการรถไฟได้อย่างสะดวกสบาย โดยเฉพาะผู้โดยสารที่ทำงานในกรุงเทพฯและปริมณฑล ที่ต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาการจราจร ได้หันมาใช้บริการรถไฟสายชานเมืองเหล่านี้แทน

การคมนาคมทางน้ำ

แม่น้ำที่สามารถใช้ในการเดินทางหรือขนส่งในอยุธยาและกับจังหวัดอื่นๆ มี 4 สาย ดังนี้

1. แม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มต้นจากจังหวัดนครสวรรค์ เข้าเขตอยุธยาที่อำเภอบางบาลแล้วแยกเป็น 2 สาย สายแรกผ่านอำเภอบางบาล บางไทร ระยะทาง 26 กิโลเมตร สายที่สองผ่านอำเภอบางบาล พระนครศรีอยุธยา บางปะอิน รวมความยาวที่ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะทาง 55 กิโลเมตร
2. แม่น้ำป่าสัก มีต้นกำเนิดจากจังหวัดเพชรบูรณ์ไหลผ่านจังหวัดลพบุรี สระบุรี เข้าเขตอยุธยาผ่านอำเภอท่าเรือ อำเภอนครหลวง ไหลมาบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลป้อมเพชร อำเภอพระนครศรีอยุธยา รวมความยาวที่ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประมาณ 52 กิโลเมตร
3. แม่น้ำลพบุรี เริ่มต้นจากจังหวัดสิงห์บุรี เข้าเขตอยุธยาผ่านอำเภอบ้านแพรก มหาสารบางปะหัน พระนครศรีอยุธยา รวมความยาวที่ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะทาง 85 กิโลเมตร
4. แม่น้ำน้อย เริ่มต้นจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ประตูระบายน้ำบรมธาตุ ผ่านจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง เข้าเขตอยุธยาที่อำเภอผักไห่ ความยาว 27 กิโลเมตร ก่อนมาเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอเสนา

นอกจากนั้น ยังมีคลองต่างๆจำนวนมากถึง 860 สายที่สามารถใช้สัญจรได้ดีในช่วงฤดูฝน แต่ในฤดูแล้งบางสายไม่สามารถใช้สัญจรได้

1.5.4. สาธารณูปโภคและการสื่อสาร

เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมอยุธยาให้เป็นฐานอุตสาหกรรมแห่งใหม่ เพื่อระบายโรงงานอุตสาหกรรมจากกรุงเทพฯและปริมณฑลซึ่งอยู่ในเขต 1 มาอยู่ในเขต 2 ทำให้มี

การปรับปรุงสาธารณูปโภคด้านพลังงาน อันได้แก่ ไฟฟ้า ประปา และด้านการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ ไปรษณีย์โทรเลข วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งสามารถแยกเป็นรายละเอียดได้ ดังนี้

ไฟฟ้า

อยุธยาเป็นที่ตั้งของสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 1 ภาคกลาง มีหน้าที่รับผิดชอบ บริการจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ อยุธยา สระบุรี อ่างทอง ปทุมธานี นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว โดยมีจุดรับซื้อกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯทั้งหมด 9 แห่ง คือ สถานีไฟฟ้าอยุธยา 1 และ 2 สถานีไฟฟ้าบางปะอิน สถานีไฟฟ้าโรจนะ สถานีไฟฟ้าบางพระครู สถานีไฟฟ้าวังน้อย สถานีไฟฟ้าบ้านเลน สถานีไฟฟ้าบางกระสั้น และสถานีไฟฟ้าบางไทร

การให้บริการ ใช้ไฟฟ้าในพื้นที่จังหวัดอยุธยา ทำได้ครบทุกหมู่บ้าน ตั้งแต่ ปี 2538 โดยมี ปริมาณการใช้ไฟฟ้าสูงสุดในปี 2538 มีปริมาณ 259.93 MVA (235.50 เมกกะวัตต์) จากจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า 133,262 ราย แยกเป็นที่อยู่อาศัย 120,769 ราย กิจการขนาดเล็ก 9,492 ราย กิจการ ขนาดกลาง 519 ราย กิจการขนาดใหญ่ 54 ราย กิจการเฉพาะอย่าง 26 ราย ส่วนราชการ 1,090 ราย สูบน้ำเพื่อการเกษตร 29 ราย และไฟชั่วคราว 1,283 ราย

ประปา

ระบบประปาในจังหวัดอยุธยา ประกอบด้วย การประปาในเขตเมือง และการประปาหมู่บ้าน โดยอยู่ภายใต้การดำเนินงานของการประปาส่วนภูมิภาค สำหรับการประปาในเขตเมืองนั้น ในจังหวัดมีที่ทำการประปา 4 แห่ง ซึ่งจำหน่ายน้ำในเขตเทศบาล 1 เขต และจำหน่ายน้ำในเขต สุขาภิบาล 8 เขต จากข้อมูลปี 2538 การประปาในจังหวัดอยุธยามีกำลังการผลิต 10.65 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี น้ำที่ผลิตได้ 4.05 ล้านลูกบาศก์เมตร แยกเป็นปริมาณน้ำที่จำหน่ายแก่ผู้ใช้น้ำ 2.90 ล้านลูกบาศก์เมตร จำหน่ายเพื่อสาธารณประโยชน์และรั่วไหล 1.13 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนการประปาหมู่บ้านนั้น อยุธยามีระบบประปาหมู่บ้านจำนวน 601 แห่ง (หรือโดยเฉลี่ย 2 หมู่บ้านต่อ 1 แห่ง) โดยมีครัวเรือนที่มีการต่อก่อน้ำจากระบบประปาถึงบ้าน 29,592 ครัวเรือน ซึ่งมีการใช้น้ำเพื่อการบริโภค (ใช้เป็นน้ำดื่ม) 19,663 ครัวเรือน และใช้เพื่อการอุปโภค (ใช้เป็นน้ำใช้) 28,942 ครัวเรือน

โทรศัพท์

ในปี 2538 อยุธยามีจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ 23,718 เลขหมาย เป็นเลขหมายที่มีผู้เช่า 22,817 เลขหมาย มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 705 ตู้ แยกเป็นแบบหยอดเหรียญ 385 ตู้ แบบใช้บัตร 193 ตู้ และโทรศัพท์ทางไกลชนบทระดับตำบล 127 ตู้ นอกจากนั้น ตามโครงการขยายเลขหมายโทรศัพท์ในภูมิภาค 1 ล้านเลขหมายของบริษัท TT&T ระหว่างปี 2538 - 2540 อยุธยาจะได้รับการจัดสรรเลขหมายทั้งสิ้น 18,816 เลขหมาย รวมแล้วจะมีโทรศัพท์ทั้งสิ้น 42,534 เลขหมาย

ไปรษณีย์โทรเลข

ในอยุธยาที่มีทำการไปรษณีย์อยู่ทุกอำเภอ เพื่อให้บริการแก่ประชาชนที่ต้องการส่งจดหมาย พัสดุ และบริการโทรเลข ธนาณัติสำหรับผู้ต้องการส่งข้อความและเงินด่วน และยังมีการเปิดบริการไปรษณีย์ด่วนพิเศษ (EMS) ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา สำหรับผู้ที่ต้องการส่งจดหมายและพัสดุถึงมือผู้รับตามเวลาที่กำหนด

วิทยุกระจายเสียง

ในอยุธยาไม่มีสถานีกระจายเสียงวิทยุท้องถิ่นเป็นของตนเอง การรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศในจังหวัดเป็นการส่งสัญญาณคลื่น AM จากสถานีวิทยุในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงซึ่งสามารถรับฟังได้ชัดเจน เนื่องจากไม่ห่างจากกรุงเทพมหานครมากนัก ภูมิประเทศเป็นที่ราบผืนใหญ่ ไม่มีภูเขาและเนินเขาที่อาจเป็นอุปสรรคในการแพร่กระจายเสียง

วิทยุโทรทัศน์

คนอยุธยาสามารถชมรายการโทรทัศน์ที่แพร่ภาพออกจากกรุงเทพได้ทุกช่อง เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากรัศมีการส่งสัญญาณเพื่อแพร่ภาพออกอากาศ ภาพ และเสียง ที่ได้รับการถ่ายทอดจากสถานีในกรุงเทพ จึงมีความคมชัด และชัดเจน

หนังสือพิมพ์

อยุธยามีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 8 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์แผ่นดินทอง สยามนิวส์ เสียงธรรม เสียงมหาชน กรุงเก่า อยุธยาโพสต์ อยุธยาแนวหน้า และมวลชน ส่วนการรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง ก็จัดได้ว่าอยู่ในสภาพที่สามารถกระจายได้อย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่

1.6 สภาพการเมืองและการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในจังหวัดอยุธยา แยกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) และการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) กล่าวคือ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

การเลือกตั้ง ส.ส. ในจังหวัดอยุธยา เดิมได้แบ่งเขตการเลือกตั้งเป็น 2 เขต เขตที่ 1 มี ส.ส. ได้ 3 คน ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อุทัย ท่าเรือ นครหลวง วังน้อย มหาราช บ้านแพรก บางปะหัน และภาชี เขตที่ 2 มี ส.ส. ได้ 2 คน ได้แก่ อำเภอเสนา ผักไห่ บางปะอิน ลาดบัวหลวง บางบาล บางซ้าย และบางไทร แต่หลังการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ อยุธยาจะแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 5 เขต ตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มี 5 คน ซึ่งจะต้องมีการประกาศแบ่งเขตเลือกตั้งภายใน 90 วันหลังกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งประกาศใช้

การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.)

ในจังหวัดอยุธยา มีการแบ่งเขตเป็นแต่ละอำเภอ จำนวน 16 อำเภอ ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา อูทัย ท่าเรือ นครหลวง วังน้อย มหาราช บ้านแพรก บางปะหัน ภาชี เสนา ผักไห่ บางปะอินลาดบัวหลวง บางบาล บางซ้าย และบางไทร มี ส.จ. ทั้งหมด 30 คน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.)

ในอยุธยามีสภาเทศบาล 3 แห่ง คือ เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา มี ส.ท. ได้ 18 คน เทศบาลเมืองเสนา มี ส.ท. ได้ 18 คน และเทศบาลตำบลท่าเรือ มี ส.ท. ได้ 12 คน

บรรยากาศการหาเสียงเลือกตั้งของจังหวัดอยุธยาในการเลือกตั้งในระดับชาตินั้น แทบจะเรียกได้ว่า เกือบไม่มีการแข่งขัน เนื่องจากปัญหาอิทธิพลของผู้สมัคร และพรรคการเมืองที่ยึดครองพื้นที่ในจังหวัดอยุธยาเป็นเวลายาวนาน บทบาทขององค์กรกลางอยุธยาในการสอดส่องดูแลการเลือกตั้งนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีความพยายามในการทำหน้าที่ แต่ไม่สามารถต่อสู้กับอิทธิพลท้องถิ่นได้ ส่วนการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง ส.จ. และ ส.ท. ในอดีตจะแยกออกจากการเมืองและการเลือกตั้งระดับชาติ ส.ส. อยุธยาเข้ามามีบทบาทในการเมืองระดับท้องถิ่นค่อนข้างน้อย แต่ในระยะหลัง ความสัมพันธ์ระหว่าง ส.ส. ในพื้นที่ กับ ผู้สมัคร ส.จ. ค่อนข้างมีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในฐานะ เป็นหัวคะแนน เป็นสมาชิกพรรคการเมืองเดียวกัน หรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับนักการเมืองระดับชาติ เช่น เป็นเครือญาติ หรือ ได้รับการกล่าวหาว่าเป็นทายาทของนักการเมืองบางคน โดยเฉพาะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดครั้งที่ผ่านๆ มา มีการกล่าวขวัญถึงการให้เงิน และการใช้อิทธิพลของนักการเมืองบางคน เพื่อสนับสนุนผู้สมัครบางทีม กล่าวโดยสรุป คือ เมื่อดูจากการเลือกตั้งระดับต่างๆ หลายครั้งที่ผ่านๆ มาแล้ว อาจสรุปได้ว่าปัจจัยเรื่องเงิน อิทธิพล และระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองที่ครองพื้นที่มาเป็นเวลานาน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนอยุธยา

เมื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาการใช้เงินในการเลือกตั้งของอยุธยา จะพบว่าสภาพสังคมอยุธยา ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงหลังการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากการลงแขกเกี่ยวข้าว เริ่มมีการใช้เงินจ้างแทน ในอดีต ชาวอยุธยาจะมีการเลือกผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ผู้ใหญ่บ้านในอดีต จะถูกเลือกจากลูกบ้านโดยการยกมือ หากทำไม่ไหวก็มีการเลือกใหม่ ไม่ได้มีการสืบทอดอำนาจแต่อย่างใด ผู้ใหญ่บ้านในอดีตมักจะเป็นคนฐานะดี มีบารมี และได้รับความเชื่อถือจากลูกบ้าน การทำงานให้รัฐจะเป็นการทำโดยเสียสละ เนื่องจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในอดีตไม่มีเงินเดือน นักการเมืองระดับชาติในสมัยก่อนเองก็ยังไม่มีการซื้อเสียง นอกจากการแจกหมากพลูบ้างเล็กน้อยๆ ต่อมา มีการแจกยาและฉายภาพยนตร์เพื่อเป็นการแนะนำตัวกับชาวบ้าน ไม่ใช่เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียงเช่นในปัจจุบัน การเดินทางไปหาเสียงกับชาวบ้านในสมัยก่อนเป็นไปด้วย

ความยากลำบาก ส่วนใหญ่ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางเข้าไปตามหมู่บ้าน หลายแห่งต้องเดินเท้าเข้าไปตามคันนา เพื่อพบปะชาวบ้านที่ไปทำนาทำไร่ การหาเสียงส่วนใหญ่จะเป็นเวลากลางคืน ซึ่งชาวบ้านเสร็จจากการทำไร่ไถนา หรือในวันหยุดนักขัตฤกษ์ ที่ชาวบ้านมาทำบุญ และชุมนุมกัน โดยส่วนใหญ่จะมีการประชุมชาวบ้านที่วัด และเปิดโอกาสให้มีการพูดหาเสียงในช่วงเทศกาลเลือกตั้ง

แต่ปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนแปลง มีปัญหาการซื้อเสียงกันแม้ในตำแหน่งกำนัน หรือ ผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากได้รับผลประโยชน์ ได้รับเงินเดือน และได้รับสิทธิพิเศษจากตำแหน่งดังกล่าว นอกจากนั้นนักการเมืองระดับชาติเอง ก็ได้ลงไปเกี่ยวข้องกับกาเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านที่ต้องการเป็นกำนันก็มาหานักการเมือง หลายคนเป็นหัวหน้าคณะให้แก่นักการเมือง เมื่อถึงเวลาเลือกตั้งก็รับเงินจากนักการเมืองไปแจก แต่มีข้อที่สนใจสำหรับปัญหาการซื้อเสียงในอยุธยา ก็คือ ปัจจัยหลักของการซื้อเสียงที่อยุธยาไม่ใช่เรื่องเงินแต่เป็นความช่วยเหลือของหัวหน้าคณะ ซึ่งชาวบ้านจะสามารถเข้าถึงอำนาจรัฐ หรือได้ใช้ประโยชน์จากกลไกรัฐก็โดยผ่านหัวหน้าคณะ ซึ่งเครือข่ายอำนาจของระบบหัวหน้าคณะนั้น มักเป็นข้าราชการระดับท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเริ่มมีขึ้นตั้งแต่สมัยจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรี (ในการเลือกตั้งปี 2511 ของพรรคสหประชาไทย) โดยผ่านกลไกของกระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้น และเมื่อผ่านมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ระบบอุปถัมภ์เหล่านี้ก็ยังคงดำรงอยู่ และทำหน้าที่ในการระดมคะแนนเสียงให้กับผู้สมัคร ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้ง บทบาทขององค์กรกลางจังหวัดอยุธยา จึงเน้นบทบาทในงานด้านการรณรงค์มากกว่าการสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง จากปัญหาอิทธิพลท้องถิ่น ทำให้การแจ้งเหตุการณ์ทุจริตเลือกตั้ง หรือการแจ้งเบาะแสให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจับกุมผู้ที่กระทำความผิด จึงกระทำไม่ได้มากนัก เมื่อเทียบกับงานด้านการรณรงค์ สร้างจิตสำนึกทางการเมืองในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน นอกจากนั้นชุมชนต่างๆในอยุธยา ที่มีบทบาททางสังคม หรือเป็นแหล่งรวมกลุ่มของชาวบ้านเองก็หลีกเลี่ยงการปะทะกับกลไกรัฐ แต่ใช้วิธีการวางตัว รักษาระยะห่าง และประสานประโยชน์กับอำนาจรัฐ เนื่องจากได้รับบทเรียนในสมัยที่มีการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ ว่าอาจถูกกลั่นแกล้งจากเจ้าหน้าที่ได้ หากไม่มีเรื่องราวหรือความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2. การรวมตัวและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอยุธยา

เมื่อพิจารณาจากปัญหาการซื้อเสียง และการทุจริตเลือกตั้งในอยุธยาแล้ว จะเห็นได้ว่าประชาชนแยกการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชุมชนต่างๆและดำเนินกิจกรรมสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ออกจากการมีส่วนร่วมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนนั้น ชาวบ้านได้พัฒนาจากการ

ถูกใจให้เลือกผู้สมัคร โดยผ่านการรับรู้ข้อมูลจากการปราศรัยหาเสียงของนักการเมืองมาสู่การได้รับการแจกเงินแจกของจากผู้สมัคร โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูง มีการแย่งคะแนนเสียงกัน หรือมีผู้สมัครหน้าใหม่ มีการใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อช่วงชิงคะแนนเสียงของผู้สมัคร เพื่อให้ตนได้รับเลือกตั้งรวมทั้งวิธีการทุจริตเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งของจังหวัดอุทัยธานี นักการเมืองในท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังอาศัยระบบอุปถัมภ์ในการช่วยรักษา และเพิ่มพูนคะแนนเสียงของตนเอง โดยที่ส่วนใหญ่เป็นการใช้อิทธิพลทางการเมืองเพื่อเข้าถึงบริการของรัฐ เช่น การรับฝากบุตรหลานเข้าโรงเรียน การฝากคนเข้าทำงาน การเคลียร์ปัญหากับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการใช้ประโยชน์จากบริการของรัฐอื่นๆ ซึ่งเราจะเห็นได้ว่า ชาวบ้าน และชุมชนอาศัยการพึ่งพาห้วคะแนนในฐานะที่เป็นตัวแทนของนักการเมือง ที่ดูแลรักษาผลประโยชน์ให้กับตนได้ บทบาทของนักการเมืองในสายตาของคนอุทัย จึงมีฐานะเป็นตัวแทนจัดการผลประโยชน์ให้กับชาวบ้านมากกว่า เป็นผู้แทนราษฎรในความหมายที่ได้รับฉันทานุมัติ หรือมีสัญญาประชาคมกับประชาชนที่เลือกตนขึ้นมา

ผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้สภาพสังคมอุทัยมีลักษณะผสมผสานระหว่างสังคมเกษตรกับสังคมอุตสาหกรรม เช่น ทุกวันจะมีรถโรงงานไปรับส่งพนักงานถึงริมคันนา คนที่มาทำงานโรงงานโดยมากจะเป็นคนรุ่นหนุ่มสาว ขณะที่คนรุ่นพ่อแม่ยังทำไร่ทำนา แต่การเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเกษตรกรรมมาเป็นกรรมกรในโรงงานของคนอุทัย ไม่ได้ทำให้กระบวนการตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่ยืนอยู่บนระบบอุปถัมภ์เปลี่ยนแปลงไป แม้การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกับแบบสังคมการเกษตรดั้งเดิมจะลดลง ผู้คนมีลักษณะปัจเจกมากขึ้น แต่ก็ยังมีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ โดยมากจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์ของสังคม เช่น การรวมกลุ่มของรถสามล้อเครื่องในเขตเกาะเมืองเป็นสหกรณ์รถสามล้อเครื่อง เพื่อคัดค้านเส้นทางรถเมล์ที่วิ่งทับเส้นทาง เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของจังหวัดอุทัยแล้ว จะพบว่าในสถานการณ์ปกติที่ไม่มีการเลือกตั้งนั้น การรวมกลุ่มของประชาชนจะขึ้นกับลักษณะวิถีการผลิตของชุมชนนั้น เช่น หมู่บ้านที่ยังมีลักษณะอาชีพที่ต้องช่วยเหลือกัน จะยังมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ที่บ้านตีมิด จะยังมีการไหว้ครูเตา มีการหยุดตีมิดทั้งหมู่บ้านเพื่อไปช่วยงานศพ หรือ ที่บ้านหัวหาด (บ้านทรงไทย) ที่ยังมีการช่วยกันหาไม้เพื่อทำบ้านทรงไทย หรือ มีการเลี้ยงฉลองทั้งหมู่บ้านเมื่อได้รับการว่าจ้างให้สร้างบ้านทรงไทย ขณะที่บ้านทำอิฐนั้น มีลักษณะต่างคนต่างทำมากกว่า นอกเหนือจากการรวมกลุ่มตามลักษณะหมู่บ้านแล้ว ยังมีรูปแบบการรวมกลุ่มกันในรูปอื่นๆ เช่น รวมกลุ่มเป็นชุมชนทางวัฒนธรรม เช่น ชุมชนวัฒนธรรมमारविश्य (ซึ่งพัฒนามาจากชุมชนสาครลี) รวมกลุ่มกันในรูปสหกรณ์ออมทรัพย์ เช่น สหกรณ์ธนาคารหมู่บ้านลาดบัวหลวงพัฒนา รวมกลุ่มในรูปชมรม

อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถาน เช่น ชมรมรักษายุทธยา กิจกรรมของกลุ่มเหล่านี้ นอกเหนือจากการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์และนโยบายที่จะทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะด้วย

จากการที่อยุธยาอยู่ค่อนข้างใกล้กรุงเทพ ทำให้คนอยุธยามองว่าตัวเองค่อนข้างอยู่ใกล้ศูนย์กลางของอำนาจ คนอยุธยาจำนวนมากมีความภูมิใจในประวัติศาสตร์เก่าแก่ของอยุธยา หลายคนเรียกตัวเองว่าเป็น “คนกรุงเก่า” แม้ในประวัติศาสตร์การเมืองช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 คนอยุธยาก็มีบทบาททางการเมืองสูงมาก เช่น บทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย บทบาทของพลเรือตรีถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ สมาชิกคณะราษฎร และหัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญ และนายกรัฐมนตรีในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บุคคลเหล่านี้เป็นผู้แทนราษฎรของอยุธยาที่มีความแข็งแกร่งทางอุดมการณ์ และเป็นนักการเมืองที่มีความคิดกว้างไกล ดังจะเห็นได้จาก ข้อเสนอของนายปรีดี พนมยงค์ ที่กล่าวถึง “วิธีการส่งเสริมให้ราษฎรสนใจประชาธิปไตย” เอาไว้ดังนี้

“ประชาธิปไตย หมายถึงระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ โดยปวงชนแสดงมติของตนโดยตรง หรือโดยทางผู้แทนที่ตนเลือกตั้ง...

รัฐธรรมนูญจะต้องเคารพเจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของปวงชนชาวไทย ซึ่งตรงกับเจตนารมณ์ของวิรชนที่สละชีวิตเพื่อประชาธิปไตย และตรงกับ ‘สังคมสัญญา (Social Contract)’ ระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ กับปวงชนชาวไทยที่พระองค์ทรงโอนพระราชอำนาจเพื่อให้ประชาชน “ดำรงอิสราประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์”...

วิธีส่งเสริมให้ราษฎรสนใจประชาธิปไตย ก็โดยให้ราษฎรมีสิทธิถอดถอนผู้แทน (Recall), ให้รัฐจ่ายค่าป่วยการแก่ราษฎรที่มาลงคะแนนเสียง, วิธีการเลือกตั้งที่ไม่ซับซ้อน, ไม่บังคับให้ผู้สมัครสังกัดพรรค และมีสภาเดียว (ปรีดี พนมยงค์, 2517: 35)

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า เมื่ออยุธยาจะมีผู้นำทางการเมืองคนสำคัญ คือ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้ลี้ภัย ซึ่งมีการสร้างอนุสรณ์สถานปรีดีพนมยงค์ที่จังหวัดอยุธยา เพื่อใช้เป็นสถานที่ให้การศึกษาและทำกิจกรรมทางการเมืองของคนอยุธยา แต่การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะการตรวจสอบการเลือกตั้ง ของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในอยุธยาค่อนข้างมีน้อย ทั้งนี้อาจมาจากการหลีกเลี่ยงปัญหาอิทธิพล ความไม่ไว้วางใจ และชนวนความขัดแย้งที่อาจจะมีจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ถึงกระนั้น ในช่วงการเลือกตั้ง ก็มีการรวมกลุ่มกันในรูปของคณะกรรมการองค์กรกลางเลือกตั้งจังหวัด มีการจัดกิจกรรมให้ประชาชนไปใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้ง ในช่วงการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ธรรมนูญ (สสร.) ก็มีการรวมตัวกันในรูปแบบของสมัชชาสสร. จัดกิจกรรมรณรงค์สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอยุธยา และเรียกร้องให้ สส. อยุธยาประกาศรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งกลุ่มนี้หลังจากสิ้นสุดภาระกิจรณรงค์เรื่องรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ได้รวมตัวกัน จัดตั้งเป็น "สมาพันธ์ชาวพระนครศรีอยุธยาเพื่อประชาธิปไตย" ซึ่งเป็นการรวมตัวขององค์กรเอกชน องค์กรชุมชน สภาแรงงาน และกลุ่มปัญญาชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เพื่อดำเนินกิจกรรมรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

3. ประเภท กิจกรรม และบทบาทขององค์กรเอกชนในจังหวัดอยุธยา

องค์กรเอกชนในอยุธยา แยกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ องค์กรเอกชนท้องถิ่นที่มีลักษณะรวมตัวกันเป็นองค์กรเดียว องค์กรเอกชนที่เป็นสาขา หรือเป็นพื้นที่ปฏิบัติงานขององค์กรเอกชนระดับชาติ และองค์กรเอกชนที่เป็นเครือข่าย หรือเป็นการรวมตัวกันขององค์กรหลายองค์กร ซึ่งสามารถจำแนกองค์กรเอกชนเหล่านี้ตามลักษณะวัตถุประสงค์ และกิจกรรมขององค์กรได้ ดังนี้

1. องค์กรเอกชนท้องถิ่นที่เป็นที่รวมตัวของชาวบ้าน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่ม คนในชุมชน และพัฒนาศักยภาพชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหลวงสามัคคี (ชุมชนสามัคคี) ชุมชนวัฒนธรรมमारविชัย ธนาคารหมู่บ้านลาดบัวหลวงพัฒนา กลุ่มธุรกิจทางเลือก ชมรมรักษ่อนุสรณ์อยุธยา ชมรมข้าราชการบำนาญ กลุ่มออมทรัพย์วัดป่าโค สภาแรงงานกรุงเก่า และกลุ่มสตรีตำบลหัวแหลม เป็นต้น
2. องค์กรเอกชนที่เป็นการรวมตัวกันของหลายองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการเมือง และส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น สมาพันธ์ชาวพระนครศรีอยุธยาเพื่อประชาธิปไตย
3. องค์กรเอกชนที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติงานขององค์กรเอกชนระดับชาติ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เช่น สาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยจังหวัดอยุธยา ศูนย์บริการข้อมูลฝึกอบรมแรงงานจังหวัดอยุธยา โครงการพัฒนาสภาตำบล เป็นต้น
4. องค์กรทางศาสนา เช่น มูลนิธิมิ่งคลบพิตร ศูนย์สังคมพัฒนา พุทธสมาคมจังหวัดอยุธยา เป็นต้น
5. องค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ร่วมทางธุรกิจ เช่น หอการค้าจังหวัด สมาคมพ่อค้า ชมรมธนาคาร สภาอุตสาหกรรมจังหวัดอยุธยา สมาคมโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ชมรมการศึกษาเอกชนอยุธยา ไลออนส์อยุธยากรุงเก่า และสโมสรโรตารี เป็นต้น

องค์การเอกชนที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จะพิจารณาเฉพาะองค์การเอกชนที่มีศักยภาพ และมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งในที่นี้จะรวมถึงองค์การของชาวบ้าน องค์การชุมชน และสหภาพแรงงานด้วย ซึ่งจะมีทั้งหมด 13 องค์การ ทั้งนี้จะไม่รวมถึงองค์การที่จัดตั้ง และดำเนินการควบคุมโดยภาครัฐราชการ เช่น ชมรมลูกเสือชาวบ้านจังหวัดอยุธยา ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดอยุธยา เป็นต้น

3.1 ชุมชนวัฒนธรรมมารวิชัย

ชุมชนวัฒนธรรมมารวิชัย พัฒนามาจากชุมชนสาคลีโดยขยายพื้นที่เพิ่มขึ้นให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งอำเภอเสนา (ชุมชนสาคลีเป็นชุมชนหนึ่งที่อยู่ที่หมู่บ้านหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอเสนา จังหวัดอยุธยา) ชุมชนวัฒนธรรมมารวิชัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ กอบกู้ชุมชน โดยเน้นเรื่องพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชน และสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมของชุมชนมารวิชัย มีโครงการเศรษฐกิจชุมชน โดยเน้นในเรื่องสมุนไพร อาหารปลอดสารพิษ และสินค้าเกษตรทางเลือก ที่เน้นการผลิตแบบพึ่งตนเองเป็นหลัก รวมทั้งมีการรณรงค์ทางวัฒนธรรม โดยเน้นลักษณะสังคมเกษตรกรรมสมัยก่อน ที่ยืนอยู่บนการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.2 ธนาครหมู่บ้านลาดบัวหลวงพัฒนา

กลุ่มนี้พัฒนามาจากสหกรณ์ออมทรัพย์ เดิมมีชื่อเรียกว่า ธนาครหมู่บ้านเครดิตยูเนียนลาดบัวหลวง ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมการทำไร่สวนผสมในพื้นที่แถบอำเภอลาดบัวหลวง กลุ่มนี้จะเน้นกิจกรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สนับสนุนการออมทรัพย์ การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมการให้ความรู้ต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีในการเพาะปลูก วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิต ตลอดจนการนำผลผลิตที่ได้ส่งไปขายที่ตลาดสี่มุมเมือง เป็นต้น นอกเหนือจากกิจกรรมที่เน้นการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ มีนโยบายสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย เนื่องจากกลุ่มมีสมาชิกจำนวนมาก จึงสามารถและสนใจที่จะส่งอาสาสมัครมาเป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งและกรรมการนับคะแนน แต่เนื่องจากปัญหาอิทธิพลในพื้นที่ ทำให้กลุ่มนี้ไม่สามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเรื่องการตรวจสอบการเลือกตั้งได้มากนัก

3.3 กลุ่มธุรกิจทางเลือก

กลุ่มธุรกิจทางเลือก เป็นกลุ่มชาวบ้าน นักพัฒนาเอกชน และผู้นำชุมชนที่สนใจด้านเกษตรทางเลือก โดยเฉพาะการสนับสนุนชุมชนที่ต้องการผลิตสินค้าปลอดสารพิษ เช่น กลุ่มแม่บ้านสาคลี

กลุ่มธุรกิจทางเลือกล้วนมีผู้บริหารที่สนใจการเมือง และสนใจกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยเฉพาะการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน และส่งเสริมประชาธิปไตย เนื่องจากกลุ่มนี้สนับสนุนการขยายตลาดให้ธุรกิจเกษตรทางเลือก ซึ่งจะมีจัดรถขนส่งสินค้าไปขายตามชุมชนต่างๆทั้งในเขตเมือง และเขตชนบท จึงสามารถสนับสนุนการจัดรถประชาสัมพันธ์ไปตามหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอต่างๆ รณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจถึงประชาธิปไตย และการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่ กลุ่มนี้จะสนใจการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในเชิงการตรวจสอบการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ ยุติธรรม จึงสนใจเรื่องการสรรหาบุคคลมาเป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการนับคะแนน รวมทั้งรายงานความเคลื่อนไหวการรณรงค์หาเสียงของนักการเมือง และพรรคการเมืองต่างๆ ในอยุธยา เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเล็กๆที่สนใจธุรกิจทางเลือก จึงยังมีปัญหาติดขัดเรื่องงบประมาณอยู่บ้าง หากจะมีกิจกรรมเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการอยู่เดิม

3.4 สมาพันธ์ชาวพระนครศรีอยุธยาเพื่อประชาธิปไตย

สมาพันธ์ชาวพระนครศรีอยุธยาเพื่อประชาธิปไตย เป็นการรวมตัวขององค์การเอกชนหลายองค์การที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และพัฒนาประชาธิปไตย บุคคลที่ร่วมกันก่อตั้งสมาพันธ์ฯ เป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่เคลื่อนไหวรณรงค์รัฐธรรมนูญฉบับ สสร. ในจังหวัดอยุธยา เมื่อปีพ.ศ. 2540 ที่ผ่านมา หลังจากเสร็จสิ้นภาระกิจการรณรงค์เรื่องรัฐธรรมนูญแล้ว สมาชิกของกลุ่ม อันประกอบไปด้วย นักพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนในจังหวัด ตลอดจนข้าราชการที่เกษียณอายุที่สนใจการเมือง ได้ร่วมกันก่อตั้งเป็น "สมาพันธ์ชาวพระนครศรีอยุธยาเพื่อประชาธิปไตย" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนการรณรงค์ประชาธิปไตยในจังหวัดอยุธยา สนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการทำให้การเลือกตั้งในจังหวัดอยุธยาบริสุทธิ์ ยุติธรรมมากขึ้น แต่เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นองค์กรใหม่ที่เพิ่งตั้งขึ้นหลังการรณรงค์รัฐธรรมนูญ ทำให้มีปัญหาเรื่องงบประมาณ และการเข้าหลักเกณฑ์ของ "ความเป็นองค์กร" เพื่อขอรับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3.5 ศูนย์บริการข้อมูลฝึกอบรมแรงงาน (ศปร.)

กลุ่มนี้เป็นองค์การเอกชนที่มีพื้นที่ปฏิบัติในหลายจังหวัดในเขตภาคกลาง ได้แก่ ปทุมธานี อยุธยา อ่างทอง เป็นต้น โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรม ที่ตั้งขึ้นตามนโยบายส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาล โดยจะเน้นกลุ่มเป้าหมายที่กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่ยังไม่มีสหภาพแรงงาน กิจกรรมของ ศปร. การให้การศึกษาด้านกฎหมายแรงงาน การปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้ใช้แรงงาน

ตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสนับสนุนการรวมตัวของผู้ใช้แรงงานเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน และส่งเสริมประชาธิปไตย เนื่องจากกลุ่มนี้มีการออกจดหมายข่าวรายเดือน ถึงสมาชิกและผู้สนใจ รวมทั้งมีกิจกรรมรณรงค์ในกลุ่มเป้าหมายของตนอยู่ จึงสนใจการรณรงค์ เผยแพร่ข้อมูล และข่าวสารเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง แต่เนื่องจากปัญหาอิทธิพลในพื้นที่ ทำให้โครงการเกี่ยวกับการตรวจสอบและสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง ไม่ได้ความสนใจจากสมาชิกกลุ่มเท่าที่ควร

3.6 ชมรมการศึกษาเอกชน จังหวัดอยุธยา

กลุ่มนี้มาจากการรวมตัวกันของคณะผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ที่เปิดสอนนักเรียนในระดับ พานิชัยการ และอาชีวศึกษา เนื่องจากผู้บริหารเคยเป็นนักกิจกรรมทางสังคมในสมัยหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้ค่อนข้างสนใจการเมือง กิจกรรมที่กลุ่มนี้สนใจจะเป็นการตรวจสอบ การเลือกตั้ง มากกว่าการรณรงค์ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน เช่น กลุ่มนี้ยินดีจัดหาบุคลากรเพื่อ ทำหน้ารับแจ้งเหตุ และเบาะแสการทุจริตเลือกตั้ง และการตรวจสอบค่าใช้จ่ายการหาเสียงของผู้สมัคร เป็นต้น

3.7 หอการค้า จังหวัดอยุธยา

หอการค้าจังหวัดอยุธยา เป็นการรวมตัวของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจในจังหวัดอยุธยา กิจกรรมของหอการค้าที่ผ่านมา จะเน้นเรื่องการรักษาผลประโยชน์ให้สมาชิก หรือการประสานงานกับทางราชการ เนื่องจาก พรบ.หอการค้าไทย มีมาตราหนึ่งที่กำหนดไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทำให้บทบาททางสังคมของหอการค้าจังหวัดอยุธยา เป็นไปในรูปงานด้านสังคมสงเคราะห์ หรือสาธารณกุศลอื่นๆ หอการค้าจังหวัดเริ่มมีบทบาททางการเมืองเมื่อในการรณรงค์รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และเริ่มสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะการสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย และการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ใหม่

4. ศักยภาพและข้อจำกัดขององค์การเอกชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

องค์การเอกชน และองค์การชุมชนในจังหวัดอยุธยา มีลักษณะการทำงานที่หลากหลาย ทั้งในเรื่องที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แม้ว่าแต่ละองค์การจะมีวัตถุประสงค์ และ กิจกรรมเฉพาะ ของแต่ละองค์กร เช่น ประเด็นเรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตย ประเด็นเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ประเด็นเรื่องการสนับสนุนการรวมกลุ่มของคนผู้ด้อยโอกาส และประเด็นสาธารณประโยชน์อื่นๆขององค์กรเหล่านี้ หลายองค์การมีประวัติการทำงานที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง มีบทบาทในฐานะผู้นำในชุมชน ในบางวาระโอกาสที่กระแสการเมืองขึ้นสูง เมื่อเกิดประเด็นร่วม

เฉพาะหน้า ไม่ว่าจะเป็นประเด็น ประชาธิปไตย ประเด็นรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องของการเลือกตั้ง องค์การเหล่านี้ ก็ร่วมกันเคลื่อนไหว จัดสรรบุคลากรขององค์การของตนมาสนับสนุนการเคลื่อนไหวดังกล่าว ทั้งนี้เป็นผลมาจากการต่อสู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จากกลุ่มบุคคล กลุ่มองค์การไม่กี่คน ไม่กี่กลุ่ม มาเป็นการหาประเด็นร่วมที่ทุกฝ่ายสามารถร่วมกันผลักดันได้

นอกเหนือบทบาทขององค์การเอกชน และกลุ่มองค์กรชุมชนในอยุธยาแล้ว ยังมีนักวิชาการและนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ที่เข้ามามีส่วนร่วม เช่น จากสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จากวิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นที่นับถือในจังหวัด ตลอดจนปัญญาชนอิสระที่สนใจปัญหาสังคมและการพัฒนาทางการเมืองในอยุธยา ตัวละครเหล่านี้ ล้วนเป็นผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นอย่างสำคัญในการผลักดันให้การรณรงค์ทางการเมืองของอยุธยา เป็นไปด้วยความเข้มแข็ง เป็นกลไกที่ขาดไม่ได้ในการทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองในหมู่ประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ล่าสุด คือการจัดตั้งสมาพันธ์ชาวพระนครศรีอยุธยาเพื่อประชาธิปไตย เพื่อทำงานรณรงค์เคลื่อนไหวในเรื่องประชาธิปไตย สร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้เกิดขึ้นในหมู่คนอยุธยา และแผ่กระจายเข็มกลัดไปในทุกพื้นที่

ศักยภาพ ความพร้อม ความกระตือรือร้นที่มีอยู่ขององค์กรต่าง ๆ นั้นสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน ปัญหายังคงมีอยู่ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องอิทธิพลในพื้นที่ หากจะลองเปรียบเทียบให้ชาวกรุงศรีอยุธยา เป็นเสมือนผู้คนแห่งวัฒนธรรมลุ่มน้ำที่ถูกทำให้มีหน้าต่อสถานการณ์ ชุมชนต่างๆเริ่มแตกสลายลง องค์การเอกชน และองค์การชุมชนต่างๆในอยุธยา ก็เปรียบเสมือนลำคลองสายๆที่จะต่อเชื่อม เพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้และกอบกู้ชุมชน เป็นสายน้ำแห่งการเรียนรู้ ที่จะขุดชีวิตต้นข้าวประชาธิปไตยในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ให้งอกงามขึ้นอีกครั้ง สามารถทนสู้ลมแดดที่แผ่อิทธิพลและการคอร์รัปชันซึ่งได้กัดกร่อนสังคมชุมชนอยู่ทุกเมื่อ จากการเดินทางที่ละก้าว ขุดดินที่ละก้อน เพื่อนำมาสู่ความสำเร็จ ในการสร้างสรรค์ให้ชุมชนเติบโตใหญ่ มีศักดิ์ศรี และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสุจริตเพียงธรรม และผาสุก

5. ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนที่สอดคล้องกับสภาพจังหวัด

หากเราสามารถสร้างนิยาม “การเมืองใหม่” ว่า หมายถึงการที่ประชาชนทุกกลุ่ม สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองต่างๆ ตั้งแต่กระบวนการคัดเลือก ควบคุม ตรวจสอบ และถอดถอนบรรดาตัวแทนของเขา ว่าพวกเขาจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับฉันทานุมัติจากประชาชน ทำหน้าที่ตามอาณัติที่ประชาชนมอบหมาย เป็นผู้ที่ถูกตรวจสอบจากกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน และถูกถอดถอนได้ หากกระทำการฉ้อฉลใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม หรือดำเนินการใดๆที่

ขัดกับเจตนานุมัติที่ประชาชนมอบให้ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงควรเริ่มตั้งแต่ ความสนใจและเข้าใจต่อหลักการประชาธิปไตย การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การเข้าร่วมตรวจสอบกระบวนการคัดเลือกผู้แทนราษฎรให้สะท้อนถึงการเป็นตัวแทนของคนอยุธยา มาจนกระทั่ง การมีส่วนร่วมในการทำให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งขององค์การเอกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาจมีได้หลายระดับ ขึ้นกับความสนใจ และศักยภาพขององค์การเอกชนเหล่านั้น หากจะแบ่งประเภทตามความสนใจในการเคลื่อนไหวทางการเมืองขององค์การเอกชนในอยุธยา อาจจำแนกระดับความสนใจที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1. องค์การเอกชนที่มีความสนใจ มีความกระตือรือร้น ประสงค์เข้ามีส่วนร่วม เช่น สมาพันธ์ชาวพระนครศรีอยุธยาเพื่อประชาธิปไตย ศบร. อนุกรรมการสภาพนายความประจำจังหวัดอยุธยา ชมรมรักษอยุธยา เป็นต้น

2. องค์การเอกชนที่มีความสนใจปานกลาง เนื่องจากลักษณะงานโดยปกติไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง แต่พร้อมจะเข้าร่วม หากได้รับการติดต่อ หรือเมื่อมีการประสานงานเชิญชวนให้เข้าร่วม เช่น ชมชนวัฒนธรรมमारविश्य สาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยจังหวัดอยุธยา ธนาครหมู่บ้านลาดบัวหลวงพัฒนา มูลนิธิพระมงคลบพิตร หอการค้า เป็นต้น

3. องค์การเอกชนที่ไม่มีความสนใจ หรือมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ชมรมลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้านออมทรัพย์ กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ที่ต้องทำงานประสานกับราชการ ไม่อาจร่วมงานด้านการเมืองได้ เพราะเกรงว่าจะเกิดความเข้าใจผิดกับราชการ เป็นผลให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่ได้ หรือ ไลออนส้อยอยุธยากรุงเก่า ที่สมาชิกหวาดเกรงว่าอิทธิพลท้องถิ่น ทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐและจากนักการเมืองจะมีผลกระทบต่อธุรกิจตนเอง เป็นต้น

การทำงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองการเลือกตั้งในกลุ่มองค์การเอกชนสองประเภทแรก สามารถทำได้โดยไม่มีอุปสรรคมากนัก ด้วยการส่งเสริมในเรื่องงบประมาณ สร้างเงื่อนไข ลดข้อจำกัด หรือเปิดโอกาสให้กลุ่มเหล่านี้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ จัดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และการอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เข้าใจความเข้าใจ และความสามารถในการถ่ายทอด รณรงค์เผยแพร่แก่กลุ่มเป้าหมายที่ตนเองทำงาน หรือเกี่ยวข้องด้วยต่อไป เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ และขยายการรับรู้ไปสู่ชุมชน และผู้คนในวงกว้าง

แต่สำหรับองค์การเอกชนประเภทที่สามนั้น คงต้องทุ่มเทพยายามและความพยายามมากเป็นพิเศษ ในอันที่จะแสวงวล้อมความสนใจที่มีอยู่เฉพาะตนของกลุ่มบุคคลดังกล่าว ให้เกิดความเข้าใจเห็นภาพความเชื่อมโยงระหว่างผลประโยชน์ของตนที่ดำรงอยู่นั้นกับปัญหาสังคมการเมืองที่เกิดขึ้นรอบตัว เช่น ปัญหาการทุจริตจ้องราษฎร์บังหลวง ปัญหาอิทธิพลท้องถิ่น ปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจและความเสื่อมถอยของสังคม ฯลฯ และการแก้ไขนั้นต้องอาศัยพลังจากทุกส่วนในสังคมเข้าร่วมในการผลักดันให้บรรลุผล กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวอุษายานัน จะเป็นคำตอบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองที่แท้จริง โดยบทบาทขององค์การเอกชนและองค์การชุมชนที่มีศักยภาพ และได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากผู้คนในสังคมลุ่มน้ำนี้ จะเป็นพลังที่สำคัญในการช่วยเหลือ ชี้แนะ ปลุกเร้าพลัง และดึงเอาทรัพยากรบุคคล และชุมชนที่มีอยู่อย่างล้นเหลือ ให้ถูกนำมาปรับใช้อย่างมีคุณค่า เพื่อยังประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชนและสังคมการเมืองไทยโดยรวม

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างในจังหวัดชลบุรี

1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัด

1.1 ที่ตั้งพื้นที่และอาณาเขต จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทยห่างจากกรุงเทพฯ 81 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 4,363,000 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,726,875 ไร่ อาณาเขตของจังหวัด ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดระยอง ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับทะเลฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย

แผนที่ตั้งอาณาเขต

แผนที่ที่ 1 ที่ตั้งและอาณาเขต

1.2 การปกครองและประชากร จังหวัดชลบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบางละมุง อำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม อำเภอพานทอง อำเภอสัตหีบ อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง อำเภอเกาะสีชัง และกิ่งอำเภอเกาะจันทร์

ประชากรของจังหวัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2539 รวมทั้งสิ้น 1,009,041 คน เป็นชาย 515,548 คน หญิง 493,493 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมืองมีจำนวน 237,449 คน รองลงมาได้แก่อำเภอพนัสนิคมมีจำนวน 148,247 คน อำเภอที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดคืออำเภอเมือง 1,037 คน/ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่อำเภอสัตหีบ 345 คน/ตารางกิโลเมตร อำเภอบางละมุง 313 คน/ตารางกิโลเมตร

ประชากรของจังหวัดยังสามารถแยกออกเป็นวัยต่าง ๆ และคิดเป็นร้อยละของประชากร รวมทั้งหมดของจังหวัดดังนี้

ตารางแสดงประชากรของจังหวัดชลบุรีจำแนกตามวัยต่าง ๆ

วัย	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
วัยเด็ก (0 - 2)	97,750	92,041	189,041	10.54
วัยการศึกษาภาคบังคับ (8 - 15 ปี)	60,127	57,132	117,259	6.15
วัยเยาวชน (15 - 24 ปี)	95,980	84,727	180,707	10.03
วัยเจริญพันธุ์ (15 - 49 ปี)	290,588	280,140	570,728	31.70
วัยแรงงาน (13 - 60 ปี)	342,758	331,662	674,420	37.45
วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	31,564	36,202	67,766	3.77
รวม	918,767	881,904	1,800,671	100

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2540

ตารางแสดงประชากรของจังหวัดชลบุรีจำแนกตามพื้นที่

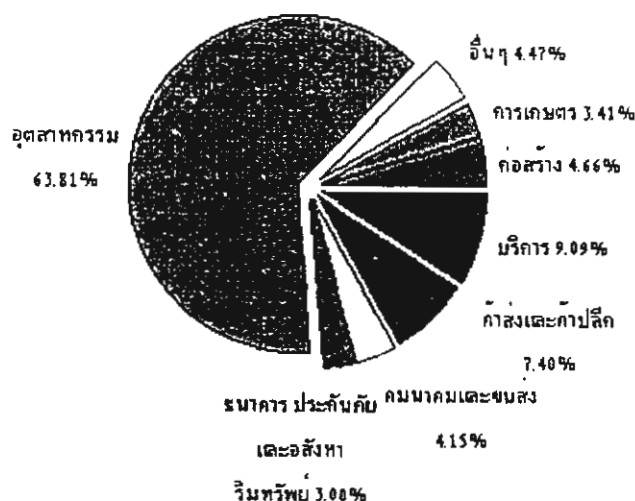
อำเภอ	พื้นที่ (ตาราง ก.ม.)	ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
เมือง	228,791	18	107	119,726	117,723	237,449
บ้านบึง	646,33	8	47	43,496	42,075	85,571
หนองใหญ่	397,476	5	23	10,853	9,965	20,818
บางละมุง	469,021	8	60	73,410	73,508	146,918
พานทอง	173,037	11	76	22,235	22,780	45,015
พนัสนิคม	699,702	22	209	73,604	74,643	148,247
บ่อทอง	781,544	6	42	20,597	20,070	40,667
ศรีราชา	616,434	8	58	83,370	81,542	164,912
เกาะสีชัง	17,239	1	7	2,210	2,182	4,392
สัตหีบ	333,422	5	41	66,047	49,005	115,052

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2540

1.3 สภาพเศรษฐกิจ

โดยภาพรวมจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ โดยทั้งจังหวัดมีผลิตภัณฑ์มวลรวม 193,790.104 ล้านบาท ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 206,599 บาทต่อปี เป็นอันดับ 3 ของประเทศ รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการอุตสาหกรรมมากที่สุดคือร้อยละ 63.81 คิดเป็นมูลค่า 123,660 ล้านบาท รองลงมาเป็นสาขาการบริการร้อยละ 9.09 คิดเป็นมูลค่า 17,624.280 ล้านบาท และสาขาการค้าปลีกและค้าส่งร้อยละ 7.40 คิดเป็นมูลค่า 14,342.832 ล้านบาท อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจร้อยละ 21.57 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ; 2538)

แผนภูมิที่ 2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ปี 2538

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ส่วนทางด้านการเกษตรจากพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดที่มีประมาณ 2,716,875 ไร่ พบว่าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางเกษตร 1,515,971 ไร่ คิดเป็น 55.59 % ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่ป่าไม้ และพื้นที่ที่ยังไม่ได้จำแนก สำหรับการถือครองที่ดินทางการเกษตรส่วนใหญ่เป็นของเกษตรกรเอง 1,086,489 ไร่ (71.67%) และยังเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองโดยสมบูรณ์ไม่ได้นำไปจำนองหรือขายฝาก 1,056,467 ไร่ (99.69%)

1.4 สภาพสังคม

1.4.1 การศึกษา ในปี 2539 จังหวัดชลบุรี มีสถานศึกษารวมทั้งสิ้น 1,011 แห่ง มีครู/อาจารย์ 13,640 คน และนักเรียน นิสิตนักศึกษา 318,372 คน ซึ่งอัตราส่วนครู/อาจารย์ ต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษาเป็น 1 : 23 โดยแยกการศึกษาออกเป็น 2 ระบบดังนี้

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน มีสถานศึกษา 493 แห่ง ครู/อาจารย์ 11,241 คนนักเรียน นิสิต นักศึกษา 227,287 คน คิดเป็นอัตราส่วนครู/อาจารย์ ต่อ นักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็น 1: 20

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีสถานศึกษา 518 แห่ง ครู/อาจารย์ 2,399 คนนักเรียน นิสิต นักศึกษา 91,085 คน คิดเป็นอัตราส่วนครู/อาจารย์ ต่อ นักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็น 1: 37

และจากข้อมูลการสำรวจในประชากรและการเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2513, 2523, 2533 พบว่าประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มอ่านออกเขียนได้มากขึ้น โดยเพิ่มจากร้อยละ 85.79 (320,575 คน) ในปี 2513 เป็นร้อยละ 95.87 (752,320 คน) ในปี 2533 ในขณะที่มีผู้อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ร้อยละ 4.13 (32,392 คน)

ส่วนระดับการศึกษาของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มได้รับการศึกษาระบบโรงเรียนมากขึ้น โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 75.37 (328,062 คน) ในปี 2513 เป็นร้อยละ 91.19 (715,892 คน) ในปี 2533 โดยประชากรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาแต่มีแนวโน้มว่าประชากรจะมีการศึกษาสูงขึ้นในปี 2533 ประชากรได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ร้อยละ 5.67 (40,575 คน) ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 22.31 (159,688 คน) รวมทั้งไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 8.08 (63,406 คน)

1.4.2 สาธารณสุข ในปี 2538 จังหวัดชลบุรี มีจำนวนสถานพยาบาลแผนปัจจุบัน ที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืนทั้งสิ้น 31 แห่ง มีจำนวนเตียง 3,324 เตียง ในจำนวนนี้เป็นสถานพยาบาลที่สังกัด กระทรวงสาธารณสุข 11 แห่ง จำนวน 1,567 เตียงสังกัดกระทรวงอื่น 7 แห่ง จำนวน 590 เตียง และเป็นสถานพยาบาลเอกชน 12 แห่ง จำนวน 1,066 เตียง องค์การอิสระ 1 แห่ง จำนวน 401 เตียง

ส่วนบุคลากรทางสาธารณสุขที่สำคัญ คือ แพทย์และพยาบาลนั้นมีจำนวนแพทย์ 387 คน อัตราส่วนแพทย์ : ประชากรเท่ากับ 1:2,540

สำหรับพยาบาลเป็นพยาบาลวิชาชีพ 1,251 คน พยาบาลเทคนิค 971 คน รวมเป็น 2,222 คน คิดเป็นอัตราส่วนพยาบาล : ประชากร เท่ากับ 1:442

1.4.3 คุณภาพชีวิต จากการศึกษาเรื่องการพัฒนามนุษย์ของ United Nation Development Program (UNDP) ได้ข้อเสนอว่าการวัดระดับการพัฒนาประเทศควรวัดในรูปของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนและได้กำหนดเกณฑ์การวัดระดับคุณภาพชีวิตของคนขึ้นโดย

คำนวณจากปัจจัย ยกระดับคุณภาพชีวิต 3 ตัวแปร คือ อายุขัยเฉลี่ย การศึกษา และรายได้ต่อหัว เรียกว่า ดัชนีคุณภาพชีวิต (Human Development Index :HDI) แบ่งเป็น 3 ระดับ

(1) คุณภาพชีวิตระดับสูง	มีค่า HDI ตั้งแต่ 0.800 - 1.000
(2) คุณภาพชีวิตระดับกลาง	มีค่า HDI ตั้งแต่ 0.500 - 0.799
(3) คุณภาพชีวิตระดับต่ำ	มีค่า HDI ตั้งแต่ 0.000 - 0.499

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำดัชนีคุณภาพชีวิตของคนไทยขึ้นตามแนวความคิดพื้นฐานของ UNDP ดังกล่าว เพื่อเป็นเกณฑ์วัดระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยระดับภาพรวมทั้งประเทศ ภาค จังหวัด เขต เมือง และชนบท สำหรับดัชนีคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบทคำนวณจากข้อมูล กชช.2ค.ผนวก จปฐ.13 ตัวแปร แบ่งเป็น 6 กลุ่ม คือ น้ำดื่ม น้ำใช้ สาธารณสุข การศึกษา ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย และการคมนาคม

ดัชนีคุณภาพชีวิตของคนจังหวัดชลบุรี จัดอยู่ในระดับกลาง คือ มีดัชนีคุณภาพชีวิตเท่ากับ 0.7230 เป็นอันดับที่ 13 ของภาค และอันดับที่ 15 ของประเทศ

ตารางแสดงดัชนีคุณภาพชีวิตของประชากร 20 อันดับแรกในปี 2533

จังหวัด	ดัชนีคุณภาพชีวิต	เปรียบเทียบดัชนีระดับภาค/ประเทศ	
อ่างทอง	0.8400	1	1
พระนครศรีอยุธยา	0.8270	2	2
นครปฐม	0.8210	3	3
ปทุมธานี	0.8120	4	4
สิงห์บุรี	0.8060	5	5
นนทบุรี	0.7970	6	6
ชัยนาท	0.7710	7	8
ลพบุรี	0.7600	8	10
สมุทรสาคร	0.7570	9	11
สมุทรปราการ	0.7550	10	12
ราชบุรี	0.7510	11	13
สระบุรี	0.7360	12	14

ชลบุรี	0.7230	13	15
นครนายก	0.7170	14	16
ระยอง	0.7150	15	17
สุพรรณบุรี	0.7140	16	18
เพชรบุรี	0.7120	17	19
สมุทรสงคราม	0.7090	18	20
ฉะเชิงเทรา	0.6420	19	40
จันทบุรี	0.6370	20	45

ที่มา : กองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและสังคมแห่งชาติ

1.5 การเลือกตั้ง จังหวัดชลบุรี มีสถิติการเลือกตั้ง 4 ประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (17 พฤศจิกายน 2539) มีผู้มาใช้สิทธิในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 60.34 เป็นอันดับที่ 60 ของประเทศ มีบัตรเสีย ร้อยละ 3.67

การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด (พ.ศ.2538) มีผู้มาใช้สิทธิในระดับค่อนข้างน้อย คือ ร้อยละ 22.43 เป็นอันดับที่ 74 ของประเทศ มีบัตรเสีย ร้อยละ 6.37

การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (11 พฤศจิกายน 2540) มีผู้มาใช้สิทธิในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 53.64 เป็นอันดับที่ 71 ของประเทศ มีบัตรเสีย ร้อยละ 2.50

จากสถิติการเลือกตั้งที่ผ่านมาของชลบุรีทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นพบว่า ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่มากนัก สถิติการเลือกตั้งดังกล่าวอาจเป็นตัวบ่งชี้ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดชลบุรีว่า ยังอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เกิดจากสภาพการเมืองถูกครอบงำและผูกขาดโดยกลุ่มผู้มีอิทธิพลในจังหวัด ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกว่าไม่ว่าจะออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม ผู้ที่จะชนะการเลือกตั้งก็คือกลุ่มของผู้มีอิทธิพลเท่านั้น (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ)

2. การรวมตัวและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัด

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากทำเนียบองค์กรเอกชนทั่วประเทศ ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติพบว่า จังหวัดชลบุรีมีองค์กรเอกชนที่รวมตัวกันในรูปแบบของมูลนิธิและสมาคม รวมทั้งสิ้น 284 องค์กร ส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ด้านการศึกษาด้านวัฒนธรรม ด้านการสงเคราะห์และสาธารณกุศล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทำให้องค์กรเหล่านี้ไม่มีบทบาทและกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยแต่อย่างใด

3. องค์กรเอกชนที่มีศักยภาพในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง

จากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดหลายท่านพบว่า มีองค์กรเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่งที่คาดว่าจะมีศักยภาพในการร่วมพัฒนาระบบประชาธิปไตย ผดุงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ยุติธรรมในกระบวนการเลือกตั้ง และสร้างมิติใหม่ทางการเมืองในจังหวัดชลบุรีนี้

3.1) สมัชชาชาวชลบุรีเพื่อประชาธิปไตย

เป็นองค์กรที่มีศักยภาพและบทบาทสำคัญสูงสุดในกระบวนการเลือกตั้งทุกระดับ เพราะเป็นองค์กรที่พัฒนาสืบต่อมาจาก “สมัชชาชาวชลบุรีเพื่อรัฐธรรมนูญ” ที่มีบทบาทสำคัญในช่วงการยกร่างรัฐธรรมนูญในปี 2540 ทั้งนี้แกนนำสมัชชาหลายคนได้มีส่วนร่วมเป็นกรรมการวิสามัญฯ สสร.

สมัชชาชาวชลบุรีเพื่อประชาธิปไตยจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2540 โดยช่วงแรกใช้ชื่อสมัชชาชาวชลบุรีเพื่อรัฐธรรมนูญ วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานของสมัชชาเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอย่างชัดเจน กล่าวคือ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม ปกป้อง ค้ำครอง พิทักษ์รักษาสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม และประเทศไทย และเพื่อประสานหรือร่วมกับบุคคลกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมทำนองเดียวกัน

คณะกรรมการสมัชชาประกอบด้วย บุคคลที่เคยเป็นข้าราชการระดับสูง แต่ปัจจุบันเกษียณจากราชการแล้ว นักธุรกิจ นักวิชาการ แพทย์ ทยายความ ครู เกษตรกร และสื่อมวลชน ซึ่งเป็นผู้ที่สนใจการเมือง และปรารถนาที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม

กิจกรรมที่สมัชชาดำเนินการในช่วงที่ผ่านมาคือ การให้การศึกษาแก่ประชาชน เรื่องรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยการส่งสมาชิกสมัชชาไปบรรยายตามที่ต่าง ๆ การจัดรายการเผยแพร่

แพร่รัฐธรรมนูญผ่าน CTV เป็นต้น สำหรับการเลือกตั้งครั้งต่อไป ซึ่งต้องเป็นการเลือกตั้งแบบใหม่จากการสัมภาษณ์ประธาน และโฆษก และกรรมการของสมัชชาหลายท่าน ได้แสดงเจตจำนงค์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง การสอดส่องความเคลื่อนไหวของบุคคลที่อาจมีพฤติกรรมซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย การจัดส่งผู้แทนของสมัชชาเป็นกรรมการเลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับหน่วยเลือกตั้ง และการจัดส่งเจ้าหน้าที่เป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง

3.2) ชมรมทนายความชลบุรี

เป็นองค์กรที่น่าจะมีศักยภาพและบทบาทไม่น้อยในกระบวนการเลือกตั้ง เนื่องจากสมาชิกชมรมฯ (ประมาณ 170 คน) ล้วนเป็นทนายความที่มีภูมิชำนาญหรือมีสำนักงานในจังหวัดชลบุรี ในปี 2540 ชมรมมีบทบาทสำคัญในการร่วมรณรงค์เผยแพร่ความรู้ และสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ นอกจากนี้แกนนำและสมาชิกชมรมส่วนใหญ่ก็มีความสนใจ และกระตือรือร้นทางการเมือง ผู้บริหารของชมรมได้รับการยอมรับมาก อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของชมรมก็เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ดังนั้นบทบาทที่เหมาะสมที่ชมรมมีศักยภาพที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง คือการช่วยตรวจสอบและรับแจ้งเหตุการณ์ทุจริตเลือกตั้ง การส่งเจ้าหน้าที่เป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์เลือกตั้ง

อนึ่ง สมาชิกชมรมมีวาระการประชุมพบปะกันเป็นประจำทุกเดือน อีกทั้งมีการประสานงานและร่วมกิจกรรมอย่างใกล้ชิดกับชมรมทนายความระยองและฉะเชิงเทราด้วย

3.3) หอการค้าชลบุรี

เป็นองค์กรแกนนำภาคธุรกิจเอกชนที่น่าจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย และการเมืองท้องถิ่นตามเงื่อนไขใหม่ของรัฐธรรมนูญ ที่ให้สิทธิเสรีภาพและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมมากกว่าที่ผ่านมา เนื่องจากสมาชิกองค์กร (ประมาณ 270 คน) ล้วนเป็นนักธุรกิจที่มากด้วยคุณวุฒิและฐานะ นอกจากนี้หอการค้าชลบุรียังเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในพื้นที่ "หอการค้าเขต 1" ซึ่งประกอบด้วยหอการค้าชลบุรี หอการค้าระยอง หอการค้าจันทบุรี และหอการค้าตราด ผู้บริหารของหอการค้าได้รับการยอมรับมาก เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถและมีประสิทธิภาพในการทำงานมาก

อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในปัจจุบันก็คือ ถึงแม้ผู้บริหารและสมาชิกหอการค้าชลบุรีส่วนหนึ่งจะมีความสนใจและตื่นตัวทางการเมือง แต่ก็ไม่สามารถนำองค์กรเข้ามีส่วนร่วมเพราะข้อจำกัดของพระราชบัญญัติหอการค้าไทยที่บัญญัติห้ามมิให้หอการค้าทั่วประเทศ

เข้ายุ่งเกี่ยว หรือดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เป็นเหตุให้บทบาทของหอการค้าที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง ไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่

3.4 ชมรมข้าราชการบำนาญจังหวัดชลบุรี

เป็นองค์กรที่น่าจะมีศักยภาพที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ดี เนื่องจากสมาชิกของชมรมเป็นข้าราชการที่เกษียณอายุที่มีประสบการณ์ เคยมีฐานะตำแหน่งสูง เช่น เคยเป็นอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดที่เข้มแข็ง ไม่เกรงกลัวอิทธิพล เคยเป็นอธิบดีอัยการเขตที่ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่มีประวัติต่างปร้อยในการทำงาน เคยเป็นผู้บังคับบัญชาในกองทัพเรือที่เคยมีประสบการณ์ในการรณรงค์การร่างรัฐธรรมนูญ และการให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องประชาธิปไตยมาแล้ว เป็นต้น

ด้วยคุณสมบัติที่ดีเด่นของสมาชิกชมรมดังกล่าว ทำให้ชมรมมีศักยภาพมากในการจัดส่งผู้แทนของชมรมเป็นกรรมการเลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับหน่วยเลือกตั้ง รวมทั้งการช่วยสอดส่องความเคลื่อนไหวของบุคคล ที่อาจมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยด้วย

3.5 พุทธสมาคมจังหวัดชลบุรี

เป็นองค์กรเอกชนด้านศาสนาและสาธารณะประโยชน์เก่าแก่ที่มีบทบาทสำคัญ และมีสมาชิกจำนวนมาก (กว่า 1,000 คน) จึงน่าจะเป็นองค์กรที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาระบบประชาธิปไตย และการเมืองท้องถิ่น แต่ก็มีข้อจำกัดด้านกฎหมายและวัตถุประสงค์การจัดตั้งสมาคม ซึ่งห้ามมิให้ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเมือง อันเป็นปัญหาอุปสรรคที่พึงได้รับการผลักดันแก้ไขต่อไปเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงนั้น พุทธสมาคมจังหวัดชลบุรีมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนระบบประชาธิปไตยและการเมืองท้องถิ่นในทางอ้อมมาอย่างต่อเนื่อง

4. ข้อจำกัดขององค์การเอกชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

ข้อจำกัดที่สำคัญที่ทำให้้องค์การเอกชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้อย่างเต็มที่ มี 2 ประการคือ

4.1 ปัญหาอิทธิพลท้องถิ่นที่แผ่ขยายไปยังกลุ่มนักธุรกิจ ข้าราชการ นักการเมืองระดับท้องถิ่นตลอดจนกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งรู้ดีว่าถ้าต้องการประสบความสำเร็จในอาชีพของตน หรือต้องการเข้ามาสู่เวทีทางการเมือง รวมทั้งได้รับเลือกให้เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ก็ต้องวิ่งเข้าหาผู้มีอิทธิพล ซึ่งก็มักจะได้รับการสนองตอบด้วยดี และเมื่อถึงสมัยที่มีการเลือกตั้งระดับชาติ บุคคลเหล่านี้ก็จะกลายเป็นหูเป็นตา หรือกลายเป็นหัวคะแนนให้กับนักการเมืองที่อยู่ในกลุ่ม

ของผู้มีอิทธิพลโดยปริยาย การแผ่ขยายอิทธิพลที่เป็นไปอย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนโดยทั่วไป รวมทั้งองค์การเอกชนต่าง ๆ ไม่กล้าแสดงบทบาทที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้ที่มีอิทธิพล และพยายามที่จะไม่มีกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ ที่เป็นการต่อต้านผู้มีอิทธิพล

4.2 บุคลากรและงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดขององค์การเอกชน อาจทำให้องค์การเอกชนไม่สามารถมีส่วนร่วมกับการบวนการเลือกตั้งได้อย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากกรณีของสมาชิชาวชนบุรีเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งเป็นองค์กรที่มีศักยภาพ แต่บุคลากรที่ทำงานให้กับสมาชิชาวชนยังคงเป็นกรรมการซึ่งทำงานในลักษณะอาสาสมัคร นอกจากนี้ยังมีปัญหางบประมาณ ซึ่งยังคงใช้วิธีการลงขันโดยคณะกรรมการ ซึ่งจะทำให้ในกรณีที่เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ต้องใช้งบประมาณมาก แต่ถ้าเป็นกิจกรรมที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด เช่น การรณรงค์ให้ประชาชนไปเลือกตั้ง หรือการให้ความรู้เรื่องการเลือกตั้งแบบใหม่ การจัดสรรงบประมาณให้กับองค์กรที่มีปัญหาเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่คณะกรรมการเลือกตั้งต้องพิจารณา

5. ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนที่สอดคล้องกับสภาพจังหวัดชลบุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดหลายท่าน และการประมวลข้อมูลจากแบบสอบถาม มีข้อสรุปที่สอดคล้องกัน 2 ประการคือ ประการแรก จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีอิทธิพลในจังหวัดมีอำนาจที่จะกำหนดผลการเลือกตั้งได้ทุกระดับภายในจังหวัด ซึ่งเกิดจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ยกทั้งพื้นที่หรือยกทั้งหน่วยเลือกตั้ง และประการที่สอง จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันน้อย องค์การเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยก็มีอยู่น้อยด้วยเช่นกัน ลักษณะเฉพาะของจังหวัดชลบุรีทั้ง 2 ประการดังกล่าว ทำให้รูปแบบขององค์การเอกชนที่มีอยู่ในจังหวัด สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับการกระบวนการเลือกตั้งได้ 3 ลักษณะคือ

1. องค์การเอกชนที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และพัฒนาประชาธิปไตยโดยตรง เช่น สมาชิชาวชนบุรีเพื่อประชาธิปไตย รวมทั้งองค์การที่มีวัตถุประสงค์มุ่งไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคม เช่น ชมรมทนายความชลบุรี รูปแบบในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ทำได้ตั้งแต่การจัดส่งเจ้าหน้าที่ขององค์การไปบรรยาย หรือจัดการอบรมเกี่ยวกับประชาธิปไตย การส่งเสริมการรวมกลุ่มการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การตรวจสอบค่าใช้จ่ายของผู้สมัคร การรายงานความเคลื่อนไหวในการรณรงค์หาเสียง การส่งผู้แทนเข้าเป็นกรรมการเลือกตั้งระดับต่าง ๆ การจัดหาบุคลากรหรืออาสาสมัครไปสังเกตการณ์การเลือกตั้ง เป็นกรรมการนับคะแนน รับแจ้งเหตุ รวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น รวมทั้งการเป็นพยานเมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยการเข้าร่วมในลักษณะต่าง ๆ ดัง

กล่าว จะต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองจากคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดก่อน รวมทั้งต้องมีการจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งจากคณะกรรมการการเลือกตั้งสมทบให้ด้วย

2. องค์การเอกชน ที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยโดยตรง แต่วัตถุประสงค์ขององค์การไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง เช่น ชมรมข้าราชการบำนาญจังหวัดชลบุรี พุทธสมาคมจังหวัดชลบุรี สมาคมครูและผู้ปกครองโรงเรียนต่าง ๆ ชมรมอาสาสมัครประชาสงเคราะห์ ฯลฯ องค์การเหล่านี้จะมีปัญหาบุคลากรและงบประมาณ การมีส่วนร่วมจึงสามารถทำได้เฉพาะกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้บุคลากรและงบประมาณ เช่น การจัดส่งเจ้าหน้าที่ขององค์การเป็นวิทยากรบรรยาย หรือจัดการอบรมเกี่ยวกับประชาธิปไตย และการเลือกตั้งในระดับจังหวัด การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้กับสมาชิกขององค์การ การส่งผู้แทนไปร่วมเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับต่าง ๆ เป็นต้น

3. องค์การเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น มูลนิธิด้านสังคมสงเคราะห์ สมาคมอาชีพ กลุ่มหรือชมรมศิษย์เก่าสถาบันต่าง ๆ ซึ่งข้อบังคับธรรมนูญหรือตราสารขององค์การระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้น องค์การเอกชนที่มีลักษณะเช่นนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก รูปแบบที่เหมาะสมในการนำองค์การเอกชนเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งทำได้เพียงการส่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น วิธีการเลือกตั้งแบบใหม่ การแบ่งเขตการเลือกตั้ง วิธีการนับคะแนน ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ประชาชนพึงรู้ไปยังองค์การเหล่านี้ และขอความร่วมมือในการเผยแพร่ต่อยังสมาชิกขององค์การเท่านั้น

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง : ศึกษาจากศักยภาพและความสนใจในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งขององค์การเอกชน กำหนดวัตถุประสงค์ ไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมและมีมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์การเอกชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง โดยเฉพาะบทบาทการเป็นกลไกประมวลข่าวสารข้อมูลทางการเมืองในด้านต่าง ๆ สถานการณ์ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น การช่วยสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง ตลอดจนสนับสนุนหรือทั้งดัดการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ
3. เพื่อเสนอแนะรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในกระบวนการเลือกตั้งที่สอดคล้องกับศักยภาพและความสนใจขององค์การเอกชน

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการวิจัยภาคสนามได้ออกทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและปฏิบัติงานองค์การเอกชนในระดับจังหวัด รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดเป้าหมาย 13 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 458 คน โดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ผู้บริหารองค์การเอกชนระดับชาติ 15 คน และสัมภาษณ์เจาะลึกบุคลากรขององค์การเอกชนในท้องถิ่นและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น นักการเมือง ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารและปฏิบัติงานองค์การเอกชนใน 3 จังหวัดจาก 13 จังหวัดเป้าหมาย ตลอดจนสังเกตการณ์ ร่วมประชุม และร่วมกิจกรรมกับองค์การเอกชนใน 3 จังหวัดเหล่านั้น จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Session) โดยเชิญผู้นำจากองค์การเอกชนที่ผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดเป้าหมายประเมินว่าเป็นองค์การเอกชนที่มีศักยภาพสูงที่สุดในจังหวัดจำนวน 11 คน เข้าร่วมในการสนทนา และสัมภาษณ์ผู้นำองค์การเอกชนด้านสงเคราะห์ ด้านส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ด้านพัฒนาชุมชน ด้านพัฒนากลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพิ่มเติมอีก 5 คน ผลการศึกษามีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. องค์การเอกชนระดับจังหวัด

- 1.1 กลุ่มเป้าหมายขององค์การเอกชนระดับจังหวัดส่วนใหญ่ คือ ประชาชนทั่วไป มีองค์การเอกชนในบางจังหวัดได้แก่ เชียงราย อุบลราชธานี และตรัง ที่กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่คือเกษตรกร
- 1.2 วัตถุประสงค์และกิจกรรมขององค์การเอกชนส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับตั้งแต่ปานกลางถึงมาก มีเพียงส่วนน้อยที่เกี่ยวข้องในระดับในระดับน้อย
- 1.3 ผู้บริหารขององค์การเอกชนส่วนใหญ่สนใจการเมืองในระดับมาก มีเพียงส่วนน้อยที่สนใจระดับปานกลาง
- 1.4 กิจกรรมที่องค์การเอกชนให้ความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งมีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัด
- 1.5 กิจกรรมที่องค์การเอกชนแสดงความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งมาก คือการสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นความสนใจขององค์การเอกชนส่วนใหญ่ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนจังหวัดอื่นให้ความสนใจกิจกรรมนี้ในระดับค่อนข้างมาก
- 1.6 กิจกรรมที่องค์การเอกชนในหลายจังหวัดให้ความสนใจค่อนข้างมากได้แก่ การสนับสนุนการรวมกลุ่ม การจัดการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประชาธิปไตย และการเลือกตั้ง โดยเป็นความสนใจของทุกจังหวัด และมีเพียงจังหวัดลพบุรีเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นที่ให้ความสนใจค่อนข้างมากในการเป็นพยานเมื่อมีการนำคดีทุจริตการเลือกตั้งขึ้นสู่ศาล และจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้ความสนใจค่อนข้างมากในการจัดหาอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง และเสนอชื่อผู้แทนของตนเป็นกรรมการนับคะแนน
- 1.7 กิจกรรมที่องค์การเอกชนให้ความสนใจในระดับปานกลางได้แก่การเสนอชื่อผู้แทนของตนเป็นกรรมการสรรหา กกต.จังหวัดเป็น กกต.ระดับต่าง ๆ การจัดหาอาสาสมัครสังเกตการณ์เลือกตั้งและการเสนอชื่อผู้แทนเป็นกรรมการนับคะแนน โดยเป็นความสนใจขององค์การเอกชนส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงราย ลพบุรี ขอนแก่น อุบลราชธานี สำหรับการรับแจ้งเหตุเบาะแสการทุจริตการเลือกตั้งมีเพียงจังหวัดลพบุรี และสุราษฎร์ธานี เท่านั้นที่ให้ความสนใจกิจกรรมนี้ในระดับปานกลาง
- 1.8 กิจกรรมที่องค์การเอกชนหลายจังหวัดให้ความสนใจน้อยและค่อนข้างน้อย ได้แก่ การจัดรณรงค์ประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ เชิญชวนประชาชนไปเลือกตั้ง การช่วยตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การตรวจสอบค่าใช้จ่ายของผู้สมัคร การรายงานความเคลื่อนไหว

ไหวของนักการเมือง การให้ยืมอุปกรณ์ในการเลือกตั้ง การรับแจ้งเหตุ แจ้งเบาะแสการทุจริตการเลือกตั้ง และการเป็นพยานเมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล

1.9 องค์การเอกชนส่วนใหญ่ในหลายจังหวัดเห็นว่า ข้อบังคับหรือธรรมนูญขององค์การจำนวนบุคลากรไม่เป็นอุปสรรค แต่งบประมาณขององค์การและอิทธิพลในท้องถิ่นเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งขององค์การ

1.10 ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อมูลภาพรวมของจังหวัดต่าง ๆ สรุปได้ว่า

- 1) ไม่มีจังหวัดใดที่ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันในระดับที่เข้มแข็งมาก มีเพียงจังหวัดพิษณุโลกเท่านั้นที่มีความเข้มแข็งค่อนข้างมาก จังหวัดที่มีความเข้มแข็งระดับปานกลางได้แก่ เชียงใหม่ นครสวรรค์ อุทัยฯ ขอนแก่น สุรินทร์ อุบลราชธานี และสุราษฎร์ธานี นอกจากนั้นมีความเข้มแข็งค่อนข้างน้อยได้แก่ เชียงราย ลพบุรี ชลบุรี ตรัง และปัตตานี
- 2) ความสนใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พิษณุโลก อุทัยฯ ขอนแก่น อุบลราชธานี และปัตตานี อยู่ในระดับปานกลาง จังหวัดลพบุรี และตรัง อยู่ในระดับค่อนข้างมาก จังหวัดนครสวรรค์ และชลบุรี อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย
- 3) อิทธิพลของนักการเมืองและพรรคการเมืองในจังหวัดส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ยกเว้นจังหวัดเชียงราย พิษณุโลก และชลบุรี อยู่ในระดับมาก
- 4) บทบาทของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นในการได้มาซึ่ง ส.ส.ในจังหวัดมีมากในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย นครสวรรค์ ชลบุรี และปัตตานี นอกจากนั้นอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างมาก
- 5) การถูกครอบงำทางวิชาการโดยผู้มีอิทธิพล มีมากในจังหวัดเชียงใหม่ และชลบุรี มีค่อนข้างมากในจังหวัด พิษณุโลก นครสวรรค์ ลพบุรี และอุบลราชธานี นอกจากนั้นอยู่ในระดับปานกลาง
- 6) การซื้อสิทธิ์ขายเสียง มีมากในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พิษณุโลก นครสวรรค์ ชลบุรี ขอนแก่น และอุบลราชธานี มีค่อนข้างมากในจังหวัดลพบุรี อุทัยฯ สุรินทร์ และปัตตานี มีในระดับปานกลางคือ จังหวัดตรัง และมีในระดับค่อนข้างน้อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. องค์การเอกชนระดับชาติที่มีเครือข่ายหรือสมาชิกหรือ “สาขา” ในจังหวัดต่าง ๆ

ผลการศึกษาขององค์การเอกชนระดับชาติที่มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมประชาธิปไตย และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยเน้นถึงลักษณะความหลากหลายขององค์

การเอกชндังกล่าว ซึ่งมีจำนวน 15 องค์การได้แก่ มูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย, คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย, หอการค้าไทย, คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน, ชมรมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน, สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ, สภานายความ, สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์, สหพันธ์แรงงานธนาคารและการเงินแห่งประเทศไทย, สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ข่ายความร่วมมือเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาไทย, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ และสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

1. องค์การเอกชนเหล่านี้ หลายองค์การมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยการจดทะเบียนในรูปมูลนิธิ หรือสมาคม เช่น มูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แต่บางองค์การมีฐานะเป็นนิติบุคคลจากการจดทะเบียนเป็นองค์การเอกชนนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติเฉพาะ เช่น หอการค้าไทย สภานายความ สภาสถาบันราชภัฏ เป็นต้น องค์การเอกชนที่ไม่ได้มีฐานะเป็นนิติบุคคล ที่ดำเนินกิจกรรมด้านงานพัฒนา งานรณรงค์ทางการเมือง และงานผลักดันนโยบาย เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ชมรมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ และ ข่ายความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เป็นต้น
2. องค์การเอกชนเหล่านี้ บางองค์การยังมีข้อจำกัดเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะองค์การเอกชนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติอื่นที่ไม่ใช่พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ เช่น ปัญหาของ “หอการค้าไทย” ที่ยังไม่ได้มีการแก้ไขวัตถุประสงค์ ในข้อที่ว่าด้วย “หอการค้าไทยไม่เกี่ยวกับการเมือง”
3. องค์การเอกชนระดับชาติที่สนใจการเมือง มีบทบาท หรือมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาก ส่วนใหญ่ไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล โดยให้เหตุผลถึงความเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐ เช่น คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

4. องค์การเอกชนระดับชาติเหล่านี้ มีพื้นที่ปฏิบัติการทั่วประเทศ โดยมีลักษณะความสัมพันธ์กับองค์การเอกชนระดับจังหวัดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

4.1 องค์การเอกชนที่มีการรวมตัวเป็นรูปสภา เช่น สภาสตรีฯ สภาสังคมสงเคราะห์ จะมีสมาชิกเป็นองค์การเอกชนระดับจังหวัดที่ส่วนใหญ่มีฐานะเป็นนิติบุคคลเช่นกัน ยกเว้น สภานายความที่เป็นมีสมาชิกเป็นทนายความในแต่ละจังหวัด และมีการประสานงานในรูปคณะอนุกรรมการทนายความประจำจังหวัด

4.2 องค์การเอกชนที่เน้นด้านงานรณรงค์ในประเด็นการเมือง และประเด็นเชิงนโยบาย จะมีความสัมพันธ์กับองค์การเอกชนระดับจังหวัดในรูปเครือข่าย ซึ่งหมายถึงองค์การเอกชนระดับชาติทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานงาน และองค์การเอกชนระดับจังหวัดมีความเป็นอิสระในเชิงการตัดสินใจ โดยไม่จำเป็นต้องขึ้นต่อแนวนโยบาย หรือ การกำหนดจากองค์การเอกชนส่วนกลาง แต่การผลักดันในเชิงนโยบายอาจต้องมีการปรึกษาประเด็นร่วมกัน และเมื่อมีการรณรงค์เคลื่อนไหวในประเด็นดังกล่าว องค์การเอกชนที่เป็นเครือข่ายจะมีกิจกรรมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทั้งในรูปแบบของกิจกรรมร่วม และกิจกรรมตามความถนัดขององค์การ รูปแบบของการหนุนช่วยซึ่งกันและกัน เช่น การสนับสนุนด้านสื่อรณรงค์ ด้านบุคลากร และการประสานการรณรงค์เคลื่อนไหว

5. องค์การเอกชนระดับชาติเหล่านี้ ส่วนใหญ่นับกิจกรรมด้านการรณรงค์ด้านกว้าง เช่น การจัดสัมมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยน การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ทั่วไป ยกเว้นองค์การเอกชนที่มีลักษณะเป็นวิชาชีพ เช่น สภานายความ จะมีเรื่องการอบรมกฎหมาย การบริการประชาชนทางด้านกฎหมาย ตลอดจนการฝึกหัดทนาย ส่วนสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยในอดีต เคยมีการฝึกอบรมพัฒนาคุณภาพของนักข่าว แต่ในปัจจุบันทำหน้าที่เป็นองค์การประสานงาน ช่วยเหลือนักข่าวที่ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจมากกว่ากิจกรรมด้านอื่น

6. องค์การเอกชนเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) ยกเว้นหอการค้าไทย และสหพันธ์แรงงานธนาคารและการเงิน ที่ค่อนข้างมีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ ที่เน้นการช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังเหตุการณ์พฤษภาคม

2535 เป็นต้นมา องค์การเอกชนเหล่านี้ให้ความสนใจต่อประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ และการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมมากขึ้น

7. องค์การเอกชนเหล่านี้สนับสนุนแนวคิดเรื่อง การสร้างเครือข่ายขององค์การเอกชนเพื่อการเลือกตั้ง และมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเฉพาะกิจกรรมด้านการรณรงค์ เผยแพร่ ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง
8. องค์การเอกชนเหล่านี้ยังให้ความสนใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้งเท่าที่ควร ยกเว้นองค์การเอกชนที่เคยร่วมกิจกรรมเลือกตั้ง เช่น มูลนิธิองค์รากลางเพื่อประชาธิปไตย และ สภานายความ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะงานตรวจสอบการเลือกตั้ง เป็นงานที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งต่างจากงานรณรงค์ที่องค์การเอกชนดำเนินการอยู่แล้วในประเด็นที่ตนสนใจ รวมทั้งหลายองค์การอาจจะยังไม่มี ความเชื่อมั่นว่า กระบวนการตรวจสอบการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นตามรัฐธรรมนูญใหม่จะนำไปสู่คุณภาพใหม่ของการเมือง หรือสามารถเปลี่ยนระบบการเมืองที่เป็นอยู่เดิมได้ ซึ่งประเด็นนี้ ขึ้นกับการมองถึงความเป็นไปได้ของระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ว่าจะนำไปสู่คุณภาพใหม่ของการเมืองไทยอย่างไร

3. สภาพจังหวัด และปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพขององค์การเอกชนใน 3 จังหวัด

กรณีศึกษา 3 จังหวัดนี้ ซึ่งได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ จังหวัดชลบุรี โดยศึกษาถึง ปัจจัยที่เกื้อหนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองขององค์การเอกชนในท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองขององค์การเอกชนในท้องถิ่น ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น ปัญหาอิทธิพลในท้องถิ่น ปัญหาขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ตลอดจนลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองขององค์การเอกชนที่ผ่านมา จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 จังหวัดอุบลราชธานี

- 1) จังหวัดอุบลราชธานีที่ถือว่าเป็นจังหวัดที่องค์การเอกชนเข้มแข็ง หรือมีบทบาทมาก เนื่องจากมีการรวมกลุ่มประชาชนในระดับที่กว้างขวาง ทั้งในระดับชุมชนที่เป็นการรวมตัวของประชาชนระดับรากหญ้า เพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาต่างๆที่กำลังประสบอยู่ และในระดับจังหวัด ที่มีการรวมกลุ่มกันในรูปของศูนย์ประสานงานเครือข่าย

ข่ายองค์กรประชาชนอุบล ซึ่งเป็นการรวมกันระหว่างองค์กรชาวบ้านและองค์กรเอกชนในจังหวัด

- 2) องค์กรเอกชนของจังหวัดอุบลราชธานีที่มีความสนใจ ประสงค์เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งอย่างมาก ส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การเลือกตั้ง การรณรงค์เรื่องรัฐธรรมนูญ ขณะที่องค์กรเอกชนที่ทำงานเฉพาะด้าน โดยเฉพาะงานพัฒนา ซึ่งได้เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจากการรณรงค์รัฐธรรมนูญที่ผ่านมา มีความสนใจแต่ก็ยังไม่ชัดเจนถึงความเชื่อมโยงระหว่างงานที่ตนทำอยู่กับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่ หากพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมถ้าได้รับการประสานงานเชิญชวน ส่วนองค์กรเอกชนที่ต้องทำงานประสานกับราชการจะมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เพราะเกรงว่าจะเกิดความเข้าใจผิดกับราชการ และเกิดปัญหาต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมทั้งองค์กรเอกชนที่เป็นการรวมกลุ่มทางธุรกิจ สมาชิกส่วนใหญ่ก็สนใจเฉพาะเรื่องธุรกิจของตนเองเท่านั้น ยกเว้นหอการค้าจังหวัดที่อาจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง หากได้รับข้อมูลข่าวสารและได้รับการประสานงานติดต่อให้เข้าร่วม
- 3) การทำงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งในกลุ่มองค์กรเอกชนที่สนใจเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถทำได้ด้วยการส่งเสริมในเรื่องงบประมาณ ข้อมูลข่าวสาร และการอบรมพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้เข้าใจความเข้าใจ และความสามารในการถ่ายทอด รณรงค์เผยแพร่แก่กลุ่มเป้าหมายที่ตนเองทำงานอยู่ แต่สำหรับองค์กรเอกชนที่ไม่สนใจ หรือไม่มั่นใจในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะต้องใช้ความพยายามในการสร้างความเชื่อมโยง ระหว่างปัญหาสังคมการเมืองที่เกิดอยู่ในขณะนี้กับระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ และต้องเน้นแนวคิดในเรื่องของความจำเป็นของการต้องดึงพลังจากทุกส่วนในสังคมเข้าร่วมในการผลักดันการเมือง

3.2 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- 1) จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่องค์กรเอกชนไม่ค่อยเข้มแข็ง มีจำนวนและบทบาททางการเมืองปานกลาง เนื่องจากแม้จะมีจำนวนองค์กรเอกชนท้องถิ่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนที่ตนอาศัยอยู่พอสมควร แต่เมื่อพิจารณาถึงปัญหาการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการตรวจสอบการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ ยุติธรรม จะพบว่าองค์กรเอกชนท้องถิ่นเหล่านี้ แยกการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชุมชนและดำเนินกิจกรรมสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ออกจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

- 2) ในจังหวัดอยุธยา นั้น นักการเมืองในท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังอาศัยระบบอุปถัมภ์ในการช่วยรักษาและเพิ่มพูนคะแนนเสียงของตนเอง ชาวบ้านและชุมชนต่างอาศัยการพึ่งพาห้วคะแนนในฐานะที่เป็นตัวแทนของนักการเมืองที่จะดูแลรักษาผลประโยชน์ให้กับตน บทบาทของนักการเมืองในสายตาของคนอยุธยาจึงมีฐานะเป็นตัวแทนจัดการผลประโยชน์ให้กับชาวบ้านมากกว่าเป็นผู้แทนราษฎรในความหมายที่ได้รับฉันทานุมัติหรือมีสัญญาประชาคมกับประชาชนที่เลือกตนขึ้นมา
- 3) ลักษณะการรวมกลุ่มของประชาชนส่วนใหญ่จะขึ้นกับลักษณะวิถีการผลิตของชุมชนนั้น โดยนอกเหนือจากการรวมกลุ่มตามลักษณะหมู่บ้านแล้ว ยังมีรูปแบบการรวมกลุ่มกันในรูปขององค์การเอกชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น รวมกลุ่มเป็นชุมชนทางวัฒนธรรม รวมกลุ่มกันในรูปสหกรณ์ หรือกลุ่มออมทรัพย์ รวมกลุ่มในรูปชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถาน กิจกรรมของกลุ่มเหล่านี้จะเน้นการช่วยเหลือระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- 4) การมีส่วนร่วมในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งขององค์การเอกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาจมีได้หลายระดับ ขึ้นกับความสนใจและศักยภาพขององค์การเอกชนเหล่านั้น องค์การเอกชนที่มีความสนใจจะเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งนั้น เป็นองค์การเอกชนที่พัฒนามาจากการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ส่วนองค์การเอกชนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรชุมชนซึ่งมีลักษณะงานไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง จะต้องอาศัยการประสานงานเชิญชวนให้เข้าร่วม ส่วนองค์การเอกชนที่มีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เนื่องจากสมาชิกหวาดเกรงว่าอิทธิพลท้องถิ่น ทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐและจากนักการเมืองจะมีผลกระทบต่อธุรกิจตนเอง เป็นต้น
- 5) การทำงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองขององค์การเอกชนในอยุธยา จะต้องอาศัยการส่งเสริม สร้างเงื่อนไข ลดข้อจำกัด หรือเปิดโอกาสให้กลุ่มเหล่านี้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และขยายการรับรู้ไปสู่ชุมชน เชื่อมโยงระหว่างปัญหาอิทธิพลท้องถิ่นกับปัญหาสังคมการเมืองเพื่ออธิบายความจำเป็นของประชาธิปไตยในระดับชุมชน หรือ ชุมชนาธิปไตย เน้นบทบาทขององค์การเอกชน และองค์การชุมชนที่มีศักยภาพและได้รับความเชื่อถือในจังหวัด เพื่อดึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดให้มากขึ้น

3.3 จังหวัดชลบุรี

- 1) จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่ถือว่าเป็นจังหวัดที่ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันน้อย จำนวนหรือบทบาทขององค์การเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยก็มีอยู่น้อยด้วยเช่นกัน นอกจากนั้นยังเป็นจังหวัดที่ผู้มีอิทธิพลในจังหวัดมีอำนาจที่จะกำหนดผลการเลือกตั้งได้ทุกระดับภายในจังหวัด ซึ่งเกิดจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ยกทั้งพื้นที่หรือยกทั้งหน่วยเลือกตั้ง
- 2) องค์การเอกชนที่สนใจเรื่องการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย เกิดขึ้นหลังการรณรงค์รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งมีเพียงองค์กรเดียว ได้แก่ สมัชชาชาวชลบุรีเพื่อประชาธิปไตย ขณะที่มืองค์การเอกชนจำนวนมากที่มีวัตถุประสงค์ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ข้อบังคับธรรมนูญหรือตราสารขององค์การระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง
- 3) รูปแบบที่เหมาะสมในการนำองค์การเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งย่อมขึ้นกับศักยภาพและลักษณะเฉพาะขององค์กรนั้นๆ แต่งานรณรงค์เผยแพร่จะเป็นงานที่องค์การเอกชนเหล่านี้สามารถกระทำได้มากกว่า โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น วิธีการเลือกตั้งแบบใหม่ การแบ่งเขตการเลือกตั้ง วิธีการนับคะแนน ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ประชาชนพึงรู้ เพื่อให้้องค์การเหล่านี้ เผยแพร่ต่อไปยังสมาชิกและบุคคลทั่วไป

3. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Session)

การจัดสนทนากลุ่มมีขึ้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2541 โดยเชิญผู้นำจากองค์การเอกชนที่ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดว่าเป็นองค์กรที่มีศักยภาพสูงที่สุดในจังหวัดจำนวน 11 คน ร่วมกับการกรรมการการเลือกตั้ง (นายโคทม อารียา) และผู้วิจัย สนทนาแลกเปลี่ยนกันใน 5 ประเด็น พอสรุปผลการเสวนาได้ ดังนี้

องค์การเอกชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์เผยแพร่และการตรวจสอบการเลือกตั้ง การจัดตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด อดีตองค์กรกลางจังหวัด อดีต สสร. ฝ่ายวิจัยและสนับสนุนข้อมูล จะช่วยในการระดมการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในระดับจังหวัดได้มาก ขณะเดียวกันควรมีการประสานงานระหว่างองค์การเอกชนด้วยกัน เช่น ประสานงานโดยใช้พื้นที่เป็นเกณฑ์ ในระดับจังหวัด ระดับภาค และประเทศ เป็นต้น หรือประสานงานผ่านเครือข่ายที่มีอยู่ ในส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรกำหนดระเบียบการรับรององค์การเอกชนที่เปิดกว้าง รับรององค์การที่ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นกลางทางการเมือง ให้การสนับสนุนการทำงานขององค์การที่ได้รับการรับ

รองทางด้านข้อมูลและงบประมาณ และในด้านการตรวจสอบ ควรให้บุคลากรที่เข้ามาทำหน้าที่ ตรวจสอบเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ได้รับสิทธิคุ้มครอง ได้รับสวัสดิการ และผลักดันให้มีการแก้ไขระเบียบข้อบังคับขององค์การเอกชนที่ห้ามมิให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองด้วย

ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้องค์การเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง โดยกำหนดไว้ในมาตรา 145 วรรค 3 ระบุว่า "ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย" และมาตรา 327 (7) ว่า "ให้มีการรับรองและการแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง" (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540:53, 147)

นอกจากนั้นในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็ยังได้บัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องกับองค์การเอกชน เอาไว้ในมาตรา 10 (9), มาตรา 11 และมาตรา 20 เพื่อให้้องค์การเอกชนสามารถดำเนินการ "ให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข", "ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย" และ "ช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการตรวจสอบ การเลือกตั้ง" โดยที่หลักเกณฑ์และวิธีการการขอให้รับรอง การรับรอง การเพิกถอนการรับรอง และการปฏิบัติงานขององค์การเอกชน ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2541: 9, 16)

จากมาตราต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าองค์การเอกชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นตามรัฐธรรมนูญใหม่ และจะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อแนวทางการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในกระบวนการเลือกตั้ง ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งขององค์การเอกชน สามารถมีได้หลายระดับขึ้นกับความสนใจ และศักยภาพขององค์การเอกชนเหล่านั้น ซึ่งอาจจำแนกระดับความสนใจที่แตกต่างกันไป ดังนี้

- 1.1 องค์การเอกชนที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยโดยตรง องค์การเอกชนที่มีวัตถุประสงค์มุ่งไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคม เป็นองค์การเอกชนที่มีศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในการรณรงค์เผยแพร่ และการตรวจสอบการเลือกตั้ง องค์การเหล่านี้จะให้ความสนใจต่อกระบวนการรับรององค์การเอกชนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- 1.2 องค์การเอกชนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่มีลักษณะงานโดยปกติไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารเมือง และไม่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยโดยตรง แต่มีผู้บริหารสนใจการเมือง หรือสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องอาศัยกระบวนการติดต่อหรือประสานงานเชิญชวนจากคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรับรององค์การเอกชน
- 1.3 องค์การเอกชนที่ไม่มีความสนใจ หรือมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เนื่องจากต้องทำงานประสานกับราชการและเกรงว่าจะเกิดปัญหาต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่ จะต้องอาศัยการอธิบายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และการสนับสนุนจากรัฐบาลที่เป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความมั่นใจต่อองค์การเอกชนเหล่านั้น ก่อนจะขอความร่วมมือจากองค์การเอกชน
- 1.4 องค์การเอกชนที่ไม่มีความสนใจ หรือมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น ข้อบังคับธรรมนูญหรือตราสารขององค์การระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “ต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง” จะต้องให้ความรู้ถึงความเป็นไปได้ กระบวนการ และวิธีการในการขอเปลี่ยนข้อบังคับ หรือตราสาร วัตถุประสงค์ขององค์การเอกชนเหล่านั้น
2. กระบวนการรับรององค์การเอกชน และระเบียบการรับรององค์การเอกชน ไม่ควรมีเงื่อนไข ขั้นตอนที่ยาก ซับซ้อน ควรเน้นการลดข้อจำกัด หรือสร้างเงื่อนไขที่เปิดโอกาสให้องค์การเอกชนทุกระดับสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ ไม่ว่าจะเป็นองค์การเอกชนเหล่านั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ จะเป็นนิติบุคคลโดยพระราชบัญญัติฉบับใด หากองค์การเอกชนเหล่านั้นสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งก็ควรให้การสนับสนุน หรือกำหนดเงื่อนไขการรับรองที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชน
3. องค์การเอกชนที่เคยมีบทบาทในการรณรงค์รัฐธรรมนูญ และก่อรูปเป็นองค์การหลังรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันประกาศใช้ เช่น สมัชชาจังหวัด ประชาคม เครือข่ายองค์การ

เอกชนจังหวัด กลุ่ม และชมรมต่างๆ จะมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมผลักดันให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แม้ว่าโครงสร้างความเป็นองค์การอาจจะไม่มีความชัดเจนนัก เนื่องจากตั้งขึ้นในช่วงระยะเวลาไม่นานนัก องค์การเอกชนเหล่านี้ น่าเป็นกลุ่มเป้าหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

4. เนื่องจากองค์การเอกชนทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติ ส่วนใหญ่จะมีกิจกรรมของตนเองอยู่แล้ว การเพิ่มกิจกรรมด้านการสนับสนุนกระบวนการเลือกตั้งจึงมักมีปัญหาทั้งในเรื่องบุคลากรและงบประมาณ รูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนจึงควรให้ความสำคัญต่อกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้บุคลากรและงบประมาณจำนวนมาก เช่น การเป็นวิทยากรบรรยาย หรือการจัดการอบรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้งในระดับจังหวัด การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และรูปแบบการเลือกตั้งแบบใหม่ให้กับสมาชิกขององค์การและบุคคลทั่วไป โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณ หรือสื่อรณรงค์ดังกล่าว
5. การตรวจสอบการเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะ และอาสาสมัครจำนวนมาก เช่น การสังเกตการณ์การเลือกตั้งและการนับคะแนน การตรวจสอบค่าใช้จ่ายของผู้สมัคร การรับแจ้งเหตุ แจ้งเบาะแสการทุจริตเลือกตั้ง ควรพิจารณาจากองค์การเอกชนที่มีความพร้อม ทั้งในแง่งบประมาณ และบุคลากร เช่น องค์การเอกชนที่มีลักษณะเป็นองค์การเครือข่าย หรือมีสมาชิกจำนวนมาก จะเป็นองค์การที่มีศักยภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมตรวจสอบการเลือกตั้ง
6. องค์การเอกชนที่ประสบปัญหาเรื่องอิทธิพลในพื้นที่ หรือมีข้อจำกัดในการแสดงบทบาททางการเมือง หรือการขอรับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่สนใจที่จะให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ ในเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น วิธีการเลือกตั้งแบบใหม่ การแบ่งเขตการเลือกตั้ง วิธีการนับคะแนน ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ประชาชนพึงรู้ โดยการเผยแพร่ให้สมาชิกขององค์การได้

7. การปรึกษาหารือ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้ง กับองค์การเอกชนในเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วม กระบวนการรับรอง และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการดึงให้องค์การเอกชนสนใจที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งมากขึ้น ซึ่งจะเป็นคำตอบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองที่แท้จริงในอนาคต

8. ลักษณะและรูปแบบความร่วมมือขององค์การเอกชนในการเลือกตั้ง อาจมีได้หลายอย่าง ดังนี้

ลักษณะความร่วมมือขององค์การเอกชนในการเลือกตั้ง สามารถจำแนกได้ดังนี้

- องค์การเอกชนที่ทำงานเลือกตั้งโดยไม่ขอคำรับรองจากกกต. แต่ทำงานประสานงานกับ กกต. ในงานด้านรณรงค์ สามารถขอความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ข้อมูล คู่มือ อบรม สื่อเผยแพร่ต่างๆ และวิทยากร เป็นต้น ตัวอย่างรูปแบบของการประสานงาน เช่น การทำทำเนียบองค์การเอกชนที่มีกิจกรรมในเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การทำจดหมายข่าว การมีตัวแทนในคณะกรรมการกกต. ด้านรณรงค์เผยแพร่ เป็นต้น
- องค์การเอกชนที่ขอการรับรองจากกกต. ในการทำงานเลือกตั้ง สามารถ
 - เสนอชื่อผู้เข้ารับการสรรหาเป็น กกต.ประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน ฯลฯ
 - ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ
 - ทำงานด้านการตรวจสอบ

รูปแบบการประสานงานขององค์การเอกชนที่มีเครือข่าย สามารถจำแนกได้ดังนี้

- องค์การเอกชนที่มีเครือข่าย ทำงานเลือกตั้งเป็นเอกเทศโดยไม่คำนึงถึงการประสานงานหรือทำงานร่วมกับ คณะกรรมการการเลือกตั้ง แบ่งเป็น

1) เครือข่ายตามวัตถุประสงค์

องค์การเอกชนที่มีเครือ

ข่าย ประสานการทำงานร่วมกัน ใน

รูปคณะกรรมการประสานงานระดับชาติ อาจทำงานเลือกตั้งตามศักยภาพ เช่น งานรณรงค์เผยแพร่ และหรือ งานตรวจสอบการเลือกตั้ง เป็นต้น โดยรูปแบบการประสานงานจะเป็นดังนี้

สงเคราะห์	หอการค้า	ทนายความ	อื่นๆ
รณรงค์	รณรงค์ ตรวจสอบ	ตรวจสอบ	รณรงค์ ตรวจสอบ

คณะกรรมการประสานงานระดับชาติ

ข. องค์การเอกชนที่มีเครือข่าย ทำงานเลือกตัวเอง โดยไม่มีการประสานงานกับองค์กรเอกชนอื่น ๆ

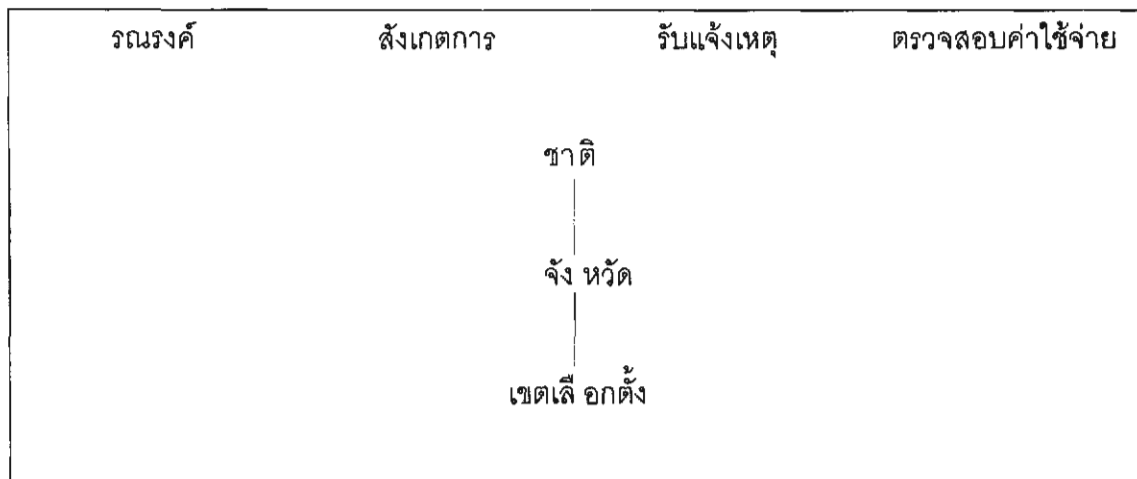
2). เครือข่ายตามพื้นที่

เป็นการรวมตัวขององค์กรเอกชนทุกประเภทที่หลากหลาย ที่รวมตัวกันในระดับอำเภอ จังหวัด ภาค ประเทศ ทำงานเลือกตั้งแตกต่างกันไปตามศักยภาพในแต่ละพื้นที่ โดยรูปแบบการประสานงานจะเป็นดังนี้

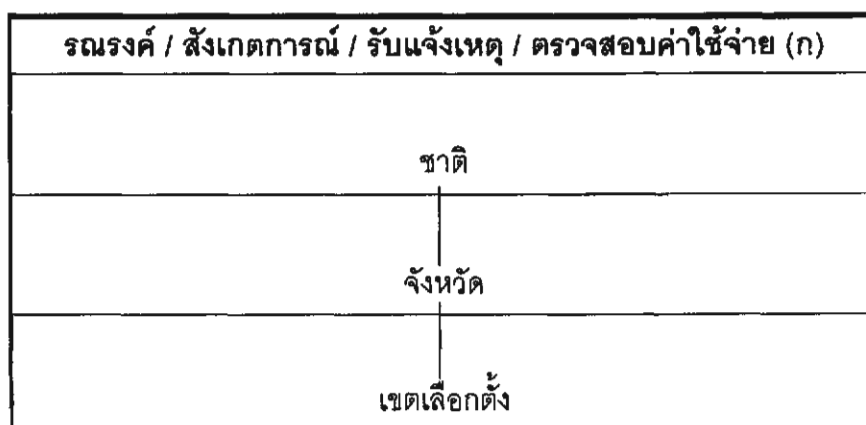

- องค์การเอกชนที่มีเครือข่ายแต่ทำงานโดยคำนึงถึงการประสานงานกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง และได้รับการรับรองจาก กกต. แบ่งเป็น
 - 1) เครือข่ายที่ทำงานตามประเภทกิจกรรม
องค์กรที่มีเครือข่ายเลือกทำงานเฉพาะกิจกรรมบางประเภท เช่น

งานรณรงค์เผยแพร่ หรืองานสังเกตการณ์ หรืองานรับแจ้งเหตุ หรืองานตรวจสอบค่าใช้จ่าย เป็นต้น โดยมีงานทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับเขตเลือกตั้ง องค์การที่มีเครือข่ายแต่ละเครือข่ายประสานงานตรงกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยรูปแบบการประสานงานจะเป็นดังนี้

2) เครือข่ายองค์การเอกชนที่ทำกิจกรรมเลือกตั้งทุกประเภท คือทำทั้งงานรณรงค์เผยแพร่ งานรับแจ้งเหตุ งานสังเกตการณ์ และงานตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง ในทุกระดับ และประสานงานตรงกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง

องค์การเอกชนในรูปแบบนี้ อาจเกิดจากความร่วมขององค์การเอกชนหลายกลุ่ม หรือองค์การเอกชนที่มีเครือข่ายร่วมมือกัน เช่น สภานายความ ร่วมกับ มูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย ร่วมกับสภาสังคมสงเคราะห์ ทำกิจกรรมเลือกตั้งร่วมกัน นอกจากนี้อาจมีองค์การเอกชนที่เป็นเครือข่ายเดี่ยว เช่น เครือข่ายด้านเอดส์ ทำงานเลือกตั้งกันในเฉพาะเครือข่ายด้านเอดส์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

1. คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สิงหาคม 2540.
2. คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา. ทำเนียบองค์กรเอกชน 2540. กรุงเทพฯ. 2540.
3. คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท ภาคอีสาน. NGOs อีสาน: ทางเลือกแห่งพลังการเปลี่ยนแปลง. ขอนแก่น. กป.อพช.ภาคอีสาน. 2540.
4. คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย. จดหมายข่าวครป., กรุงเทพฯ. ฉบับที่ 4 ปีที่ 5 มกราคม - มีนาคม 2541.
5. โคทม อารียา. "บทบรรณาธิการ". วารสารสิทธิเสรีภาพ. กรุงเทพฯ. สหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน. ตุลาคม 2517.
6. จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. องค์การพัฒนาเอกชนกับการควบคุมทางสังคม. เอกสารคำบรรยายคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2536. (อัดสำเนา).
7. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2541. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. 2541.
8. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. 2541.
9. ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. "องค์การพัฒนาเอกชนเพื่อใคร". บันทึกการอภิปรายที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. วันที่ 29 เมษายน 2536.
10. ภูมิธรรม เวชยชัย. "องค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทย: สถานภาพ บทบาทและปัญหา". พัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ. 2527.
11. ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ และอาภัสรา จินตนะพัฒน์. รูปแบบและการทำงานของ การจัดการและการสอดส่องดูแลการเลือกตั้งในต่างประเทศ. 12 กันยายน 2538 (อัดสำเนา)
12. สุจิต บุญบงการ. การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2533
13. สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. หลักและวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2536.
14. สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม. เส้นทางสู่การเป็นนักพัฒนามืออาชีพ.

กรุงเทพ. 2533.

15. สมบัติ จันทรวงศ์. *เลือกตั้งวิกฤต: ปัญหาและทางออก*. กรุงเทพ. สำนักพิมพ์คบไฟ. 2536.
16. สีดา สอนศรี. *การเมืองฟิลิปปินส์ 1986 - 1992*. คำบรรยายคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2536. (อัดสำเนา)
17. สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. *การเมืองเรื่องของคน*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. กรุงเทพ. 2540.
18. เอนก นาคะบุตร. "ยุทธศาสตร์การพัฒนารองคิกรพัฒนาเอกชนไทย". *จุดเปลี่ยนการพัฒนาชนบทและองค์กรพัฒนาเอกชนไทย*. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. กรุงเทพ. 2533.
19. องค์กรกลางการเลือกตั้ง. *รายงานการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 13 กันยายน 2535*. กรุงเทพ. องค์กรกลางการเลือกตั้ง. 2536
20. อิศระ สุวรรณบลและคณะ. *กลไกเลือกตั้ง*. โครงการวิทยาลัยการเมือง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2535

1. Amara Pongsapich and Nitaya Kataleeradabhan. 1997. *Thailand Nonprofit Sector and Social Development*. Bangkok: CUSRI
2. Bhasin, K. 1992. 'Celebrating Democracy and Human Rights', in National Organising Committee. *People, Participation and Empowerment*. Bangkok: Union for Civil Liberty.
3. Clarke, G. 1995. *Participation and Protest: The Roles of the NGOs in the Philippines*. Ph.D. Thesis. London: SOAS.
4. Eldridge, P. 1995. *Non-Government Organisations and Democratic Participation in Indonesia*. Oxford: Oxford University Press.
5. Farrington, J., Lewis, D., Satish, S., and Miclat-Teves (eds.) 1993. *Non-Governmental Organisations and the State in Asia*. London: Routledge.
6. Fowler, A and James, R. 1995. *The Role of Southern NGOs in Development Co-operation*. Oxford: Intrac.
7. Jaturong Boonyarattanasoontorn (ed.). *Thai NGOs: The Continuing Struggle for Democracy*. Bangkok: TNSP.
1. Lador-Lederer, J. 1963. *International Non-Governmental Organisations and Economic Entities*. Leyden: Sythoff.
2. Laddawan Tantivitayapitak. 1997. "Human Rights Organisations in Thailand", paper submission for *The Asian Leader Fellowship Program*. Tokyo. Japan.
3. Naruemon Thabchumpon, "Thailand: Hidden Costs of Development", in Rhinna, Vinod, *The Disposses: Victims of Development in Asia*, ARENA Press, 1997.
4. Ruland, J. and Bhansoon Ladavalya. 1993. *Local Associations and Municipal Government in Thailand*. Germany: Freiburger Beitrage zu Entwicklung und Politik.
5. Salamon, L. 1992. 'The Rise of the Non-profit Sector', *Foreign Affairs*, 73(4): 109- 122.
6. Thailand Development Support Committee. 1996. *Thai Development Newsletter*. Issue 24, 26, and 30. Bangkok: TDSC.
7. *The Bangkok Post*. 17 August 1992, 4 June 1995, 20 April 1996, 20- 28 January 1997.

แบบสอบถามการวิจัยเรื่อง
การมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในการเลือกตั้ง (ชุดที่ 1)

คำชี้แจง

เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการรับรองและแต่งตั้งผู้แทนองค์การ เอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง การสนับสนุนองค์การเอกชนในการให้การศึกษาแก่ราษฎร เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงขอความร่วมมือท่านในการให้ข้อมูลในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในการเลือกตั้ง เพื่อผลการวิจัยไปกำหนดแนวทางในการรับรองและสนับสนุนองค์การ เอกชน ตลอดจนแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งต่อไป ขอขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

นายโกทม ธารียา
กรรมการการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปขององค์การ

1. ชื่อองค์การ _____ ปีที่ก่อตั้ง _____
2. สถานที่ตั้ง _____
_____ โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____
3. ชื่อผู้บริหารสูงสุดในองค์การ _____ ตำแหน่ง _____
4. ชื่อผู้ติดต่อประสานงาน _____ ตำแหน่ง _____
5. วัตถุประสงค์ขององค์การ
 - 1) _____
 - 2) _____
 - 3) _____
 - 4) _____
 - 5) _____

6. กิจกรรมขององค์กร ย้อนหลัง 3 ปี

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

7. พื้นที่ปฏิบัติการ _____

8. จำนวนเจ้าหน้าที่ประจำทีมเวลา _____ คน เจ้าหน้าที่ครึ่งเวลา _____ คน อาสาสมัคร _____ คน

9. กิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับกลุ่มใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ เด็ก ☐ สตรี ☐ ผู้ไร้แรงงาน ☐ เกษตรกร ☐ ประชาชนทั่วไป
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

ส่วนที่ 2 ศักยภาพขององค์กรในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

ถ้าใช่ ☒ กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับข้อเท็จจริงในองค์กรของท่านมากที่สุด

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย
10. วัตถุประสงค์ขององค์กรของท่านเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย			
11. กิจกรรมที่องค์กรของท่านดำเนินการเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย			
12. ผู้บริหารองค์กรของท่านสนใจการเมือง			

ส่วนที่ 3 กิจกรรมที่องค์กรสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย
13. ส่งเจ้าหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายหรือจัดการอบรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้งในระดับจังหวัด			
14. สนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย			
15. จัดการเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง			
16. จัดลดประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ไปตามอำเภอ ตำบลต่างๆเชิญชวนประชาชนไปเลือกตั้ง			
17. ช่วยพิมพ์และเผยแพร่แผ่นพับเอกสารประชาสัมพันธ์			

18.ช่วยตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง			
19.ช่วยตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในการหาเสียง			
20.รายงานความเคลื่อนไหวการณรงค์หาเสียงของนักการเมืองในจังหวัด			
21.ให้ยื่นอุปกรณ์สำหรับใช้ในการจัดการเลือกตั้ง			
22.เสนอหรือผู้แทนองค์การของท่านเป็นกรรมการสรรหากรรมการเลือกตั้งระดับจังหวัด			
23.เสนอหรือผู้แทนองค์การของท่านเป็นกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับหน่วยเลือกตั้ง			
24.จัดหาบุคลากรขององค์การเพื่อทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง และสังเกตการณ์การนับคะแนน			
25.เสนอหรือผู้แทนองค์การเป็นกรรมการนับคะแนน			
26.จัดหาบุคลากรขององค์การเพื่อทำหน้าที่รับแจ้งเหตุและรับแจ้งเบาะแสการทุจริตการเลือกตั้งและรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น			
27.เป็นพยานเมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล			

อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 4 อุปสรรคและปัญหาในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค	เป็นอุปสรรค	ไม่เป็นอุปสรรค
28.ข้อบังคับหรือตราสาร หรือธรรมเนียมขององค์กร		
29.จำนวนบุคลากร		
30.ความรู้ความสามารถของบุคลากร		
31.งบประมาณขององค์กร		
32.อิทธิพลในท้องถิ่น		

อื่นๆ(โปรดระบุ).....

ร่างแบบสอบถาม
การมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในการเลือกตั้ง (ชุดที่ 2)

คำชี้แจง

เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการรับรองและแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง รวมทั้งการสนับสนุนองค์การเอกชนในการให้การศึกษาแก่ราษฎรเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดต่างๆ โปรดให้ข้อมูลประกอบการวิจัยเพื่อนำไปพิจารณาเรื่องศักยภาพขององค์การเอกชน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในการเลือกตั้งต่อไป ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

นายโคทม อริยา
กรรมการการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบุคคลของผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ชื่อ-นามสกุล _____
2. อายุ _____ วุฒิการศึกษา _____ เพศ _____
3. ที่อยู่ _____
_____ โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____
4. องค์กร/หน่วยงานที่สังกัด _____ ตำแหน่ง _____
5. วัตถุประสงค์ของหน่วยงาน _____
กลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม _____
6. ตำแหน่งทางสังคมที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน _____
7. ประสบการณ์การทำงานรอบ 5 ปีที่ผ่านมา _____
ประสบการณ์ _____ ปี พ.ศ. _____
 - 1) _____
 - 2) _____
 - 3) _____
 - 4) _____
 - 5) _____
8. ประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมด้านการเมือง ด้านประชาธิปไตย หรือ ด้านการเลือกตั้ง _____
ประสบการณ์ _____ ปี พ.ศ. _____
 - 1) _____
 - 2) _____

4) _____

5) _____

18. กรุณาระบุความถี่ที่ท่านพบข้อเท็จจริงขององค์การเอกชนที่ท่านระบุในข้อ 13 ในประเด็นต่างๆดังนี้

องค์การที่ 1) _____

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย	สำหรับ ผู้วิจัย
1). วัตถุประสงค์และกิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมประชาธิปไตย				
2). ผู้บริหารขององค์กรได้รับการยอมรับ				
3). เจ้าหน้าที่องค์กรมีความรู้ความชำนาญ				
4). กิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับการเมือง				
5). ความยอมรับขององค์กรในหมู่สาธารณชน				
6). ความร่วมมือระหว่างองค์การเอกชนกับภาครัฐ				
7). ความร่วมมือระหว่างองค์การเอกชนกับภาคธุรกิจ				
8). การมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดต่อกิจกรรม ขององค์กร				
9). ประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การเอกชน				
10). ประสิทธิภาพ หรือผลสะท้อนทางการเมืองจากกิจ กรรมขององค์กรต่อประชาชนในจังหวัด				
11). ศักยภาพในการจัดการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล หรือ ข่าวสารเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง				
12). ศักยภาพในการสนับสนุนการรวมกลุ่มของ ประชาชนเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย				
13). ศักยภาพในการช่วยเหลือความเคลื่อนไหวของ บุคคลที่อาจมีพฤติกรรมซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบ เรียบร้อย				
14). ศักยภาพในการตรวจสอบและรับแจ้งเหตุการณ์ ทุจริตเลือกตั้ง				
15). ศักยภาพในการรายงานความเคลื่อนไหว และ ตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงของนักการ เมืองในจังหวัด				

16) ศึกษาภาพในการจัดส่งผู้แทนองค์กรเป็นกรรมการ เลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับหน่วยเลือกตั้ง			
17) ศึกษาภาพในการจัดส่งเจ้าหน้าที่เป็นอาสาสมัคร สังเกตการณ์การเลือกตั้ง			

องค์การที่ 2)

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย
1). วัตถุประสงค์และกิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมประชาธิปไตย			
2). ผู้บริหารขององค์กรได้รับการยอมรับ			
3). เจ้าหน้าที่องค์กรมีความรู้ความสามารถ			
4). กิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับการเมือง			
5). ความยอมรับขององค์กรในหมู่สาธารณชน			
6). ความร่วมมือระหว่างองค์กรเอกชนกับภาคราชการ			
7). ความร่วมมือระหว่างองค์กรเอกชนกับภาคธุรกิจ			
8). การมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดต่อกิจกรรม ขององค์กร			
9). ประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรเอกชน			
10). ประสิทธิภาพ หรือผลสะท้อนทางการเมืองจากกิจกรรม ขององค์กรต่อประชาชนในจังหวัด			
11). ศักยภาพในการจัดการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล หรือ ข่าวสารเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง			
12). ศักยภาพในการสนับสนุนการรวมกลุ่มของ ประชาชนเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย			
13). ศักยภาพในการช่วยผลักดันความเคลื่อนไหวของ บุคคลที่อาจมีพฤติกรรมซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบ เรียบร้อย			
14). ศักยภาพในการตรวจสอบและรับแจ้งเหตุการณ์ ทุจริตเลือกตั้ง			
15). ศักยภาพในการรายงานความเคลื่อนไหว และ ตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงของนักการ			

[illegible]

เมืองในจังหวัด			
16) ศักยภาพในการจัดตั้งผู้แทนองค์กรเป็นกรรมการ เลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับหน่วยเลือก ตั้ง			
17) ศักยภาพในการจัดตั้งเจ้าหน้าที่เป็นอาสาสมัคร สังเกตการณ์การเลือกตั้ง			

องค์การที่ 3)

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย
1). วัตถุประสงค์และกิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมประชาธิปไตย			
2). ผู้บริหารขององค์กรได้รับการยอมรับ			
3). เจ้าหน้าที่องค์กรมีความรู้ความสามารถ			
4). กิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับการเมือง			
5). ความยอมรับขององค์กรในหมู่สาธารณชน			
6).ความร่วมมือระหว่างองค์การเอกชนกับภาครัฐการ			
7).ความร่วมมือระหว่างองค์การเอกชนกับภาคธุรกิจ			
8).การมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดต่อกิจกรรม ขององค์กร			
9). ประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การเอกชน			
10). ประสิทธิภาพ หรือผลสะท้อนทางการเมืองจากกิจ กรรมขององค์การต่อประชาชนในจังหวัด			
11) ศักยภาพในการจัดการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล หรือ ข่าวสารเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง			
12) ศักยภาพในการสนับสนุนการรวมกลุ่มของ ประชาชนเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย			
13) ศักยภาพในการช่วยสอดคล้องความเคลื่อนไหวของ บุคคลที่อาจมีพฤติกรรมซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบ เรียบร้อย			
14) ศักยภาพในการตรวจสอบและรับแจ้งเหตุการณ์ ทุจริตเลือกตั้ง			
15) ศักยภาพในการรายงานความเคลื่อนไหว และ			

[illegible]

ตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองในจังหวัด			
16) ศักยภาพในการจัดส่งผู้แทนองค์กรเป็นกรรมการเลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับหน่วยเลือกตั้ง			-
17) ศักยภาพในการจัดส่งเจ้าหน้าที่เป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง			

องค์การที่ 4)

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย
1). วัตถุประสงค์และกิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมประชาธิปไตย			
2). ผู้บริหารขององค์กรได้รับการยอมรับ			
3). เจ้าหน้าที่ขององค์กรมีความรู้ความสามารถ			
4). กิจกรรมขององค์กรเกี่ยวข้องกับการเมือง			
5). ความยอมรับขององค์กรในหมู่สาธารณชน			
6). ความร่วมมือระหว่างองค์การเอกชนกับภาครัฐการ			
7). ความร่วมมือระหว่างองค์การเอกชนกับภาคธุรกิจ			
8). การมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดต่อกิจกรรม ขององค์กร			
9). ประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การเอกชน			
10). ประสิทธิภาพ หรือผลสะท้อนทางการเมืองจากกิจ กรรมขององค์การต่อประชาชนในจังหวัด			
11). ศักยภาพในการจัดการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูล หรือ ข่าวสารเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง			
12). ศักยภาพในการสนับสนุนการรวมกลุ่มของ ประชาชนเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย			
13). ศักยภาพในการช่วยคลี่คลายความเคลื่อนไหวของ บุคคลที่อาจมีพฤติกรรมซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบ เรียบร้อย			
14). ศักยภาพในการตรวจสอบและรับแจ้งเหตุการณ์ ทุจริตเลือกตั้ง			

[illegible]

ทุกวัดเลือกตั้ง				
15) ศึกษาหาในการรายงานความเคลื่อนไหว และ ตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงของนักการเมือง ในจังหวัด				
16) ศึกษาหาในการจัดตั้งผู้แทนองค์กรเป็นกรรมการ เลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับหน่วยเลือก ตั้ง				
17) ศึกษาหาในการจัดตั้งเจ้าหน้าที่เป็นอาสาสมัคร สังเกตการณ์การเลือกตั้ง				

15. ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรเอกชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

16. กรุณาให้ข้อมูล บุคคลที่ท่านเห็นว่ามีความเหมาะสม ในการเป็นกรรมการสรรหา กรรมการเลือกตั้ง
ประจำจังหวัด และกรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

17) ชื่อ-สกุล _____

อายุ _____ เพศ _____

สังกัดองค์กร _____ ตำแหน่ง _____

ลักษณะงานขององค์กรที่สังกัด _____

เหมาะสมในการเป็น ☐ กรรมการสรรหา ☐ กรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด
☐ กรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

เหตุผลที่ท่านเห็นบุคคลนี้มีความเหมาะสม _____

2) ชื่อ-สกุล _____

อายุ _____ เพศ _____

สังกัดองค์กร _____ ตำแหน่ง _____

ลักษณะงานขององค์กรที่สังกัด _____

เหมาะสมในการเป็น ☐ กรรมการสรรหา ☐ กรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด
☐ กรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

เหตุผลที่ท่านเห็นบุคคลนี้มีคุณสมบัติเหมาะสม _____

3) ชื่อ-สกุล _____

อายุ _____ เพศ _____

สังกัดองค์กร _____ ตำแหน่ง _____

ลักษณะงานขององค์กรที่สังกัด _____

เหมาะสมในการเป็น ☐ กรรมการสรรหา ☐ กรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด

☐ กรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

เหตุผลที่ท่านเห็นบุคคลนี้มีคุณสมบัติเหมาะสม _____

4) ชื่อ-สกุล _____

อายุ _____ เพศ _____

สังกัดองค์กร _____ ตำแหน่ง _____

ลักษณะงานขององค์กรที่สังกัด _____

เหมาะสมในการเป็น ☐ กรรมการสรรหา ☐ กรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด

☐ กรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

เหตุผลที่ท่านเห็นบุคคลนี้มีคุณสมบัติเหมาะสม _____

5) ชื่อ-สกุล _____

อายุ _____ เพศ _____

สังกัดองค์กร _____ ตำแหน่ง _____

ลักษณะงานขององค์กรที่สังกัด _____

เหมาะสมในการเป็น ☐ กรรมการสรรหา ☐ กรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด

☐ กรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

เหตุผลที่ท่านบุคคลนี้มีคุณสมบัติเหมาะสม _____

หากท่านมีข้อเสนอแนะใดๆต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรุณาติดต่อได้ที่

ฝ่ายการมีส่วนร่วม คณะกรรมการการเลือกตั้ง อาคารรัฐสภา2 ห้อง102 ถนนทองหล่อ กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์/โทรสาร 2441692-3

Query 18/3/98

แบบสอบถามการวิจัยเรื่อง
การมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในการเลือกตั้ง (ชุดที่ 3)

ภาคที่ ๑

เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการรับรองและแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง การสนับสนุนองค์การเอกชนในการให้การปรึกษา ทรัพยากรเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงใคร่ขอความร่วมมือท่านในการให้ข้อมูลในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมขององค์การเอกชนในการเลือกตั้ง เพื่อผลการวิจัยไปกำหนดแนวทางในการรับรองและสนับสนุนองค์การเอกชน ตลอดจนแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งต่อไป ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

นายโคทม อารียา
กรรมการการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปขององค์การ

1.ชื่อองค์กร _____ ปีที่ก่อตั้ง _____

2.สถานที่ตั้ง _____

_____ โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____

3.ชื่อผู้บริหารสูงสุดในองค์การ _____ ตำแหน่ง _____

1.ชื่อผู้ติดต่อประสานงาน _____ ตำแหน่ง _____

5. วัตถุประสงค์ขององค์การ

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

6. กิจกรรมขององค์การ ย้อนหลัง 3 ปี

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

7. พื้นที่ปฏิบัติการ _____

8. จำนวนเจ้าหน้าที่ประจำเต็มเวลา _____ คน เจ้าหน้าที่ครึ่งเวลา _____ คน อาสา

สมัคร _____ คน

9. กิจกรรมขององค์การเกี่ยวข้องกับกลุ่มใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ เด็ก ☐ สตรี ☐ ผู้ใช้แรงงาน ☐ เกษตรกร ☐ ประชาชนทั่วไป
☐ อื่นๆ _____

(โปรดระบุ) _____

10. องค์การของท่านมีสาขาอยู่ที่ใดบ้าง

- ☐ ภาคเหนือ(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคอีสาน(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคกลาง(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคตะวันออก(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคใต้ (โปรดระบุจังหวัด) _____

11. สาขาที่มีความเข้มแข็งคือ

- ☐ ภาคเหนือ(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคอีสาน(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคกลาง(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคตะวันออก (โปรดระบุจังหวัด) _____

- ☐ ภาคใต้ (โปรดระบุจังหวัด) _____
12. สาขาที่มีความเข้มแข็งปานกลางคือ
- ☐ ภาคเหนือ(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคอีสาน(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคกลาง(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคตะวันออก(โปรดระบุจังหวัด) _____
- ☐ ภาคใต้ (โปรดระบุจังหวัด) _____

ส่วนที่ 2 ทักษะภาพขององค์การในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับข้อเท็จจริงในองค์การของท่านมากที่สุด

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย	สำหรับผู้วิจัย
13.วัตถุประสงค์ขององค์การของท่านเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย				☐
14.กิจกรรมที่องค์การของท่านดำเนินการเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย				☐
15.ผู้บริหารองค์การของท่านสนใจการเมือง				☐

ส่วนที่ 3 กิจกรรมที่องค์การสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย	สำหรับ
16.ส่งเจ้าหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายหรือจัดการอบรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้งในระดับจังหวัด				☐
17.สนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย				☐
18.จัดการณรงค์เผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง				☐
19.จัดรถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ไปตามอำเภอ ตำบลต่างๆ เชิญชวนประชาชนไปเลือกตั้ง				☐
20.ช่วยพิมพ์และเผยแพร่แผ่นพับเอกสารประชาสัมพันธ์				☐
21.ช่วยตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง				☐
22.ช่วยตรวจสอบการใช้ฉันทของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในการหาเสียง				☐
23.รายงานความเคลื่อนไหวการณรงค์หาเสียงของนักการเมืองในจังหวัด				☐
24.ให้ข้อมูลแก่ประชาชนสำหรับการจัดการเลือกตั้ง				☐
25.เสนอชื่อผู้แทนองค์การของท่านเป็นกรรมการสรรหากรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัด				☐
26.เสนอชื่อผู้แทนองค์การของท่านเป็นกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัดระดับเขต และระดับหน่วยเลือกตั้ง				☐
27.จัดหาบุคลากรขององค์การเพื่อทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง และสังเกตการณ์การนับคะแนน				☐
28.เสนอชื่อผู้แทนองค์การเป็นกรรมการนับคะแนน				☐
29.จัดหาบุคลากรขององค์การเพื่อทำหน้าที่รับแจ้งเหตุและรับแจ้งเบาะแสการทุจริตการเลือกตั้งและรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น				☐
20.เป็นพยานเมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล				☐

อื่นๆ(โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 4 อุปสรรคและปัญหาในการมีส่วนร่วมในระบบการเลือกตั้ง

ประเด็นที่เป็นอุปสรรค	เป็น	ไม่เป็น	สำหรับผู้
	อุปสรรค	อุปสรรค	
31.ข้อบังคับหรือตราสาร หรือธรรมนูญขององค์กร			☐
32.จำนวนบุคลากร			☐
33.ความรู้ความสามารถของบุคลากร			☐
34.งบประมาณขององค์กร			☐
35.อิทธิพลในท้องถิ่น			☐

อื่นๆ(โปรดระบุ).....

.....

.....